

”Tätä kaikki alemmat asteet noudattakoot”

Korkeimman oikeuden oikeuskäytäntö työtaturma- ja ammattitautiasioissa 2010–2025

Oikeusfilosofia
Pro gradu -tutkielma

Laatija(t):
Markus Tolvanen

12.5.2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

OTM-Tutkielma

Oppiaine: Oikeusfilosofia

Tekijä(t): Markus Tolvanen

Otsikko: ”Tätä kaikki alemmat asteet noudattakoon” – Korkeimman oikeuden oikeuskäytäntö työtapaturma- ja ammattitautiasioissa 2010–2025

Ohjaaja(t): Raimo Siltala

Sivumäärä: 66 sivua

Päivämäärä: 12.5.2025

Tämän tutkimuksen aiheena on korkeimman oikeuden (KKO) ratkaisukäytännön analysointi työtapaturma- ja ammattitautiasioissa. Tutkimuksen kohteena on erityisesti korkeimman oikeuden 70 työtapaturma- ja ammattitautiasioissa annettua ratkaisua vuosilta 2010–2025. Tarkoituksena on selvittää, miten ratkaisut ja korkeimman oikeuden perusteluiden argumentointi eroavat muutoksenhakujärjestelmän alemmien asteiden, vakuutusosoikeuden ja tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan, ratkaisuista. Tutkimusmenetelmänä on argumentaatioanalyysi.

Tutkimusmenetelmä on myös lainopillinen, sillä tutkimuksen kohteena on myös työtapaturma- ja ammattitautisääntelyn normien tulkinta ja merkityssisällön arviointi. Tarkastelukohteena on myös 1.1.2016 voimaantulleen työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) vaikutus korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöön ja uuden lainsäädännön vertaaminen aiemmin voimassa olleeseen tapaturmavakuutuslain (608/1948) mukaiseen sääntelyyn.

Tutkimuksen keskeinen havainto on se, että korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntö työtapaturma- ja ammattitautiasioissa poikkeaa merkittävästi alemmista muutoksenhakuasteista. KKO:n ratkaisukäytännön voi katsoa viestivän, että alemmien muutoksenhakuasteiden suorittama syy-yhteysarviointi on puutteellista, sillä niiden suorittama arviointi perustuu pitkälti yleiseen lääketieteelliseen tietämykseen. Korkein oikeus usein viittaa siihen, että syy-yhteyden arviointi on oikeudellista kokonaisharkintaa, jossa lääketieteellistä syy-yhteyttä tulee arvioida tapauskohtaisen näytön perusteella. Tutkimuksen perusteella korkein oikeus kumoaa tai muuttaa valtaosaa vakuutusosoikeuden päätöksistä, sillä ratkaisuaineiston muutosprosentti KKO:ssa on yli 92.

Toisena keskeisenä huomiona tutkimuksessa ilmeni, että muutoksenhaku on ollut vahingoittuneen työntekijän näkökulmasta erityisen kannattavaa, sillä yhtä tapausta lukuun ottamatta kumotut tai muutetut päätökset on ratkaistu osin tai kokonaan vahingoittuneen eduksi. Selkeässä enemmistössä, 87 %:ssa, tapauksista kyse oli syy-yhteyden arvioinnista. Työtapaturman sattumisolosuhdetta käsitteleviä ratkaisuja oli huomionarvoisen vähän.

Tutkimuksen perusteella on ilmeistä, että lakimuutos ei ole tavoittanut sille asetettuja tavoitteita korkeimman oikeuden ja muutoksenhakuasteiden välisen linjaeron selkeyttämisen osalta, sillä muutosprosentti ei ole TyTAL:n voimassaolon aikana käytännössä pienentynyt. Korkeimman oikeuden ratkaisut ovat kuitenkin vähentyneet merkittävästi viimeisen vuosikymmenen aikana. Tämä on ongelmallista, sillä KKO:n linjaaville ratkaisuille on selkeä tarve oikeustilan linjaajana niin syy-yhteyden arvioinnissa kuin työtapaturman sattumisolosuhteita koskevissa kysymyksissä.

Avainsanat: Työtapaturma, korkein oikeus, syy-yhteys, vakuutusosoikeus, TyTAL, työtapaturma- ja ammattitautilaki, korvauskäytäntö, tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta

Sisällys

”Tätä kaikki alemmat asteet noudattakoot”	I
Lähteet.....	V
Lyhenteet.....	XI
1 Johdanto.....	1
1.1 Tutkimuksen tausta.....	1
1.2 Tutkimuskohde.....	3
1.2.1 Tutkimuskysymys	3
1.2.2 Tutkimuksen rajausta.....	4
1.2.3 Tutkimusmenetelmät	5
2 Katsaus sääntelyyn työtapaturma- ja ammattitautiasioissa.....	7
2.1 Sääntelyn historiallinen tausta.....	7
2.2 Tapaturmavakuutuslain aikainen sääntely.....	9
2.3 Tapaturma- ja ammattitautilaki.....	10
2.4 Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön vaikutus sääntelyyn	11
3 Tapaturman ja syy-yhteyden määrittely työtapaturma- ja ammattitautiasioissa.....	14
3.1 Syy-yhteyden käsitteen yleiset lähtökohdat sekä sen kehittyminen oikeuskäytännössä	14
3.2 Syy-yhteyden arvioinnin erot KKO:n ja alemmien asteiden välillä.....	15
3.3 Syy-yhteyden käsitteen suhde tapaturman määrittelyyn	19
3.4 Tapaturman määrittelyyn vaikuttavat tekijät.....	21
3.4.1 Äkillisyyden kriteeri	23
3.4.2 Odottamattomuus	24
3.4.3 Ulkoinen tekijä	25
3.4.4 Aiheutunut seuraus.....	26
3.5 Lääketieteellisen syy-yhteyden määrittely	27
3.5.1 Syy-yhteyden arvioinnissa punnittavat seikat	28
3.5.2 Tarvittavat selvitykset syy-yhteyden arvioinnissa	29
3.6 Syy-yhteyden arviointi ammattitautiasioissa	30

3.7	Olosuhteen merkitys työtapaturman määritelmän täydentäjä	31
3.7.1	Todennäköisyyden vaatimus	34
4	Ratkaisun perusteleva työtapaturma- ja ammattiasioissa korkeimmassa oikeudessa	37
4.1	”Tuomarit puhuvat tuomioidensa kautta”	37
4.2	Oikeudellisen ratkaisun teoria	39
4.3	Oikeudellisen ratkaisun rakenne työtapaturma- ja ammattitautiasioissa	40
4.4	Korkeimman oikeuden argumentointi työtapaturma- ja ammattitautiasioissa	43
4.4.1	Pro et contra -argumentit	44
4.4.2	Vaihtoehtoisten syiden poissuljenta	46
4.4.3	Vaihtoehtoisten syiden poissuljenta	46
4.4.4	Ristiriitaisuuden arviointi	48
4.4.5	Ratkaisun riittävä perusteleva	52
5	Tutkimustulokset	56
5.1	Havainnot tutkimusaineistosta	56
5.2	Miksi KKO:n antamat ratkaisut työtapaturma- ja ammattitautiasioissa ovat vähentyneet?	57
5.3	Prosessilajin muuttumisen vaikutus	58
6	Johtopäätökset	61

Lähteet

Kirjallisuus

- Haapanen, Olli, Pro et contra -argumentaatio rikostuomioiden perusteluissa
Korkeimmassa oikeudessa 2000-luvulla s. 179–199 teoksessa Huovila, Mika –
Lahti, Raimo – Ojala, Timo (toim.): Rikostuomion perusteleminen. 2005.
- Havu, Timo, Medisiinan vaihtelevuus tuomioistuinissa on haaste lainsäätäjälle.
Artikkeli. Duodecim 2006, 122/6, s. 695–696.
- Hemmo, Mika, Vahingonkorvausoikeus. WSOYpro. Helsinki 2005.
- Huovila, Mika, Oikeuslähdeoppi ja oikeudellinen argumentaatio rikostuomion
perusteluissa, s. 13–99 teoksessa Huovila, Mika – Lahti, Raimo – Ojala, Timo
(toim.), Rikostuomion perusteleminen. Hakapaino Oy 2005.
- Isoskoski, Harri, Henkilövahinkojen lääketieteelliset syy-yhteyksymykset juridisesta
näkökulmasta s. 120–150 teoksessa Lena Sisula-Tulokas – Irene Luukkonen
– Marja Saario (toim.) Kuluttajien vakuutustoimisto ja Vakuutuslautakunta 30
vuotta. Kuluttajien vakuutustoimisto 2001.
- Juntunen Juhani, Muuttuuko Medisiina oikeudessa? Artikkeli. Duodecim 2006, 122/4:
393–4
- Kelsen, Hans. Puhdas Oikeusoppi 1960. Suom. Olli Nikkola. WSOY. Porvoo 1968.
- Korkman, Julia, Muistin Varassa: Oikeusprosessi ja totuus. S&S 2022.
- Kuusi, Kai, Mitä sosiaaliturvan muutoksenhauille pitäisi tehdä? Defensor Legis N:o
5/2013 s. 893–900.
- Lappalainen, Juha – Rautio Jaakko, Näytön arviointi s. 694–718 teoksessa
Vuorenpää, Mikko (toim.) – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli,
Tuomas – Koulu, Risto – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Saranpää, Timo –
Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki, Oikeuden perusteokset. Prosessioikeus.
6. uudistettu painos. Alma Talent 2021,
- Mantila, Anu, Hallinto- ja siviiliprosessuaalisten ratkaisujen merkitys rikosprosessissa.
Acta electronica Universitatis Lapponiensis 282. 2020.
- Mänttari, Mika – Nyyssölä, Mikko, Työtaturma- ja ammattitautivakuutus. Alma
Talent 2016.
- Norio-Timonen, Jaana (toim.), Työtaturma- ja ammattitautiasiat KKO:n
oikeuskäytännössä 1998–2010. Alma Talent Oy 2011.

- Norio-Timonen, Jaana, Miksi työtaturmien syy-yhteyskysymykset työllistävät korkeinta oikeutta? Defensor Legis N:o 6/2014, s. 853–867
- Routamo, Eero, Vastuu työtaturmasta. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. B-sarja N:o 162. Werner Söderströmin Osakeyhtiön kirjapaino Salo, Kirsi, Työtaturma- ja ammattitautilaki. 2. uudistettu painos. Finva 2020.
- Siltala, Raimo, Oikeustieteen tieteenteoria. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja 2003.
- Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha: Suomen Vahingonkorvausoikeus. 6., uudistettu painos. Alma Talent 2013.
- Virolainen, Jyrki – Martikainen Petri, Tuomion Perusteleminen. Talentum 2010
- Välimäki, Pertti, Lainopin merkitys ratkaisun keksimisessä ja perustelemissä – muistikuvia työstäni korkeimmassa oikeudessa. Lakimies 1/2024 s. 99–110.

Virallislähteet

- HE 46/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle oikeudenkäymiskaaren 17 luvun ja siihen liittyvän todistelua yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.
- HE 277/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle työtaturma- ja ammattitautilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 298/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle potilasvakuutuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi
- Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:46. Tapaturmavakuutus- ja ammattitautilainsäädännön uudistaminen. Työryhmän muistio.
- Valtioneuvoston selonteko oikeudenhoidosta. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:67.

Internetlähteet

- KKO:n ennakkopäätökset tapaturmavakuutusasioissa vuosina 1998–2022.
Tapaturmavakuutuskeskus 2023.
<https://api.tyotaturmatieto.fi/file-store/0-436436-932733> (Luettu 10.5.2025)
- Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan toimintakertomus 2024
https://www.tapaturmalautakunta.fi/wp-content/uploads/2025/04/Toimintakertomus_2024.pdf (Luettu 10.5.2025)
- Vakuutus oikeuden toimintakertomus vuodelta 2024

- https://vakuutusoiikeus.fi/material/sites/vakuutusoiikeus/vako/yh6i00232/VAKO_Toimintakertomus_2024.pdf (Luettu 10.5.2025)
- Asiantuntija pohtii: Vakuutusoiikeuden lyhyet ratkaisuselosteet, tulkintaohjeita vai vain lisäkysymyksiä?
<https://www.tyotapaturmatieto.fi/julkaisu/tyotapaturmatietopalvelu/3932> (Luettu 10.5.2025)
- Emeritus-professori: Hampaiden kolauttaminen kahvi-kuppiin voi olla työtapaturma.
Helsingin Sanomat 20.4.2023.
<https://www.hs.fi/suomi/art-2000009549679.html> (Luettu 10.5.2025)
- Tiedätkö, mikä on tapaturman ja sairauden ero? OP Media 2021.
<https://www.op-media.fi/hyvinvointi/tiedatko-mika-on-tapaturman-ja-sairauden-ero/> (Luettu 11.05.2025)
- HS: KKO:n presidentti suomii vakuutusoiikeuden tuomioita. Yle 18.6.2012.
<https://yle.fi/a/3-6185588> (Luettu 10.5.2025)
- Lakimiesliitto: Valviran päätös vaarantaa kansalaisten oikeusturvaa. Edilex 5.12.2011.
<https://www.edilex.fi/uutiset/30461?allWords=lakimiesliitto+valvira&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=535211> (Luettu 10.5.2025)
- Valvira lopettaa vakuutuslääketieteellisten lausuntojen antamisen. Kauppalehti 11.11.2011. https://www.kauppalehti.fi/uutiset/valvira-teki-stopin/5cf1fe28-f1f2-3b71-9687-b554c8d2533e?proxy=uutiset%2Fvalvira-teki-stopin%2F5cf1fe28-f1f2-3b71-9687-b554c8d2533e&utm_campaign=mu_redirect&utm_medium=almainternal&utm_source=mediuutiset (Luettu 10.5.2025)
- Asianajajaliitto huolissaan vakuutusoiikeuden ratkaisuista. Edilex 7.3.2011.
<https://www.edilex.fi/uutiset/27324> (Luettu 10.5.2025)
- THL – Tautiluokitus ICD-10. Luokat V01-Y98
<https://koodistopalvelu.kanta.fi/codeserver/pages/codelist-page.xhtml?conceptCodeKey=100064193&conceptCodeId=V01-Y98&versionKey=58> (Luettu 10.5.2025)

Oikeustapaukset

Korkein oikeus

KKO 2010:15

KKO 2010:65

KKO 2277/2010

KKO 2010:76

KKO 2164/2010

KKO 238/2011

KKO 342/2010

KKO 2113/2010

KKO 2111/2010

KKO 2011:29

KKO 2293/2011

KKO 1826/2011

KKO 2012:12

KKO 2460/2012

KKO 2942/2011

KKO 2011:44

KKO 2011:69

KKO 2513/2010

KKO 1856/2011

KKO 2884/2011

KKO 2765/2011

KKO 2941/2011

KKO 2766/2011

KKO 2545/2011

KKO 12/2012

KKO 2102/2012

KKO 478/2012
KKO 2013:7
KKO 2014:33
KKO 2313/2012
KKO 31/2013
KKO 32/2013
KKO 2012:97
KKO 1466/2013
KKO 800/2013
KKO 2012:73
KKO 2013:8
KKO 76/2013
KKO 2012:92
KKO 1630/2013
KKO 526/2013
KKO 2014:8
KKO 1022/2013
KKO 2013:99
KKO 2056/2013
KKO 277/2014
KKO 2014:66
KKO 8/2015
KKO 2014:15
KKO 2014:64
KKO 2014:90
KKO 2016:3
KKO 2015:101

KKO 147/2016

KKO 148/2016

KKO 2016:93

KKO 1456/2017

KKO 389/2018

KKO 2017:96

KKO 2019:43

KKO 2440/2018

KKO 2011/2019

KKO 2019:82

KKO 2020:17

KKO 364/2022

KKO 1340/2021

KKO 1840/2020

KKO 1341/2021

KKO 2022:65

KKO 834/2023

KKO 2025:20

Vakuutusoiikeus

VakO 22114:2021

Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta

Tamla 1893/2021.

Tamla 3645/2020

Tamla 2896/2024

Tapaturma-asiainkorvauslautakunta

Tako 4/2024

Lyhenteet

TyTAL	työtapaturma- ja ammattitautilaki (459/2015)
KKO	korkein oikeus
Vako	Vakuutusosasto
Tamla	tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta
Tako	Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
TapVkl	tapaturmavakuutuslaki 608/1948

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

Tutkimuksessa analysoidaan korkeimman oikeuden (KKO) ratkaisukäytäntöä ja argumentointia työtapaturma- ja ammattitautiasioissa vuosina 2010–2025 suhteessa erityisesti alempien muutoksenhakuasteiden perusteluihin ja arviointiin. Työtapaturma- ja ammattitautiasioissa muutoksenhakuasteita ovat järjestykseltään korkeimmasta alimpaan korkein oikeus, vakuutus oikeus (VakO) ja tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta (Tamla).

Tutkimuksellisesti on huomionarvoista, että korkeimman oikeus on antanut varsin niukasti prejudikaatteja eli ennakkopäätöksiä työtapaturma- ja ammattitautiasioissa vuoden 2016 lakiuudistuksen jälkeen.¹ Aiheesta ei ole myöskään julkaistu kaikkia korkeimman oikeuden työtapaturma- ja ammattitautiasioista antamien ratkaisujen perusteluita ja argumentaatiota koskevaa vertailevaa tutkimusta.² Vuoden 2016 alussa voimaan tullut työtapaturma- ja ammattitautilaki (459/2015) oli aiempaan sääntelyyn verrattuna varsin merkittävä uudistus, jonka tarkoituksena oli myös selkeyttää sääntelyä työtapaturma- ja ammattitautikorvauksista.³

Toisena merkittävänä seikkana on pidettävä sitä, että korkein oikeus on aiemmin kritisoinut vakuutus oikeuden ratkaisukäytäntöä ja perusteluita on yleisesti julkisuudessa pidetty puutteellisenä⁴. Vakuutus oikeuden niukkaa perustelulinjaa on edelleen kritisoitu muun

¹ ks. prejudikaattien tarpeesta TVK, asiantuntijakirjoitus. 23.10.2023.

² Jaana Norio-Timonen toimittamassa teoksessa ”Työtapaturma- ja ammattitautiasiat KKO:n oikeuskäytännössä 1998–2010” (Talentum, 2011) ratkaisuja on kommentoitu 38 kappaletta. Myöhemmin KKO:n prejudikaatteja on lähinnä luokiteltu ryhmittäin ratkaistavan asiakysymyksen osalta, kuten Tapaturmavakuutuskeskuksen julkaisussa KKO:n ennakkopäätökset tapaturmavakuutusasioissa vuosina 1998–2022. (2023)

³ HE 277/2014 vp, s. 10–11 tapaturmavakuutuslain säännösten väljyyden kritiikistä.

⁴ ks. <https://yle.fi/a/3-6247279>. Ks. myös Kirjallinen kysymys 883/2013 vp. Oikeustieteellisessä keskustelussa vakuutus oikeuden toimintaa on kritisoitu laajemminkin, kuten oikeusministeri Anna-Maja Henrikssonin vastauksessa eduskunnassa.

muassa siitä näkökulmasta, ettei se riittävällä tavalla linjaa oikeustilaa tai tarjoa sovellettavaa oikeusohjetta⁵

Työtapaturma- ja ammattitauteja koskeva lainsäädäntö on Suomessa osa lakisääteistä sosiaaliturvaa, johon kuuluvat muun muassa sairausvakuutus, työeläkevakuutus sekä työttömyysturva. Työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksia tarjoavat ja toimeenpanevat Suomessa yksityiset vakuutusyhtiöt, mikä on kansainvälisesti varsin poikkeuksellista⁶. Käytännössä järjestelyssä – tarkemmin työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksen toimeenpanossa – on kyse perustuslain 124 §:ssä säädetystä julkisen hallintotehtävän antamisesta yksityiselle, kun yksityinen toimija huolehtii vakuuttamisesta, päätöksen antamisesta sekä korvausten myöntämisestä.⁷

Lakisääteisen työtapaturma- ja ammattitautijärjestelmän korvauksilla on usein hyvin suuri merkitys varsinkin vahingoittuneelle, mutta mahdollisesti myös esimerkiksi vakuutuksenottaneelle työnantajalle. Vaikka vakuutusyhtiön tulisi hallinto-oikeudellisten periaatteiden mukaisesti ratkaista asia viran puolesta eli omasta aloitteestaan, voi yksittäistapauksissa oikeuksiin pääsy vaatia *de facto* erikoislainsäädännön tuntemista. Täten muutoksenhakujärjestelmän, jossa asianosainen voi hakemalla muutosta vakuutusyhtiön päätökseen saattaa asiansa riippumattoman muutoksenhakuasteen arvioitavaksi, asema on merkittävä niin oikeusturvan varmistajana kuin oikeustilan ja korvauskäytännön linjaajana. Edellä kuvatusta syystä tutkimuksessa on tarkastelun kohteena ovat korkeimman oikeuden työtapaturma- ja ammattitautiasioista antamat päätökset ajalta 2010–2025 siltä osin kuin korkeimman oikeuden kirjaamo on ne tutkimuskäyttöön luovuttanut.

⁵ TVK, asiantuntijakirjoitus. 23.10.2023. Kirjoittaja katsoo, että vaikka ”(n)kyinen työtapaturma- ja ammattitautilaki (TyTAL) on ollut voimassa 1.1.2016 alkaen. – – Korkeimman oikeuden TyTAL:n soveltamista koskevia ennakkopäätöksiä on tänä aikana saatu vain yksi, KKO:2022:65.”

⁶ Ks. tarkemmin Salo, Kirsi. Työtapaturma- ja ammattitauti (2020), s.13. Euroopassa Suomea vastaavia järjestelmiä, jossa yksityiset vakuutusyhtiöt hoitavat työtapaturmavakuuttamista, on ainoastaan Belgiassa, Portugalissa ja Tanskassa.

⁷ Ks. tarkemmin julkisen hallintotehtävän antamisesta yksityiselle työtapaturma- ja ammattitautiasioissa Tapaturmavakuutuskeskuksen muistiosta Julkinen hallintotehtävä ja julkisen vallan käyttö (2019), s. 4 ja työtapaturmatieto-sivuston kirjoituksessa Asiantuntija pohtii: Työtapaturmavakuutus, perustuslain vaatimukset ja case automaattiset päätökset.

1.2 Tutkimuskohde

1.2.1 Tutkimuskysymys

Tässä työssä tutkimuskohteena on korkeimman oikeuden oikeuskäytäntö työtaturma- ja ammattitautiasioissa vuosilta 2010–2025. Tarkastelussa on erityisesti KKO:n suorittama oikeudellinen argumentointi ja sen perusteet sekä ratkaisujen perusteluiden vertaaminen alempien muutoksenhakuasteiden perusteluihin. Tutkimuksessa myös analysoidaan lähemmin, mistä syystä mahdolliset erot perusteissa voivat johtua. Valtaosassa korkeimman oikeuden ratkaisuista on kyse lääketieteellisen syy-yhteyden arvioinnista eli kysymyksestä siitä, oikeuttaako vamma tai sairaus korvaukseen. Täten päähuomio on niiden argumentointien, joita KKO käyttää syy-yhteysarvioinnissa, analysoinnissa ja erittelyssä.

Työn empiirinen aineisto koostuu korkeimman oikeuden antamista 70 ratkaisusta, jotka on saatu tietopyynnöllä tutkimukselliseen käyttöön. Työssä käsiteltävät ratkaisut ovat siten anonymisoituja, ettei käsiteltävänä olevista seikoista voi yksilöidä ratkaisuun liittyviä asianosaisia. Riittävän tilastollisen otannan sekä tutkimuksellisen uutuusarvon vuoksi tarkastelussa on näin ollen KKO:n sekä julkaistu että julkaisematon ratkaisukäytäntö. Selkeyden vuoksi korkeimman oikeuden ratkaisuihin viitataan kahdella tavalla. Kun kyse on julkaistusta ratkaisusta, jolla on usein jokin periaatteellinen tai lainopillinen linjaava ulottuvuus, viittaus on vakiintuneen tavan mukainen, josta ilmenee oikeusaste, julkaisuvuosi sekä tapausnumero, kuten KKO 2025:20. Julkaisemattomien ratkaisujen osalta viittaus tehdään diaarinumerolla ja ratkaisun antovuodella yksilöimällä.

Argumentoinnin ja korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön vertailun lisäksi tutkimuksessa arvioidaan sitä, miten korkeimman oikeuden ohjausvaikutus on toteutunut alempien muutoksenhakuasteiden ratkaisukäytännössä ja onko esimerkiksi vakuutus oikeuden kritiikkiä herättänyt perustelu- ja ratkaisukäytäntö muuttunut ajan saatossa.

Edellä kuvattujen lisäksi tarkastelussa on se, mikä mahdollinen vaikutus vuonna 2016 voimaan tulleella työtaturma- ja ammattitautilaki on ollut muutoksenhakuasteiden ratkaisukäytäntöön verrattuna aiemmin voimassa olleisiin tapaturmavakuutustalakiin (608/1948, TapVkl) sekä ammattitautilakiin (1343/1988). Pohdittavaksi jää myös *de lege ferenda* se, onko nykyinen muutoksenhakujärjestelmä tarkoituksenmukainen. Haettaessa muutosta vakuutusyhtiön antamaan päätökseen ensin tapaturma-asoiden muutoksenhakulautakunnassa ja sen jälkeen vakuutus oikeudessa, on kyse

hallintoprosessuaalisessa menettelyssä käytävästä prosessista. Sen sijaan haettaessa muutosta vakuutusyhtiön päätökseen korkeimmassa oikeudessa prosessilaji muuttuu siviiliprosessiksi. Muutoksenhakuprosessi ja prosessilajien erityispiirteet ovat merkityksellisiä tutkimuskysymyksen osalta erityisesti arvioitaessa sitä, mistä syistä korkeimman oikeuden ratkaisulinja näyttää poikkeavan alempien muutoksenhakuasteiden linjasta.

1.2.2 Tutkimuksen rajaus

Tarkasteltavana on pääasiallisesti työtaturma- ja ammattitautilain 15 §:n mukaiset vahinkotapahtumat eli tapaturma ja ammattitauti. Tämä luettelo ei ole kuitenkaan tyhjentävä kaikkien korvaukseen oikeuttavien vahinkotapahtumien osalta, sillä edellä mainittujen lisäksi työtaturma- ja ammattitautilain nojalla korvattavia tapahtumia ovat muun muassa 18 §:ssä säädetyt, tapaturmaan rinnastuvat vammat ja sairaudet, jotka johtuvat muun muassa hiertymästä, paleltumasta tai säteilylle altistumisesta. Erillisesti

Tutkimusaineisto on rajattu ajallisesti vuodesta 2010 alkaen vuoden 2025 korkeimman oikeuden 11.2.2025 antamaan ennakkopäätökseen. Kyseessä oleva ajallinen rajaus on perusteltu ensinnäkin siitä syystä, että vuoteen 2010 asti KKO:n ratkaisukäytäntöä on jo työtaturmissa tutkittu oikeustapauskommentaareina.⁸ Toiseksi, rajaus on tarpeen, jotta kerätty empiirinen aineistoa on mahdollista käsitellä sujuvasti pro gradu -tutkielmassa laajuudessa. Kolmas syy liittyy siihen, että vanhempien oikeustapausten ennakkopäätösarvo heikkenee ajan myötä esimerkiksi syy-yhteyсарvioinnin osalta, kun lääketieteellinen tietämys sekä erotusdiagnoosiikka kehittyvät. Neljäs syy liittyy siihen, että valittu tarkasteluajanjakso sisältää riittävästi sekä aiemmin voimassa olleen lainsäädännön mukaisia ratkaisuja että myös nykyisen työtaturma- ja ammattitautilain mukaisia

Korkein oikeus on myöntänyt valituslupia etenkin lääketieteellisen syy-yhteyden arvioinnin osalta. Täten on ilmeistä, että lääketieteellisen syy-yhteyden arviointi korkeimmassa oikeudessa muodostaa selkeän enemmistön (87 %) myös työssä käsiteltävistä, tutkittavista ratkaisuksista.⁹ Vahinkotapahtuman sattumista ja vahingon sattumisolosuhdetta koskevia ratkaisuja ei ole rajattu kuitenkaan pois, sillä niissä toteutuu samankaltainen oikeudellinen

⁸ Ks. Nuorio-Timonen 2011

⁹ Aineiston seitsemästäkymmenestä ratkaisusta 69 liittyy työtaturma- ja ammattitautiasioihin. Näistä ainoastaan 9 koski muuta kuin lääketieteellisen syy-yhteyden arviointia.

arviointi¹⁰ ja syy-yhteyspunninta – esimerkiksi vahinkohetken toiminnan liittymisestä vahingoittuneen työhön – kuin lääketieteellisissä asioissa. Tutkielman rajaamiseksi kohteena on korkeimman oikeuden ratkaisut ja niitä verrataan alempien asteiden ratkaisuihin ainoastaan siinä laajuudessa kuin KKO:n käsiteltävässä ratkaisussa on niitä selostettu.

Tutkimuksen kohteena on ainoastaan työtaturma- ja ammattitautiasioihin välittömästi liittyvä lainsäädäntö: työtaturma- ja ammattitautilaki sekä aiemmin voimassa olleet tapaturmavakuutuslaki sekä ammattitautilaki. Täten tutkimuksessa ei käsitellä – yhtä poikkeusta lukuun ottamatta - työtaturma- ja ammattitautilainsäädäntöön läheisesti liittyviä sotilastaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain (1521/2016) tai maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/1981) mukaisia vahinkotapahtumia, vaikka samat periaatteet muun muassa tapaturman määritelmän osalta sopivat myös näihin.¹¹

Kyseessä ei ole myöskään yleisesitys korvattavuuden edellytyksistä tai katsaus laajemmin työtaturma- ja ammattitautilain mukaiseen korvauskäytäntöön tutkimuksellisen rajauksen vuoksi. Työtaturma- ja ammattitautilaki sitä täydentävine valtioneuvoston asetuksineen on erittäin laaja kokonaisuus jo pelkästään korvausedellytysten osalta eikä sitä ole tyhjentävästi mahdollista käsitellä pro gradu -tutkimukselle ominaisessa pituudessa. Näin ollen työtaturma- ja ammattitautilakia käsitellään varsin rajatusti ja vain ratkaisujen analysoinnin kannalta olennaisin osin, kuten esimerkiksi työtaturma- ja ammattitautilain 16 §:n osalta, jossa säädetään lääketieteellisestä syy-yhteyden edellytyksestä vahinkotapahtuman ja korvattavan vamman tai sairauden välillä.

1.2.3 Tutkimusmenetelmät

Ensisijaisena metodina työssä on argumentaatioanalyysi, jossa hyödynnetään argumentaatioteorioita, kuten Hans Kelsenin oppia, jonka mukaan oikeudelliset perustelut on jaettava fakta- ja normiperusteluihin eli tosiasioihin (*Sein*) ja normeihin (*Sollen*).¹² Myös oikeudellinen ratkaisu korvausasiassa perustuu tosiasioihin, kuten tietyn sairauden

¹⁰ ks. esimerkiksi KKO 2025:20, jossa korkein oikeus pysytti vakuutus oikeuden ratkaisun. Ratkaistavana seikkana oli se, täyttivätkö työnantajan järjestämät talvikisat työtaturma- ja ammattitautilain 24 §:n 1 momentin kaksi kohdan perusteella korvattavan virkistystilaisuuden tunnusmerkistön.

¹¹ Mukaan on otettu yksi KKO:n sotilastaturmasta antama ratkaisu, joka soveltuu myös tapaturman sattumisen, annettujen selvitysten ja lääketieteellisen syy-yhteyden selvittämisen osalta myös oikeusohjeeksi työtaturma- ja ammattitautiasioissa.

¹² ks. Kelsen, Hans. Puhdas Oikeusoppi (1968)

ilmenemiseen ja toisaalta normeihin, joiden perusteella sairauden katsotaan olevan lääketieteellisessä syy-yhteydessä perusteellisen oikeudellisen kokonaisuuden myötä.¹³

Toisena metodina työssä hyödynnetään oikeuslähdeoppia siinä arviossa, onko oikeudellinen ratkaisu perustunut oikeuslähteisiin ja sopivatko ratkaisun perustelut oikeuslähteistä ilmeneviin normeihin.¹⁴ Arvioitavana on siten se, miten ja minkälaisen lähteiden perusteella KKO muodostaa ratkaisuaan tukevia argumentteja. Tarkastelun kohteena on etenkin korkeimman oikeuden viittaaminen omaan ratkaisukäytäntönsä, ulkopuoliseen lääketieteelliseen arvioon sekä ”oikeuskäytännössä vakiintuneisiin periaatteisiin” esimerkiksi syy-yhteyssuhteissa.

Jäljempänä tarkastellaan lähemmin sitä, saavatko nämä fraasit tosiasiallista merkityssisältöä – ja ovatko ne osa siten ratkaisun justifikaatiota¹⁵ - esimerkiksi muista asiassa ilmenevistä faktoista tai normiperusteluista, vai ovatko ne pikemminkin korkeimman oikeuden asiasisällöltään tyhjiä johdantolauseita, omanlaista ratkaisun metakieltä.

Tutkimusmetodi on myös lainopillinen, sillä osin on arviossa myös ratkaisussa sovellettavan lainsäädännön ja oikeusnormien merkityssisällön tulkinta, kuten se, minkälaista oikeuskäytäntöä korkein oikeus soveltaa arvioidessaan syy-yhteydeltä vaadittavaa todennäköisyyttä. Lainopillista metodologiaa sovelletaan arvioitaessa työtaturma- ja ammattitautilainsäädännön kehitys ja sitä, miten KKO:n ratkaisukäytäntö on mahdollisesti vaikuttanut sääntelyn täsmentymiseen ja yksittäisten säännösten merkityssisältöön. Lainopillinen katsaus työtaturma- ja ammattitautisääntelyyn ja sen taustaan sekä korvauskäytännön konventioon on myös käytännössä välttämätöntä empiirisen ratkaisuaineiston analysoimiseksi. Lainopillisen katsauksen on tarkoitus toimia keikkona, jonka kautta hahmottuu käsitys siitä, minkälaisia tapaturmia ja sairauksia järjestelmästä on ollut tarkoitus korvata.¹⁶

¹³ Korkein oikeus on lukuisissa prejudikaateissa julistuksenomaisesti todennut lääketieteellisen syy-yhteyden olevan arvioinnin olevan lopulta ”oikeudellista harkintaa”, jossa huomioidaan ”muutkin seikat”. Ks. KKO 2019:43, kohta 18 ja siinä viitattu ratkaisu.

¹⁴ Huovila, Mika. Oikeuslähdeoppi ja oikeudellinen argumentaatio rikostuomion perusteluissa. S. 20.

¹⁵ Siltala, Oikeustieteen tieteenteoria 2002, s. 102

¹⁶ Siltala, esimerkiksi s. 175–176. Pelkät empiiriset havainnot siirroista shakkipelissä eivät riitä Alf Rossin ja H.L.A. Hartin myöhäisfilosofian perusteella siihen, että pelin sisäisen sääntölogiikan voi ymmärtää. Samaa voi ajatusmallia voityötaturma- ja ammattitautisääntelyn ymmärtämiseen, kun aineistona on KKO:n ratkaisut.

2 Katsaus sääntely työtaturma- ja ammattitautiasioissa

2.1 Sääntelyn historiallinen tausta

Kuten useassa eri julkaisussa on todettu, suomalaisen työtaturmasuojan historia ulottuu jo yli sadan vuoden takaiseen aikaan. Suomen suurruhtinaskunnan säädöskokoelmassa vuonna 1898 tuli voimaan laki koskeva työnantajan vastuunalaisuutta työntekijää kohtaavasta ruumiinvammasta. Nykyisin voimassa oleva työtaturma- ja ammattilaki on sittemmin korvannut 1940-luvulla säädetyn tapaturmavakuutuslain sekä myöhemmin 1980 voimaan tulleen ammattitautilain, vaikka jo vuodesta 1925 myös tietyt ammattitaudit oikeuttivat korvaukseen.¹⁷

Työtaturma- ja ammattitautisääntely on osa sosiaaliturvavakuuttamista. Täten se eroaa vahingonkorvausoikeudesta siinä, että korvausperusteena on vahinkotapahtuma riippumatta tuottamuksesta. Vakuutustuotteena työtaturma- ja ammattitautivakuutuksella on samankaltaisuutta liikennevakuutukseen, sillä molempia vakuutuksia tarjoavat markkinoilla yksityiset vakuutusyhtiöt ja molemmissa henkilövahinko on korvattava tuottamuksesta riippumatta sillä edellytyksellä, että vahinkotapahtuma täyttää syy-yhteyden edellytykset

Suomessa työtaturma- ja ammattitautiasioiden lainsäädäntöön, kuten myös muuhun työlainsäädäntöön, on vaikuttanut selvästi kolmikantainen sopiminen ja lainvalmistelu. Kolmikuntaisuus on näkynyt työtaturma- ja ammattitautilainsäädössä muun muassa siten, että esimerkiksi tapaturmavakuutuslain uudistusta valmistelemaan asetettiin työryhmä, jossa valtion viranomaiset sekä työntekijöiden että työnantajien etujärjestöt olivat edustettuna.¹⁸ Lainvalmistelun lisäksi kolmikantaisuus on vaikuttanut myös suoremmin käytännön lain soveltamiseen, sillä työmarkkinaosapuolet ovat edustettuina ensinnäkin tapaturma-asiain korvauslautakunnassa, jonka tehtävänä on edistää korvauskäytännön yhtenäisyyttä antamalla yleisohjeita ja lausuntoja vakuutusyhtiönpyynnöstä. Tapaturma-asiain korvauslautakunnan kokoonpanosta ja tarkoituksesta säädetään työtaturma- ja ammattitautilain 226 ja 227 §:ssä.

Toisekseen myös työmarkkinaosapuolten edustusta on myös työtaturma- ja ammattitautiasioiden ensimmäisenä muutoksenhakuasteena toimivassa tapaturma-asioiden

¹⁷ HE 277/2014 vp, s. 9.

¹⁸ Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:46.

muutoksenhakulautakunnassa.¹⁹ Asia on huomionarvoinen ja jäljempänä tutkielmassa pohditaan, mikä merkitys kolmikantaisuudella on korvauskäytännölle ja huomioiko esimerkiksi korkein oikeus tämän oikeuskäytännössään.

Lukuisista lainmuutoksista huolimatta paradigman voi katsoa pysyneen varsin samana: järjestelmällä on ollut tarkoitus turvata työntäjän alaisuudessa työtä tekevää työn aiheuttamilta riskeiltä ja korvata työntekijälle työssä aiheutunut vahinkotapahtuma.²⁰ Toisekseen järjestelmän vakuutusperusteisuus on pysynyt samana alusta alkaen.²¹ Historiallisesti yksityisten vakuutusyhtiöiden korvaustoiminta niin työtapaturmien kuin liikennevakuutuksen osalta on kohdannut painetta. Jo vuonna 1967 valtioneuvosto asetti komitean kiireellisesti tutkimaan, olisiko edellä mainittu korvaustehtävä syytä keskittää valtion hoidettavaksi.²²

On perusteltua katsoa, että syy-yhteysarvioinnilla on yhtä lailla varsin pitkä historia työtapaturma- ja ammattitautiasioissa. Perinteisesti syy-yhteyksysymys on koskenut lääketieteellisenä syy-yhteyttä vahinkotapahtuman tai altistuksen ja vamman tai sairauden välillä. Syy-yhteyden edellytyksen voidaan laajemmassa oikeudellisessa viitekehysessä katsoa koskevan myös oikeudellista syy-yhteysarviointia esimerkiksi sen osalta, onko vahinkohetken toiminta syy-yhteydessä vahingoittuneen työntekoon tai esimerkiksi työnantajan asian hoitamiseen.

Lainopillisesti arvioituna syy-yhteysarvioinnin seurauksena työtapaturma- ja ammattitautikorvauksiin on syntynyt korvattavuuden osalta eräänlainen suppilomainen syy-yhteysarvioinnin järjestelmä. Ensinnäkin vahinkotapahtumalle on nykyisin oma määritelmänsä, esimerkiksi työtapaturma- ja ammattitautilain 15 §:ssä säädetään, että

¹⁹ Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnasta annetun 2 §:ssä on säädetty jäsenistä siten, että kokoonpanoon on kuuluttava muun muassa kuusi työelämän ja työmarkkinoiden olosuhteita tuntevaa jäsentä.

²⁰ Työntekijän turvaamisen intressi näkyy edelleen korostetusti myös työtapaturma- ja ammattitautilaissa esimerkiksi 8 §:ssä, jossa viitataan työntekijänä tehtävään työhön työsuhhteessa, jossa työntekijä toimii työnantajan lukuun tämän johdon ja valvonnan alaisena työsopimuslain (55/2001) 1:1 §:n mukaisesti.

²¹ HE 277/2014 vp, s. 9-10. Ks. myös KKO 2024:81 kohdat 6 ja 7. Liikennevakuutuksesta korvattavan vahingon tulee olla syy-yhteydessä moottoriajoneuvon käyttämiseen liikenteeseen. KKO:n mukaan vastuuta voi pitää ankarana, sillä vahingon korvaaminen on tuottamuksesta riippumatonta ja vastuuperusteena on vahingon syy-yhteys riskialttiiseen toimintaan. Esimerkiksi ammattitautiasiansa vastaavasti vastuuperuste korvaukselle voi altistuminen työskentelyolosuhteissa tai vahinkohetken toiminnan välitön liittyminen työtehtävän suorittamiseen.

²² Routama, Eero, 1972, s. 2

korvattavia vahinkotapahtumia ovat työtapaturma ja ammattitauti.²³ Tämän lisäksi edellytetään, että vahinkotapahtuma täyttää joko vamman tai sairauden juridiset edellytykset sekä sitä, että se on sattunut korvattavaksi säädettyssä olosuhteessa. Suppilon päässä – tietyllä tapaa tiukimman arviointiseulan kohteena – on lääketieteellisen syy-yhteyden arviointi.

Edellä kuvatussa työtapaturma- ja ammattitautilaki poikkeaa merkittävästi tapaturmavakuutuslain säännöksistä. Kuitenkin tapaturmasta ja lääketieteellisen syy-yhteyden todennäköisyydestä tuodut määritelmät olivat jo tapaturmavakuutuslain aikana muotoutuneet jo oikeuskäytännössä pitkälti sitä sanamuotoa vastaaviksi, jollaisina ne määriteltiin työtapaturma ja ammattitautilain 16–17 §:ssä.²⁴ Seuraavaksi onkin tarkoituksenmukaista käydä katsaus työtapaturma- ja ammattitautilainsäädännön syy-yhteysarvioinnin näkökulmasta tapaturmavakuutuslain säännöksistä työtapaturma- ja ammattitautilakiin. Samanaikaisesti asiassa on perusteltua analysoida myös korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön ja argumentaation kehitystä.

2.2 Tapaturmavakuutuslain aikainen sääntely

Tapaturmavakuutuslaki oli ikääntyessään säännöksiltään 2000-luvulle tultaessa varsin yleispiirteinen ja jopa epäselvä lukuisten lakiin tehtyjen lisäysten ja muutosten vuoksi. Lakia täydensivät ammattitautilaki ja tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annettu laki (625/1991). Ymmärtääkseen korvauskäytännön vahingoittuneen oli käytännössä otettava selvää jopa kolmen eri lain sisällöstä näiden keskinäisine viittaussäännöksineen.²⁵ Sääntely oli siis sanalla sanoen hankalaselkoista ja fragmentoitunutta.

Vaikka ammattitautilakia sovelletaankin säännöksenä jäljempänä tarkasteltavissa korkeimman oikeuden ratkaisussa, sitä ei tässä lähemmin tarkastella, sillä laki on sisällöltään erittäin lyhyt ja yleisluontoinen. Korvauskäytäntöjen osalta ammattitautilain 3 §:ssä onkin suora viittaus

²³ Tosiasiassa luettelo ei ole tyhjentävä; vaan korvattavia ovat luetellun lisäksi esimerkiksi työliikekipeytyminen ja tapaturmaan aiheuttamat ja siihen rinnastuvat sairaudet ja altistumiset. Lainkohta onkin herättänyt kritiikkiä, ks. esimerkiksi Mänttari-Nyysölä 2016, s. 34.

²⁴ HE 277/2014 vp, s. 16 tapaturman käsitteen osalta. Myös KKO on prejudikaateissaan säännönmukaisesti viitannut tapaturman määritelmän vakiintuneisuuteen, ks. esim. KKO 2006:83.

²⁵ HE 277/2014 vp, s. 11. Tapaturmakorvauslainsäädännön hajanaisen rakenteen katsottiin vaikeuttaa lakisäätöisen tapaturmaturvan hahmottamista ja myös säännöksiin viittaamista.

tapaturmavakuutuslakiin.²⁶ Näin ollen tapaturmavakuutuslain ratkaisukäytännön arviointi soveltuu myös ammattitautilakiin, eikä näitä ole tarpeen analysoida toisistaan erillisinä.

Edellä kuvattua ei voinut pitää tyydyttävänä oikeustilana, sillä vuonna 2000 voimaan tullut perustuslaki sekä hallinto-oikeudellinen kehitys asettivat yhä tiukemman kriteeristön lainsäädännöltä edellytettävälle selkeydelle. Sosiaalivakuutusluonteensa vuoksi oli myös ilmeistä, että työhön liittyvien vammojen ja sairauksien korvaamisesta annettua sääntelyä tuli selkeyttää, jotta laista ilmenisivät yksilön oikeudet ja velvollisuudet perustuslain edellyttämällä tavalla²⁷. Näin ollen tapaturmavakuutuslain ajalla korvausten myöntäminen ja korvattavuuden arviointi – esimerkiksi syy-yhteyden ja tapaturman osalta – perustuivat paljolti oikeus- ja korvauskäytäntöön. Ansionmenetyskorvauksen perusta, vahingoittuneelle määriteltävä vuosityöansio, perustui käytännössä vakuutusyhtiön arvioon²⁸.

Pitkälti korvaus- ja oikeuskäytäntöön perustava korvauslinja oli järjestelmän ulkopuoliselle vahingoittuneelle vaikeasti hahmotettava. Avoimuuden ja sääntelyn puute mahdollisti myös epäyhtenäisen lain soveltamisen. Tästä syystä korkeimman oikeuden asema oikeuskäytännön muodostajana ja linjaajana on korostunut ennen 2016 sattuneissa vahinkotapauksissa, joihin tapaturmavakuutuslain säännökset edelleen soveltuvat työtapaturma- ja ammattitautilain siirtymäsäännösten nojalla. Rungas oikeuskäytäntö loi lainsäätäjälle painetta saattaa periaatteita lainsäädännöksi, mikä toimi pontimena kokonaisvaltaiselle lainsäädäntöuudistukselle.

2.3 Tapaturma- ja ammattitautilaki

Tapaturmavakuutuslain vanhentuneisuus, sääntelyn edellä kuvattu fragmentoituminen ja lain säännösten yleispiirteisyys näkyvät siinä, millaiseen määritelmien tarkkarajaisuuteen työtapaturma- ja ammattitautilaissa on pyritty. Vahinkotapahtuman määritelmän (TyTAL 15 §), lääketieteellisyyden syy-yhteyden edellytyksen (16 §) ja tapaturman määritelmän (17 §) lisäksi työtapaturma- ja ammattitautilaista ilmenevät myös varsin tarkasti määriteltynä ne olosuhteet, joissa vahinkotapahtuma tulee työssä tai työhön rinnastuvissa olosuhteissa

²⁶ Ammattitautilain 3 §:stä mukaan korvausvelvollisuudesta, korvauksesta ja korvausasioiden käsittelystä on voimassa, mitä tapaturmavakuutuslaissa on säädetty.

²⁷ HE 277/2014 vp, s 11.

²⁸ Esimerkiksi TapVakL:n 28 §:ssä vahingoittuneen ansionmenetyskorvauksen perustana käytettävä vuosityöansio saattoi perustua vain ”vahingoittuneen arvioituun vakiintuneeseen ansaintaan”.

korvattavaksi. Työtapaturma- ja ammattitautilain työssä sattuneen tapaturman korvattavat olosuhteet on määritetty tyhjentävästi lain 21–25 §:ssä. Tässä ero on selkeä tapaturmavakuutuslakiin, jossa tapaturman korvattavia sattumisolosuhteita on kuvattu ainoastaan yleispiirteisesti lain 4 §:ssä. Voikin katsoa, että olosuhdesäätelyltään työtapaturma- ja ammattitautilaki poikkeaa merkittävästi edeltäjästään.²⁹

Uuden lain tavoitteena oli selkeyttää korvauksen maksamisen perusteita siten, että runsaan oikeus- ja korvauskäytännön periaatteita tuotaisiin säännösten tasolle.³⁰ Tavoite on perusteltu, sillä tosiasiallisesti – järjestelmää tuntematta – vahingoittuneelle ei ole selkeästi ymmärrettävissä, millä perustein esimerkiksi tietty vahinkotapahtuma katsottiin tapaturmaiseksi tai miten lääketieteellistä syy-yhteyttä arvioitiin oireiden pitkittyessä.

Oma kysymyksensä toki on, kuinka ymmärrettävä – ja siten onnistunut – työtapaturma- ja ammattitautilain 16 §:n muotoilu vahinkotapahtuman korvaamisen edellytyksestä onkaan, kun määritelmänä on muun muassa ”todennäköinen lääketieteellinen syy-yhteys vahinkotapahtuman ja vamman tai sairauden välillä, jollei jäljempänä toisin säädetä.” Tutkimusaineistoistosta on toki nähtävissä, että yleisesti korkeimman oikeuden antamat ratkaisut ovat yleisesti vähentyneet työtapaturma- ja ammattitautilain voimaantulon jälkeen. Tarkemmin sitä, miten TyTAL:n voimaantulo on KKO:n ratkaisukäytäntöön vaikuttanut, käsitellään esityksessä myöhemmässä osiossa.

2.4 Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön vaikutus sääntelyyn

Korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntö on vaikuttanut merkittävästi työtapaturma- ja ammattitautilain kehitykseen. Ei ole liioittelua todeta, että sillä on ollut jopa oikeutta luova asema. KKO:n asema on korostunut erityisesti tapaturmavakuutuslain mukaisissa

²⁹ Tapaturmavakuutuskeskuksen (TVK) kooste ennakkopäätöksistä (2023). Tässä katsottu, ettei tapaturmavakuutuslain mukaiset sattumisolosuhdetta koskevat ennakkoratkaisut sovi ohjeiksi TyTAL:n mukaan korvattavissa vahinkotapahtumissa.

³⁰ Ks. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:46, s 33 ja myös Salo 2020, s. 4 sekä HE 277/2014 vp, s.

vahinkotapauksissa. Toisaalta myös työtapaturma- ja ammattitautilakiin on sisällytetty tosiasiasillisesti korkeimman oikeuden määritelmiä sekä jopa arviointikriteerejä.³¹

Tapaturmavakuutuslain aikana tapaturman ja syy-yhteyden käsitteet vakiintuivat korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä. Esimerkiksi ratkaisussa KKO 2006:83 määritteli tapaturman olevan ”äkillisen, ennalta arvaamattoman ja ulkoisen tekijän aiheuttamaa vammautumista.”

Sinänsä semanttisesti määritelmä ei ole mitenkään ainutlaatuinen vaan pikimminkin vakuutusalan ja vahinkoehdoissa vakiintuneen käsite³². Täten korkein oikeuden voi katsoa määritelleen, että myös työtapaturma- ja ammattitautiasioissa pätevät yleiset vakuutus oikeudelliset periaatteet. Näihin yleisiin periaatteisiin KKO:n on myös järjestelmällisesti tavannut viitata ratkaisuisaan.³³

Korvaukseen oikeuttavan lääketieteellinen syy-yhteyden määritelmä on muotoutunut käytännössä myös korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä. Ratkaisussa KKO 2013:7 kohdassa 11 todetaan, että ”vamman tai sairaus on oikeuskäytännössä yleensä katsottu tapaturman aiheuttamaksi, mikäli tapaturman ja vamman tai sairauden välillä on lääketieteellisesti arvioiden todennäköinen syy-seuraussuhde.” Määritelmä on siirretty lähes sellaisenaan työtapaturma- ja ammattitautilain 16 §:ään. Kyseessä ei toki ole itsessään KKO:n itse kehittämä todennäköisyysasteikon määritelmä, vaan vakuutuslääketieteessä kehitetty syy-yhteyden todennäköisyysarvioinnin viisiportainen arvio. Tätä käsitellään tarkemmin tutkimuksessa seuraavassa osiossa.³⁴ Myös potilasvakuutuslaissa (948/2019) on varsin vastaava määritelmä korvauksen edellyttämälle syy-yhteydelle: korvausta suoritetaan henkilövahingosta, jos on todennäköistä, että se on aiheutunut laissa säädetyistä hoitoon liittyvistä tekijöistä.

³¹ HE 277/2014 vp, s. 71. 16 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa on mainittu, että ”(s)yy-yhteyden arviointiin kuuluu myös mahdollisten muiden syiden poissulkeminen. KKO on vakiintuneesti arvioinut korvattavuutta kilpailevien tekijöiden poissuljennan kautta, ks. esimerkiksi KKO 2011:44 sekä KKO 2766/2011 ja KKO 76/2013. Ks. myös Norio-Timonen, 2014, s.866. Kirjoittaja arvioi, että lain esityöt tukevat osin KKO:n linjaa syy-yhteysarvioinnissa ”yksittäisen vakuutetun todellisen tilanteen tarkastelusta.”

³² Tiedätkö, mikä on tapaturman ja sairauden ero? OP Media 29.9.2021

³³ Ks. KKO 2020:17, kohta 17, jossa korkein oikeus toteaa vakuutuskorvausta koskeneissa ratkaisuisaan usein todennut, että merkitystä on myös vakuutus oikeudellisilla periaatteilla, jotka tähtäävät vakuutustapahtumien yhdenmukaiseen käsittelyyn ja johdonmukaiseen korvauslinjaan (mm. KKO 2014:8, kohta 4 ja KKO 2012:73, kohta 5).

³⁴ Ks. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:46, s. 46.

Korkein oikeus on oikeuskäytännössään kuitenkin katsonut, että vaikka lääketieteellisellä selvityksellä on asiassa suuri merkitys, ”syy-yhteyden arviointi on kuitenkin oikeudellista harkintaa, jossa otetaan lääketieteellisen selvityksen ohella huomioon muutkin seikat, joiden perusteella voidaan tehdä päätelmiä syy-yhteyden olemassaolosta tai sen puuttumisesta.” Työtapaturma- ja ammattitautilain lääketieteelliseen syy-yhteyssäännökseen KKO:n ratkaisu on ollut ilmeinen vaikutus, sillä 16 §:ssä todetaan todennäköisyysedellytyksen lisäksi, että ”syy-yhteyden arvioinnissa otetaan huomioon erityisesti lääketieteelliset löydökset ja havainnot, vahingon sattumistapa sekä aikaisemmat vammat ja sairaudet.” Näin ollen vahingon sattumistapaa voidaan pitää myös oikeudellisena arviona, sillä tiettyjen kuvattujen vammamekanismien tiedetään yleisesti aiheuttavan tietyn luonteisia vammoja.³⁵ Tämä arviointi pitää myös sisällään punnintaa tapahtumainkuvauksen uskottavuudesta ja muista selvityksistä, jotka voivat vaikuttaa korvattavuuteen, kuten työnantajan lisäselvitys tai vahingoittuneen kollegan asiassa suorittama todistelu.

³⁵ Ks. HE 277/2014 vp ja KKO 2012:92, jossa myöhemmin selvitetyn vammamekanismin katsottiin tukevan vammoja – ja päinvastoin vammojen laadun tukevan näyttöä myös voimakasenergisestä vammamekanismia.

3 Tapaturman ja syy-yhteyden määritelmä työtapaturma- ja ammattitautiasioissa

3.1 Syy-yhteyskäsitteen yleiset lähtökohdat sekä sen kehittyminen oikeuskäytännössä

Juridinen syy-yhteyсарvioinnissa on perinteisesti eroteltu luonnontieteellinen (faktisen) sekä oikeudellisen kausaliteetti. Lääketieteellisen syy-yhteyden katsotaan vakiintuneesta olevan osa luonnontieteellistä kausaliteettia. Myös oikeudellinen arviointi syy-yhteyden olemassaolosta pohjautuu eittämättä lääketieteelliseen tietämykseen – ja siten lääketieteelliseen syy-yhteyteen – tietyn vamman tapaturmaisen syntymekanismin todennäköisyyden osalta. Syy-yhteyden oikeudellinen arviointi voi kuitenkin asettaa korvattavuudelle lisävaatimuksia, jolloin vahinkoa ei korvata, vaikka vahinkotapahtuman ja vamman välillä olisi lääketieteellinen syy-yhteys.³⁶

Tällaisesta tapauksesta on kyse esimerkiksi korkeimman oikeuden tapauksessa KKO 2011/2019, jossa tapaturmavakuutuslain mukaisella yrittäjän vapaa-ajan tapaturmavakuutuksella itsensä vakuuttaneelle (A) ei myönnetty korvauksia, vaikka vammat olivat ilmeisessä syy-yhteydessä vahinkotapahtumaan. Korvauksen epäämisen syynä oli se, että vammautumisen oli aiheuttanut toisen henkilön (B) tekemä tönäisy, jonka KKO katsoi tahalliseksi teoksi. Tapaturmavakuutuslain 57 §:n 2 momentin rajoitussäännöksen perusteella vakuutusta ei kuitenkaan voinut saada pahoinpitelyn muun toisen henkilön tahallisesta teosta aiheutuneen vamman tai sairauden varalta. B:n syyksi teosta oli kärjäoikeuden tuomiolla luettu vammantuottamus. KKO kiinnitti asiassa huomiota asiassa rajoitusehdon sanamuotoon, jonka mukaan ”vakuutusta ei voi saada tahallisesta teosta aiheutuneen vahingon varalta.” Täten itse teko, tönäisy, oli korkeimman oikeuden arviossa tahallinen, mikä itsessään esti korvauksen myöntämiselle rajoitusehdon vuoksi, vaikka teon aiheuttama vamma olikin aiheutettu ainoastaan tuottamuksellisesti.³⁷

Yllä käsitelty tapaus on mielenkiintoinen esimerkki, sillä se osoittaa, että tapaturmajärjestelmän käsitteet, kuten tahallinen teko, voivat poiketa rikosoikeudessa ja vahingonkorvausoikeudessa vakiintuneista tahallisuuskäsitteistä, kuten KKO ratkaisun

³⁶ Ks. Hemmo 2005. s. 109. Lääketieteellinen syy-yhteys on myös erotettu klassisesta syy-yhteyden käsitteestä sille ominaisine tarkasteluohjeiden, kuten annos-vasteriippuvuuden ja biologisen tietämyksen ja tosiseikastojen välisen suhteen, vuoksi. Ks. tästä tarkemmin Isokoski 2001, s. 122–123. Tässä teoksessa lääketieteellisellä syy-yhteys kuitenkin määritellään osaksi luonnontieteellistä kausaliteettia.

³⁷ KKO 2011/2019. Kyseessä on korkeimman oikeuden julkaisematon ratkaisu. Tapaus on harvinaislaatuinen, sillä KKO ei ole muuttanut alempien tuomioistuinten ratkaisuja ja tapauksessa on kyse olosuhteen arvioinnista.

kohdassa 15 arvioi. Vastaavasti työtapaturma- ja ammattitautiasioiden syy-yhteyden arviointi poikkeaa esimerkiksi vahingonkorvausoikeudellisesta adekvaattiedellytyksestä, jossa teon tai laiminlyönnin tulee olla yleisesti arvioituna riittävän läheisessä syy-yhteydessä seuraukseen. Työtapaturmien ja ammattitautien korvausjärjestelmässä riittää, että vahinko on sattunut korvattavassa olosuhteessa, kun korvausperusteena on työnantajan vakuutus. Tämän ehdon täytyessä tapaturman ja seurauksen välisen lääketieteellisen syy-yhteyden toteutuminen riittää korvaukseen.

Edeltävän osion 2 perusteella voitaisiin päätellä, että syy-yhteyden oikeudellinen arviointikriteeristö olisi työtapaturma- ja ammattitautiasioissa varsin vakiintunut. Näin ei todellisuudessa ole. Korkein oikeus antoi etenkin 2010-luvulle tultaessa runsaasti ennakkopäätöksiä, jotka poikkesivat alempien tuomioistuinten ratkaisulinjasta. Lisäksi KKO antoi samoista asioista huomionarvoisen runsaasti myös julkaisemattomia päätöksiä.³⁸ Tapaturmavakuutusjärjestelmä – vakuutusyhtiöt, tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta sekä vakuutus oikeus – eivät kuitenkaan omaksuneet KKO:n ratkaisukäytännön vaikutusta, mikä herätti huolta niin asianajajien kuin oikeusoppineiden parissa.³⁹ Lopulta korkeimman oikeuden presidentti Pauliine Koskelo kritisoi julkisesti sitä, että KKO joutuu antamaan jatkuvasti samankaltaisia syy-yhteyden arviointiin liittyviä ratkaisuja ilman, että näillä prejudikaateilla on vaikutusta vakuutus oikeuden ratkaisukäytäntöön.⁴⁰

3.2 Syy-yhteyden arvioinnin erot KKO:n ja alempien asteiden välillä

Miten syy-yhteyden arviointi eroaa KKO:n ja sitä alempien muutoksenhakuasteiden välillä? Norio-Timonen on kuvannut, että KKO:n ratkaisulla on ollut tapaturmavakuutusjärjestelmän suuntaan yhtenevä viesti: mikäli syy-yhteys vamman ja tapaturman välillä kiistetään, on tähän esitettävä muutakin tapauskohtaista näyttöä kilpailevasta syystä yleisen lääketieteellisen

³⁸ Norio-Timonen, 2014, s. 853. KKO antoi ajanjaksolla 1.1.2010-30.9.2014 17 prejudikaattia ja 29 julkaisematonta ratkaisua työtapaturma- ja ammattitautiasioissa. Norio-Timonen määrittää tapaturmavakuutusjärjestelmän vakuutuslaitoksista, tapaturma-asia in korvauslautakunnasta, tapaturma-asia in muutoksenhakulautakunnasta ja vakuutus oikeudesta muodostuvaksi kokonaisuudeksi. KKO on tulkittavissa ikään kuin tämän järjestelmän ulkopuoliseksi keskustelijaksi. Tapaturmavakuutusjärjestelmän määritelmä on sama tässä esityksessä.

³⁹ Asianajajaliitto huolissaan vakuutus oikeuden ratkaisuista. 7.3.2011 Edilex. Ks. myös Norio-Timonen, 2014. Norio-Timonen on kiinnittänyt huomiota siihen, että tapaturmavakuutusjärjestelmä ei ole halunnut hyväksyä KKO:n prejudikaattinen ohjausvaikutusta.

⁴⁰ HS: KKO:n presidentti suomii vakuutus oikeuden tuomioita. 18.6.2012 Yle.

tietämyksen lisäksi.⁴¹ Myös jäljempänä tarkemmin käsiteltävässä hallituksen esityksessä lääketieteellisen syy-yhteysarvioinnissa on edellytetty tapauskohtaista arviointia ja *pro et contra* -punnintaa.

Vakuutusosoikeuden – ja laajemmin tapaturmajärjestelmän – arvioinnissa ovat kuitenkin korostuneet niin sanotut notoriset, eli yleisesti tosina pidettävät seikat syy-yhteyden olemassaolosta. Tämä notorisuuden on katsottava jakautuvan vielä kahteen osaan: yleiseen lääketieteelliseen tietämykseen esimerkiksi akillesjännevamman rappeumaperäisyydestä sekä tarkemmin tapaturmavakuutusjärjestelmässä syntyneisiin konventioihin eli notoristisina tosiseikastoina pidettyihin perustelukäytäntöihin. Vakuutusosoikeuden ylituomarina toiminut Timo Havu kuvaa tätä seuraavasti: ”lääketieteessä yleisesti vallitsevat näkemykset muodostavat notoristyyppisen tosiseikaston. Niitä ei tarvitse näyttää toteen eikä niiden vastaiset kannanotot ja vaatimukset menesty.” Tämä perustelu on kuitenkin ongelmallinen, sillä sen mukaan oikeudellinen ratkaisutoiminta jopa muutoksenhakuasteissa typistyy joukkomittaiseksi yleisen lääketieteellisen todennäköisyyden arvioinniksi, jossa kilpailevaa näyttöä ei tarvitse perustella. Entistä kritiikille alttiimmalta Havun näkemys näyttäytyy sen seikan vuoksi, että ratkaisutoiminta on vakuutusosoikeudessa ja tapaturma-asiain muutoksenhakulautakunnassa sovelletaan oikeudenkäynnistä hallinto-oikeudessa annettua lakia. Kun kyse on hallintomenettelystä, tuomioistuimen pitäisi oma-aloitteisesti (*ex officio*) huolehtia asian riittävästä selvittämisestä, mikä edellyttää myös vahingoittuneen antaman selvityksen tutkimista.⁴²

Samansuuntaisesti lääkäriasiantuntija Juhani Juntunen, joka on aiemmin toiminut tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan jäsenenä, vahvistaa notoristyyppistä ajattelua seuraavin perustein:

Lääketieteessä absoluuttisia totuuksia on vähän, mutta jos kiistanalaista asiaa on perin pohjin käsitelty syvällisen asiantuntemuksen ja kokemuksen omaavissa erityistuomioistuimissa, voidaan päätöstä pitää oikeana.

Vahingonkorvauslainsäädännössä oikeudellisen syy-yhteyden näyttökynnys saattaa olla erilainen kuin lääketieteellisen syy-yhteyden. Vakiintunutta ja erityistuomioistuimen noudattamaa syy-yhteysharkintaa ei kuitenkaan tulisi

⁴¹ Norio-Timonen 2014, s. 864.

⁴² Työtapaturma- ja ammattitautilain 119 §:n mukaan vakuutusyhtiön tulee huolehtia tarvittavan selvityksen hankkimisesta ja asian selvittämisestä. Ks. myös Norio-Timonen 2014, s. 863. Jälkimmäisessä kirjoittajan kritiikki kohdistuu siihen, ettei tämä selvityselvoite näytä todellisuudessa toteutuvan.

yleisissä tuomioistuimissa kyseenalaistaa. Tällä on kansalaisten oikeusturvaa ajatellen suuri merkitys.

Edellä lausuttu argumentti on sisäisesti ristiriitainen. Yhtäältä Juntunen myöntää, että lääketieteessä absoluuttisia totuuksia ei käytännössä ole. Samanaikaisesti kuitenkin vakuutusjärjestelmän tuottamaa lääketieteellistä arviointia on pidettävä sellaisena totuutena, jota ei tulisi kyseenalaistaa yleisissä tuomioistuimissa – ei edes korkeimmassa oikeudessa.

Kuvattu notoristyyppinen ajattelutapa on oikeudellisesti varsin ongelmallinen. Opin mukaan lääketieteellisen syy-yhteys voitaisiin sivuuttaa yksinomaan sillä perusteella, että yleisen lääketieteellisen tietämyksen perusteella tietty vamma ei todennäköisesti tapaturmainen. Korkein oikeus ei ole, kuten sen lausuntokäytännöstä ilmenee, hyväksynyt tällaista silkkään yleiseen lääketieteelliseen perustuvaa arviointia riittäväksi perusteeksi syy-yhteyden olemassaolon kiistämiseksi.

Korkeimman oikeuden arvioinnissa yleisen lääketieteellisen tietämyksen lisäksi vakuutusyhtiöltä on edellytetty vastanäyttöä siitä, miksi juuri kyseisessä yksittäistapauksessa syy-yhteyttä ei ole. KKO:n arvioinnissa oikeudellinen syy-yhteys eroaa myös luonnontieteellisestä syy-yhteydestä. Tämä näkyy esimerkiksi siten, että vaikka tapaturma ei edes tapauskohtaisesti lääketieteellisesti arvioituna olisi vamman yleisesti todennäköisenä pidetty aiheuttaja, voidaan korvaus kuitenkin myöntää, jos tapaturman katsotaan olevan ”todennäköisin vaihtoehtoisista” aiheuttajista.

Tällaisesta syy-yhteysarvioinnista esimerkkejä ovat julkaisemattomat ratkaisut KKO 2766/2011 sekä KKO 2941/2011, joissa se on kumonnut vakuutus oikeuden aiemmin asiassa antamat ratkaisut. Ensin mainitussa korkeimman oikeuden ratkaisussa 2766/2011 kyse on oikean yläraajan neuropaattisen kiputilan ja päänsäryn syy-yhteydestä kaatumistapaturmaan. Valvira oli lausunnossaan laittanut kirkon keskelle kylää pitäen päänsärkyä kokonaisuudessaan mahdollisena tapaturman seurauksena, vaikka sen pysyvät asiantuntijat olivat täysin erimielisiä siitä, oliko tapaturma päänsäryn syynä: neurologi katsoi sen olevan erittäin todennäköisesti kaatumisen seuraus, kun taas fysiatrian erikoislääkäri piti päänsäryn syy-yhteyttä tapaturmaan epätodennäköisenä. Neuropaattinen kiputila ei ollut enää KKO:ssa riidanalainen, kun vakuutusyhtiö oli myöntänyt sen olevan korvattavaa. Päätöslauselmassaan KKO katsoi, että päänsärky oli vammamekanismin, ajallisen syy-yhteyden ja neurologin kannanoton huomioiden ”useista mahdollisista päänsäryn syistä sen todennäköisin aiheuttaja”. Arvioinnissa merkitystä annettiin myös sille, että KKO katsoi yleisen lääketieteellisen tietämyksen perusteella päänsäryn olevan lievän päävamman yleisin oire. Ratkaisu korostaa sitä KKO:n periaatetta, että vamma voi olla oikeudellisesti korvaukseen oikeuttavassa syy-yhteydessä tapaturmaan, vaikka lääketieteellinen todennäköisyys ei yksiselitteisesti sitä tue. Tapaus ilmentää myös

sitä tendenssiä, että mikäli kilpailevia syytä ei ilmene tai tuoda esiin, näytön arvioinnissa KKO puoltaa usein korvattavuutta.⁴³

Tapauksessa KKO 2941/2011 oli kyse siitä, olivatko A:lla nuottimapin poskipäähän osumisen jälkeen ilmenneet kolmoishermosärky ja purentavirhe syy-yhteydessä sanottuun tapaturmaan. Alemmat muutoksenhakuasteet olivat hylänneet vakuutetun valituksen ja pitäneet kolmoishermosärkyä sairausperäisenä. KKO totesi ratkaisussa kolmoishermosärystä, että sen pyytämässä lausunnossa Valviran ja sen asiantuntija ovat lääketieteellisin perustein arvostelleet näkemystä, joka ilmenee tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan ja vakuutusosoikeuden päätöksen perusteluista. Alemmissa muutoksenhakuasteissa painoarvoa saaneen lääketietämyksen mukaan sisäsyntyinen kolmoishermosärky olisi suhteellisen tavallinen. Tätä pidettiin KKO:n pyytämässä lausunnoissa lääketieteellisen tietämyksen valossa virheellisenä, sillä tällaista kolmoishermosärkyä esiintyy alle 40-vuotiailla erittäin harvoin. Lausunnon mukaan kolmoishermo ei myöskään sijaitse niin syvällä, etteikö se voisi vaurioitua posken iskuvammasta. KKO arvioi, ettei näkemys tapaturmasta riippumattomasta syystä ole vakuuttava ja katsoi kolmoishermosärlyn olevan syy-yhteydessä tapaturmaan.

Purentavirheen osalta asia oli lääketieteellisesti tulkinnanvaraisempi; Valviran lausunnon mukaan purentavirhe oli ”jokseenkin todennäköistä seurausta vahingoittuneelle aiheutuneesta tapaturmasta”. Korvattavuutta vastaan puhuvana pidettiin sitä, että vahingoittuneella oli myös lapsuudessa ollut purentavirhettä. KKO kuitenkin katsoi syy-yhteyden olevan oikeudellisesti riittävä korvaukseen, kun huomioitiin asiassa lääketieteellinen selvitys sekä oireiden ajallinen syy-yhteys vahinkotapahtumaan. KKO ratkaisu heijastaa myös sitä argumentointia, että mahdollisesti rakenteellisille tai sairausperäisille syyille ei voida kilpailevina tekijöinä antaa samaa painoarvoa, jos voimakkaan oireilun ilmeneminen on ajallisesti syy-yhteydessä nimenomaiseen tapaturmaan.

Näiden esimerkkien valossa korkeimman oikeuden oppirakennelma syy-yhteyden arvioinnista perustuu monipuoliseen oikeudelliseen punnintaan. Lääketieteellinen syy-yhteyden todennäköisyys tärkeä, mutta lopulta syy-yhteyden arvioinnissa näyttää olevan kyse näyttökysymyksestä: todennäköisin aiheuttajan punninnassa vaaditaan näyttöä kilpaileva tekijän, kuten sairausperäinen oireen, osalta sen käsillä olosta juuri asianosaisessa tapauksessa. KKO:n arviossa käytännössä sairausperäisen oire on ensinnäkin näytettävä toteen esimerkiksi asiakirjoista ilmenevä löydöksenä.⁴⁴ Toisekseen KKO on usein edellyttänyt, että sen on tullut myös oireilla jotenkin tapaturmaa edeltävästi ja tämän oireilu tulee kyetä todistamaan esimerkiksi vahingoittuneen tapaturmaa edeltävästä

⁴³ Ks. KKO 2010:73, KKO 2012:12, KKO 2012:73. Ks. kilpailevan syyn merkityksestä myös Norio-Timonen, s. 859.

⁴⁴ Ks. Norio-Timonen, 2014, s. 862

hoitokertomushistoriasta.⁴⁵ KKO:n syy-yhteysarviointi poikkeaa selkeästi tapaturmajärjestelmän konventiosta, jossa asioita ratkaistaan tapauskohtaisen seikkojen arvioinnin sijasta pikemminkin yleisenä pidetyn tietämyksen perusteella joukkomittaisesti.

Hallintolaki ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettu laki asettavat varsin selkeän perusteluvollisuuden. Tämä huomioiden on ongelmallista väittää, että tapaturma-asioissa olisi olemassa sellainen tosiseikasto, jota ei tarvitse näyttää toteen (perustella) tai jonka vastaiset väitteet eivät voi menestyä; eli niitäkään ei tarvitsi tämän doktriinin mukaan perustella. Kysymys jää kuitenkin edelleen avoimeksi: kuinka onnistunutta korkeimman oikeuden argumentaatio syy-yhteyskysymyksissä lopulta on? Tämän vuoksi KKO:n ratkaisujen perusteluita tarkastellaan vielä myöhemmin suhteessa oikeuskirjallisuudessa ja lain esitöissä esitettyihin perusteluvaatimuksiin.

3.3 Syy-yhteyden käsitteen suhde tapaturman määritelmään

Syy-yhteyden arviointia on tarkoituksenmukaista käsitellä samassa yhteydessä tapaturman käsitteen kanssa. Tätä tukee se, että työtapaturma- ja ammattitautilakia valmistelleen kolmikantaisen, sosiaali- ja terveysministeriön (STM) asettaman työryhmän muistiossa (2008:46) tapaturman tunnusmerkistöön katsottiin kuuluvan myös olennaisen syy-yhteyden vaatimus vamman ja tapaturman määritelmän täyttävän tapahtuman välillä.⁴⁶ Tässä tutkielmassa työtapaturman syy-yhteysarvioon katsotaan työryhmän muistion mukaisesti kuuluvan kolme eri säännöstä työtapaturma- ja ammattitautilaista.⁴⁷

Ensinnäkin tapaturman käsite liittyy läheisesti syy-yhteysarviointiin. Vahinkotapahtuman, kuten tapaturman tai sairauden, on kuitenkin täytettävä myös korvattavuuden kriteerit. Tapaturman osalta nämä ovat äkillisen ja odottamattoman ulkoisen tekijän aiheuttama tapahtuma, josta aiheutuu seuraus. Ammattitaudin osalta vahinkotapahtuman määritelmä voi

⁴⁵ Ks. esimerkiksi KKO 2019:43. Ratkaisussa katsottiin, ettei asiassa ollut todennäköistä pääasiallista syy-yhteyttä astman ja kosteus- ja homevaurioille altistumisen välillä. KKO painotti muun muassa pitkää ajallista syy-yhteyttä oireiden alkamisen ja altistumisen välillä sekä vahingoittuneen astmalle altistavaa heinäallergiaa sekä aiempaa tupakointia, jonka yleisen tietämyksen perusteella tiedettiin lisäävän riskiä. KKO on katsonut syy-yhteyden puuttuvan vähintään osittain myös ratkaisuisissa KKO 2010:73, KKO 2012:2, KKO 2012:73, KKO 800/2013 sekä KKO 2016:93.

⁴⁶ Ks. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:46. s. 32

⁴⁷ Ks. myös Salo (2020), s. 32. Salo katsoo kolmannen työtapaturman määritelmään sisältyvän osatekijän olevan olosuhde, jossa tapaturma sattui. Kyseessä on myös korvattavuuden juridinen lisäedellytys lääketieteellisen syy-yhteyden lisäksi.

toteutua esimerkiksi sairastuminen riittävän altistumisen seurauksena sellaiselle fysikaaliselle, kemialliselle tai biologiselle tekijälle.⁴⁸

Tapaturman määritelmä on merkityksellinen myös lääketieteessä erotusdiagnostiikassa: hoitavan lääkärin on käytännössä tärkeä tietää, aiheutuvatko oireet traumaattisesta eli tapaturmaisesta tekijästä vai sisäsyntyisestä sairausperäisestä syystä. Maailman terveysjärjestö WHO:n ICD-tautiluokituksessa on tästä syystä myös oma luokituksensa ulkoisen tekijän aiheuttamille vammoille.⁴⁹

Työryhmän ehdotuksesta huolimatta tapaturman määritelmään työtapaturma- ja ammattitautilain 17 §:ään ei sisällytetty vaatimusta syy-yhteydestä vamman ja ulkoisen tekijän välillä. Sen sijaan asia ratkaistiin siten, että lääketieteellisen syy-yhteyden edellytyksestä säädetään omassa säännöksessään saman lain 16 §:ssä. On katsottava, että lääketieteellisen syy-yhteyden vaatimus nähtiin niin merkittäväksi, että se haluttiin eriyttää vielä itsenäiseksi arvioinnin kohteeksi.

Ratkaisu voidaan kyseenalaistaa, sillä jo aiemmin korkein oikeus oli linjannut, että myös lääketieteellisen syy-yhteyden arviointi on lopulta oikeudellista harkintaa, jossa huomioidaan muutkin seikat, joiden perusteella voidaan tehdä päätelmiä syy-yhteyden olemassaolosta tai sen puuttumisesta. On ilmeistä, että tapaturman määritelmä – tapauskohtainen vahinkomekanismi – on osa näitä ”muuta seikkoja”. Kun lääketieteellinen syy-yhteys on säädöksenä erotettu tapaturman määritteestä, se voi pelkistää tarkastelun puhtaasti lääketieteellisen selvityksen erittelyyn sen sijaan, että korvattavuutta arvioitaisiin korkeimman oikeuden – ja myös työryhmän mietinnön mukaisesti – kokonaisuutena. Tätä problematiikkaa käsitellään vielä tarkemmin jäljempänä oikeuskäytäntöä käsittelevässä osiossa.

Kolmantena syy-yhteysarvioinnin kohteena ovat vahingon sattumisolosuhteisiin, eli se, onko toiminta syy-yhteydessä korvattaviin olosuhteisiin, kuten työntekoon tai asunnon ja työpaikan väliseen matkaan. STM:n muistiossa esimerkiksi on mainittu työpaikalla liikkumisen syy-yhteys työhön ja esimerkiksi tapaturmaan rinnastuvan pahoinpitelyn syy-yhteys työhön.⁵⁰

⁴⁸ Mänttari (2016), s. 35.

⁴⁹ WHO:n ICD-10 luokituksessa luokat V01-Y98 - vammojen, sairauksien ja kuoleman ulkoiset syyt. Työtapaturma on luokiteltu

⁵⁰ STM 2008:46, s. 35 ja 38. Ks. myös KKO 2009:6. KKO vahvisti ratkaisussa periaatetta, että lain sanamuodon mukainen tulkinnalla työmatkan pahoinpitelyn korvattavuudesta ei edellyttänyt työmatkan olosuhteiden lisäävää riskiä pahoinpitelylle. Olli Norros katsoo teoksessa Työtapaturma- ja ammattitautiasiat KKO:n

KKO ei ole käytännössä antanut ratkaisuja korvaukseen oikeuttavista olosuhteista vuoden 2010 jälkeen.⁵¹ Olosuhteita koskevan korkeimman oikeuden oikeuskäytännön vähäisyys on varsin ongelmallista, sillä juuri olosuhteita koskeva sääntely on muuttunut työtapaturma- ja ammattitautilaissa. Kun prejudikaattien tarkoituksiksi työtapaturma- ja ammattitautilaissa voidaan katsoa korvauskäytännön ja lain soveltamisen ohjaamisen, on juuri yleisiä korvaamisen edellytyksiä koskevan oikeuskäytännön vähäisyys merkittävä puute.⁵²

3.4 Tapaturman määritelmän kehittyminen

Tapaturmavakuutuslain uudistamista valmistelleen työryhmän ehdotus oli, että uuteen työtapaturma- ja ammattitautilakiin sisällytettäisiin jo tapaturmavakuutuslain aikana korvaus- ja oikeuskäytännössä vakiintunut määritelmä tapaturmalle.⁵³ Tapaturman määritelmäksi esitettiin viisi kriteeriä: äkillisyys, odottamattomuus, ulkoinen tekijä, vamma ja siitä seurannut sairaus sekä syy-yhteys ulkoisen tekijän ja vamman välillä.⁵⁴ Lopulliseen lakiehdotukseen vakiintunut määritelmä ei kuitenkaan päätenyt sellaisenaan, vaan syy-yhteyssäännös eriytettiin tapaturman määritelmästä. On huomionarvoista, että lain esitöissä edelleen mainitaan, että ”tapaturman tunnusmerkistö sisältää olennaisen syy-yhteyden vaatimuksen vamman ja tapaturman määritelmän täyttävän tapahtuman välillä.” ain esitöissä perustellaan lääketieteellisen syy-yhteyden käsitteen tarvetta lainsäädännöllisellä selkeydellä ja avoimuudella.

Kriittisesti arvioiden erillinen lääketieteellinen syy-yhteyden käsite, joka on kuitenkin tosiasiallisesti osa tapaturman määritelmää ja ”oikeudellista arviointia”, on pikemminkin epäjohdonmukainen ratkaisu. Lääketieteellisen syy-yhteyden sanamuodon mukainen tulkinta viittaa siihen, että kyseessä nimenomaan lääketieteellinen arviointi. Tämä huomioiden on jokseenkin ristiriitaista, että lääketieteellinen syy-yhteys palautuu korkeimman oikeuden

oikeuskäytännössä 1998–2010 (s. 157), että ratkaisu vahvistaa periaatetta, että ristiriitatilanteessa lain sanamuodolle annetaan etusija lain esitöiden yksityiskohtaisten perustelujen sijaan. Norros myös katsoo, että ratkaisullaan KKO kritisoi myös ”perusteluissa säätämistä”.

⁵¹ Aineistossa ainoastaan KKO 2025:20 puhtaasti sitä, oliko vahinko sattunut korvattavassa olosuhteessa.

⁵² TVK:n kooste, s. 11.

⁵³ HE 277/2014 vp s. 16 ja KKO 2006:83

⁵⁴ Ks. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:46, s. 33 ja HE 277/2014 vp

ratkaisuharkinnassa osaksi juridista tapaturmakäsitteen ja kausaliteetin arviointia. Näin ollen perusteltu kysymys kuuluu, miksi nämä on alun perinkään pitänyt laissa erottaa toisistaan?

Työtapaturma- ja ammattitautilain 17 §:n mukaan tapaturmalla tarkoitetaan ulkoisesta tekijästä johtuvaa äkillistä ja odottamatonta tapahtumaa, joka aiheuttaa työntekijälle vamman tai sairauden. Määritelmän täyttämiseksi kaikkien neljän kuvatun osatekijän on toteuduttava samanaikaisesti. Tässä tapaturman määritelmä on varsin poikkeava esimerkiksi vahingonkorvausoikeudellisesta tapaturman määritelmästä. Vahingonkorvausoikeudessa tapaturmaksi katsotaan tapahtuma, jossa vahingoittuneella ei ole ollut toisintoimimismahdollisuutta eikä tältä olisi voitu edellyttää olosuhteet huomioiden suurempaa huolellisuutta vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n 2 momentin perusteella. Työtapaturman määritelmä kuitenkin täyttyy, kun on ilmeistä, että vahingoittunut ei ole vahingoittanut itseään tahallaan tai osoittanut toiminnallaan suhtautuvansa tapaturman riskiin täysin seurauksista piittaamattomasti.

Korvattava vahinko voi kuitenkin olla suurelta osin vahingoittuneen huolimattomuudesta aiheutunut. Työtapaturman osalta vahingoittuneen tuottamus huomioidaan kuitenkin asiassa myönnettävässä päivärahasa vähennyksenä työtapaturma- ja ammattitautilain 61 §:n perusteella, jos vahingoittumisen pääasialliseksi syyksi katsotaan esimerkiksi päihtymys, törkeä huolimattomuus tai menettely työturvallisuusohjeiden vastaisesti.⁵⁵ Tässä korostuu jälleen työtapaturma- ja ammattitautilain sosiaalivakuuksellinen luonne.

Korkeimmassa oikeudessa käsitellyt korvausriidat liittyvät pääasiassa lääketieteellisen syy-yhteyden osoittamiseen.⁵⁶ Silti tapaturman määritelmä on työtapaturma- ja ammattitautiasioiden korvauskäytännössä keskeinen – ja osa korvattavuuden kokonaisarviointia – ja liittyy edellä kuvatusti kiinteästi myös lääketieteelliseen syy-yhteyteen. Täten on perusteltua myös tarkemmin eritellä ja analysoida tapaturman määritelmän osatekijöitä.

⁵⁵ HE 277/2014, vp s. 36–37. Myötävaikutuksen perusteella tehtävää vähennystä perusteltu sillä, että vahingoittuneen oma tuottamus tulee huomioida tapaturmasta aiheutuvissa kustannuksissa. Säännöksen tapaturmia ehkäisevä vaikutus mainittu toiseksi perusteeksi

⁵⁶ Ks. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:46, HE 277/2014 vp s. 22. Myös tutkielman empiirisen aineiston luokittelu tukee tätä: ainoastaan neljässä prosentissa aineistosta asiakysymyksenä oli se, onko kysymyksessä korvattava tapaturmana.

3.4.1 Äkillisyyden kriteeri

Äkillisyydellä on työtapaturma- ja ammattitautilain esitöissä viitattu lähtökohtaisesti vahinkotapahtuman lyhytkestoisuuteen.⁵⁷ Äkillisyyden yleiskielisenä merkityksenä voi pitää myös yllättävyyttä. Kun odottamattomuus on erillisenä lisävaateena tapaturmalle, tarkoituksenmukaisinta on kuitenkin tulkita äkillisyyttä yhtäkkisyyden näkökulmasta, kuten yllättävä kaatuminen. Lain esitöissä on kuitenkin tämän lisäksi todettu, että ”äkillisyyttä on arvioitava aina tapauskohtaisesti eikä mitään tarkkaa aikarajaa voida tapahtuman kestolle määrittää.”⁵⁸

Tämä on ymmärrettävää, eikä ajallinen rajoitus olisi mahdollistakaan, sillä vahingoittumismekanismejä ominaisine tapahtumakestoineen on käytännössä ääretön määrä. On ilmeistä, että esimerkiksi puristumisessa aiheutuneessa vammassa ei ole enää samalla tapaa kyse tapahtuman keston äkillisyydestä kuin esimerkiksi katolta putoamisessa. Selkeä poikkeus äkillisyyden vaateesta ovat myös työtapaturma- ja ammattitautilain 18 §:n mukaiset tapaturmaan rinnastuvat ja siten korvattavat vahinkotapahtumat, kuten hankauksen aiheuttamat hiertymät, säteilylle altistuminen sekä esimerkiksi kaasun hengittäminen. Näiden korvaamisen kriteerinä on, että tapahtuma-aika on yksilöitävissä enintään 24 tunnin mittaiseksi eikä kyse ole korvattavasta ammattitaudista.

Äkillisyys onkin perustellumpaa tulkita vahinkotapahtuman syntymisen lyhytkestoisuuden kautta: esimerkiksi nopea poikkeama normaalista tapahtumainkulusta voi johtaa monimutkaiseen tapahtumaketjuun, jonka seurauksena vahingoittuminen aiheutuu. Tällainen tilanne on kyseessä esimerkiksi tapauksessa, jossa työvaatteen takertuminen liukuportaisiin saa aikaan puristumisesta aiheutuneita ruhjevammoja. Se poikkeama tapahtumainkulussa, että vaate esimerkiksi lievän huolimattomuuden seurauksena jää kiinni, täyttää äkillisyyden määritelmän. Äkillisyyden voi katsoa viittavan myös siihen, että tapahtuma olosuhteet huomioiden vahingoittuneen näkökulmasta yhtäkkinen ja yllättävä.

⁵⁷ HE 277/2014 vp, s. 14

⁵⁸ Mänttari-Nyysölä, 2016. Äkillisyys määritelty lain esitöissä hyvin lyhytkestoiseksi, yhtäkkiseksi ja nopeaksi tapahtumaksi.

3.4.2 Odottamattomuus

Tapaturmalta edellytettävä odottamattomuus on käsitteenä haastava. Lain esitöiden mukaan odottamattomuus tarkoitetaan, että tapahtuman pitää olla työntekijälle ennalta arvaamaton, työntekijän tahdosta riippumaton tapahtuma. Määritelmä vastaa pitkälti korkeimman oikeuden käytäntöä ja STM:n asettaman työryhmän esittämää.⁵⁹ Oikeuskirjallisuudessa tätä on kritisoitu, sillä kaikki tapaturmaiset vahinkotapahtumat eivät suinkaan ole täysin ennalta arvaamattomia. Esimerkkinä on käytetty vasaramiestä, joka lyö itseään sormeen. Vahinkotapahtumaa pidettäisiin - sen mahdollisesta odottamattomuuden puutteesta huolimatta – tapaturmaisena.⁶⁰ Tämä kritiikki on katsottava täysin perustelluksi. Puhdas odottamattomuuden vaatimus johtaisi käytäntöön, jossa jouduttaisiin arvioimaan, mitä työntekijän piti tilanteessa tiedostaa tai olisi pitänyt tiedostaa. *De facto* tämä olisi liian ankara tulkinta tapaturmaisuudesta korvauksenhakijan vahingoksi.

Lain esitöissä edellä kuvattu ongelmallisuus on havaittu: työntekijän pakkotilanteessa toimimista esimerkiksi hengen pelastamiseksi ei pidetä itsensä vahingoittamisena, vaikka kyseessä ei olisi odottamaton toiminta.⁶¹ On katsottava, että pakkotilassa vahingoittuneella ei ole mahdollisuutta toimia toisin eikä täten välttää joissain tilanteissa varsin todennäköistä ja ennalta arvattavaa vahingoittumista. Huomioiden TyTAL:n sosiaalivakuutuksellisen ulottuvuuden, on kohtuullista, että tällainen vahingoittuminen on vakuutuksesta korvattavaa, oli tilanne odottamaton tai ei. Tapaturma-asioiden korvauslautakunnan lausuntokäytännössä esimerkiksi paleltumisen välttämiseksi parvekkeelta tehdyn pudottautumisen katsottiin olevan pakkotilana korvattava tapaturma, vaikka pudottautumistilanne ei ollut äkillinen tai odottamaton.⁶²

Odottamattomuus voikin tosiasiallisesti tarkoittaa enemmänkin työntekijän tahdosta riippumatonta tapahtumaa.⁶³ Sen voi katsoa sopivan määritelmänä luontevammin niin korkeariskisessä työssä sattuneeseen tapaturmaan kuin myös pakkotilasta johtuvaan

⁵⁹ STM selvityksiä 2008:46, s. 32, siinä KKO 2006:83 ja myös HE 277/2014 vp s. 73.

⁶⁰ Mänttari-Nyyssölä, s. 47

⁶¹ Mänttari-Nyyssölä, s. 47

⁶² Tapaturma-asiain korvauslautakunnan rekisteritapaus 4/2024

⁶³ Mänttari-Nyyssölä s. 47

vahingoittumiseen. Lain esitöissä on havaittu yksiselitteisen käsitteistön haastavuus ja korvattavuus palautetaan jälleen tapaturman kokonaisarviointiin.⁶⁴ Tämä on ratkaisuna epätydyttävä, semminkin kun sääntelyn tarkoituksena oli saattaa oikeus- ja soveltamiskäytäntö tarkkarajaisemmaksi lainsäädännöksi, josta yksilö saa selvän käsityksen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan.⁶⁵

3.4.3 Ulkoinen tekijä

Ulkoisen tekijän edellytystä ei ole tarkemmin määritetty työtapaturma- ja ammattitautilaissa. Lain esitöissä sillä kuvataan tarkoitettavan vahingoittuneesta riippumattonta seikkaa, joka aiheuttaa vahinkotapahtuman, kuten muun muassa kadun liukkautta tai kuoppaa tiessä.⁶⁶ Määritelmä ei ole tässäkään kovin onnistunut, sillä vakiintuneesti korvauskäytännössä on katsottu, että ilman ulkoista syytä sattuneet kaatumiset ja jopa sisäsyntyisen sairauskohtauksen aiheuttamat kaatumiset ovat tapaturmaisista.⁶⁷ Tällöin tapaturman osuus mahdollisesta vammasta, esimerkiksi pään ruhje, on korvattava seuraus työtapaturma- ja ammattitautilain nojalla ja ulkoisen tekijän vaatimuksen voidaan katsoa täyttyvän siinä kohdassa, kun vahingoittunut törmää lattiaan.⁶⁸

”Vahingoittuneesta riippumattomuus” ulkoisen tekijän määritelmänä voidaan katsoa liian suppeaksi rajaukseksi korvattavuusarvioinnissa. Perustellumpaa olisikin puhua vahingoittuneen tarkoituksesta ja tahdosta riippuvasta seikasta: esimerkiksi liukastuminen voi olla usein vahingoittuneen omaa vähintään osittaista tuottamuksellisuutta, eli omasta huolimattomuudesta johtuvaa eikä täten sitä voi eritellä vahingoittuneesta riippumattomaksi. Selkeästi ulkoisesta tekijästä huolimatta tietyt vahinkotapahtumat eivät enää ole kuitenkaan odottamattomia ja tapaturmaisista, jos vahingoittumisen riski lähentyy jo 100 prosenttia, kuten

⁶⁴ HE 277/2014 vp, s. 73

⁶⁵ HE 277/2014 vp, s. 11

⁶⁶ HE 277/2014 vp s. 72 ja myös Salo, s. 29 sekä Mänttari s. 46.

⁶⁷ Mänttari-Nyyssölä s. 46.

⁶⁸ Mänttari-Nyyssölä, 46

esimerkiksi vapaaottelutilanteessa käytännössä on tai jos vahingoittunut suhtautuu toiminnan seuraukseen täysin piittaamattomasti, kuten paljain käsin nauloja hakkaamalla.⁶⁹

Kuten edellä kuvatusta ilmenee, ulkoinen tekijää on varsin avoin käsite. Lain esitöissä mainitaankin jälleen joustavan tulkinnan mahdollisuus.⁷⁰ Tosiasiallisesti ulkoisen tekijän käsitteen avoimuus on jälleen esimerkki siitä, miten hankala arkielämän monipuolisia vahinkomekanismeja, tosiseikkoja, on määritteiden kautta kirjata lainsäädäntöön. Jos käsitteet ja korvattavuuden ratkaisevat määritelmät joudutaan palauttamaan jatkuvasti viime kädessä tuomioistuimessa tapahtuvaan tapauskohtaiseen arviointiin, sääntelyn tavoitetta selkeyttää oikeustilaa ei voi pitää erityisen onnistuneena.

3.4.4 Aiheutunut seuraus

Tapaturman määritelmässä edellytetään myös sitä, että ulkoinen tekijä aiheuttaa vamman tai sairauden. Kyseessä on tapaturman määritelmän täyttymisen neljäs kriteeri, joka voidaan määrittää seurauksen edellytykseksi. täytyy olla aiheutunut vammasta korvattava seuraus. Asiassa voidaan puhua jopa tapaturman käsitteen alarajasta: mikä katsotaan niin vähäiseksi poikkeamaksi vahinkomekanismiltaan, että kyseessä ei ole enää tapaturma?

Oikeuskirjallisuudessa on viitattu esimerkiksi kunnossapitotyöntekijään, jonka lehtipuhallin kolahti kevyesti puuhun. Tämä oli katsottu tapaturmaiseksi, vaikka kyseessä olisi pitänyt pikemmin puhua vahinkotapahtumasta, sillä vähäisen vammamekanismin vuoksi olkapäähän ilmaantuneiden oireiden ei katsottu lainkaan olevan syy-yhteydessä vahinkotapahtumaan. Näin ollen esimerkiksi vakuutusyhtiöiden ei tulisi päätöksissään viitata sattuneeseen tapaturmaan, josta ei ole aiheutunut vammaa – ilman tätä seurausta kyseessä ei ole nimittäin lainkaan nimittäin ole lainkaan tapaturman edellytykset täyttävästä vahinkotapahtumasta.⁷¹

Lain esitöissä on lisäksi vamman tai sairauden osalta edellytetty sitä, että se todetaan aina lääketieteellisessä tutkimuksessa ja se ilmaistaan diagnoosina.⁷² Tämä edellytys on vähintäänkin harhaanjohtava ja oikeudellisesti arvioituna ongelmallinen, sillä vakiintuneessa

⁶⁹ Mänttari-Nyyssölä, s. 45 ja 85. Teoksessa Nyyssölä puhuu tapaturmakäsitteen alarajasta; vastaavasti ylärajan voi katsoa kulkevan siinä, kun tapaturman aiheutuminen ei ole enää odottamatonta.

⁷⁰ HE 277/2014 vp s. 72

⁷¹ Mänttari-Nyyssölä, 48.

⁷² HE 277/2014 vp, s. 73

korvauskäytännössä lääkäriissäkäyntiä ei ole edellytetty, jos vammautuminen selviää muilla tavoin, kuten tapaturmailmoituksesta. Käytännössä esitöiden diagnostisuutta koskevan edellytyksen sananmukainen tulkinta johtaisi ylimääräisiin lääkärikäynteihin itsestään paranevissa vammoissa. Täsmällisempi muotoilu olikin kiistatta ollut, että vamman tai sairauden tulee olla todennettava lääketieteellisen tietämyksen mukaan ja tarvittaessa lääketieteellisillä tutkimuksilla.

Psykkisten vammojen osalta lain esitöissä nähtiin siten ongelmallinen, että niiden korvattavuus määritettäisiin erillisessä lainkohdassa. Ratkaisun voi nähdä pohjautuvan myös kolmikantaisen työryhmän valmistelun erimielisyyteen siitä, mitä psyykkisiä sairauksia tulisi työtapaturmina ja ammattitauteina korvata. Esimerkiksi työntekijöiden edustajat esittivät myös psyykkisten sairauksien korvaamista työstä johtuvina sairauksina, mitä työnantajien edustajat vastustivat.⁷³

Toisinaan syy-yhteys vamman ja vahingon välillä on hyvinkin selkeä. Mitä matalaenergisemmästä vahinkoenergiasta tai tulkinnanvaraisemmasta vammamekanismista on kyse, sitä hankalampaa syy-yhteyden osoittaminen usein on.⁷⁴ Seurauksen, eli vamman tai sairauden vaatimus vastaa käytännössä seuraavassa kappaleessa tarkasteltavaan vaadittavan lääketieteellisen syy-yhteyden määritelmää.⁷⁵ Lain esitöissä on seurauksen määritelmän osalta todettu, että siltä edellytetään aina todennäköistä lääketieteellistä syy-yhteyttä vahinkotapahtumaan. Käytännössä työtapaturma- ja ammattitautilain säännöksissä on siis merkityssisällöltään vastaavat vamman tai sairauden korvattavuuden määritelmät.

3.5 Lääketieteellisen syy-yhteyden määritelmä

Edellä kuvatusti tapaturman korvattavuus edellyttää lääketieteellistä syy-yhteyttä tapaturman ja sen aiheuttaman seurauksen eli vamman tai sairauden välillä. Tarkemmin tämä määritelmä on työtapaturma- ja ammattitautilain työtapaturma- ja ammattitautilain mukaan todennäköinen lääketieteellinen syy-yhteys vahinkotapahtuman ja vamman tai sairauden välillä, jollei jäljempänä toisin säädetä. Syy-yhteyden arvioinnissa on lisäksi määritetty huomioitavan lääketieteelliset löydökset, vahingon sattumistapa ja aikaisemmat vammat ja

⁷³ STM selvityksiä 2008:46, s. 52–53

⁷⁴ STM selvityksiä 2008:46, s. 42

⁷⁵ Mänttari, s 48 ja HE 277/2014 vp s. 73

sairaudet. Seuraavaksi on perusteltua tarkastella lääketieteellisen syy-yhteyden määritelmän vaatimuksia. Syy-yhteysarviointi on osin poikkeuksellista ammattitautiasioissa. Näitä erityissäännöksiä tarkastellaan jäljempänä omassa osiossa.⁷⁶

3.5.1 Syy-yhteysarvioinnissa punnittavat seikat

Todennäköisen lääketieteen syy-yhteys tarkoittaa arvioinnissa sitä, että puoltavat väitteet ovat painavampia eli vakuuttavampia kuin korvattavuuden vasta-argumentit (contra).⁷⁷ TyTAL:n 16 §:n syy-yhteydessä huomioitavia asioita ovat erityisesti lääketieteelliset löydökset ja havainnot, vahingon sattumistapa sekä aikaisemmat vammat ja sairaudet. Lain esitöiden mukaan luettelo ei ole kuitenkaan tyhjentävä, vaan asiassa on huomioitava kaikki syy-yhteyteen vaikuttavat seikat.⁷⁸ Säännös johtaa jälleen kokonaisarviointiin, joskin näille nimenomaisesti luetelluille seikoille voidaan ajatella annettavan erityistä painoarvoa. Puoltavaa punnintaa havainnollistaa esimerkiksi tilanne, jossa vahingoittuneen polveen on kohdistunut kaatuessa selkeä sivusuuntainen vääntömomentti, jonka tiedetään aiheuttavat jännevammat. Mikäli löydökset ovat voimakasenergisestä traumaan sopivat, ei korvattavuutta yksinomaan evää se, vaikka polvessa ilmeni kuvantamisessa myös rappeumaa.⁷⁹ Tämä määritelmä liittyy kilpailevien tekijöiden poissulkemiseen liittyvään argumentointiin, jonka keskiössä on tapaturman todennäköisin syyn löytäminen.

Vahinkotapahtuman ja vamman aiheuttamien oireiden välisen yhteyden arviointi on keskeinen punnittava seikka korvattavuuden ja syy-yhteyden arvioinnissa. Myös korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä ajalliselle syy-yhteydelle on annettu varsin paljon painoarvoa lääketieteellistä kausaliteettia arvioidessa, esimerkiksi siinä, onko oireiden alkamisen ajankohta ajallisesti yhteydessä esimerkiksi kosteusvauriolle altistumiseen tai tapaturman sattumiseen.⁸⁰ Jos astman tyyppisiä oireita tai tapaturmaa edeltäviä polvioireita ilmeni, puhuisi tämä vastaavasti korvattavuutta vastaan, sillä oireiden alkamisen ei voitaisi katsoa yhtä vahvasti ajallisessa syy-yhteydessä vahinkotapahtumaan verrattuna tilanteeseen, jossa

⁷⁶ HE 277/2014 vp, s. 71

⁷⁷ HE 277/2014 vp, s. 71

⁷⁸ HE 27, 7/2014 vp, s. 71

⁷⁹ HE 277/2014 vp, s. 72

⁸⁰ KKO:n oikeuskäytännössä oireiden ilmaantumisen syy-yhteyttä tapaturmaan pidetty korvattavuuden puolesta puhuvana seikkana esimerkiksi ratkaisuissa KKO 2014:15, KKO 2015:101 ja KKO 2022:65.

mitään edeltäviä oireita ei ole kuvautunut. Oireiden ajallisessa syy-yhteysarvioinnissa erityisesti ajallisesti vahinkohetken läheisyyteen päivätyt asiakirjat, kuten tapaturmailmoitus ja ensikäynti lääkärissä, ovat merkityksellisiä.⁸¹

3.5.2 Tarvittavat selvitykset syy-yhteysarvioinnissa

Korvauskäytäntöä luotettavimpana selvityksenä on pidetty ensimmäistä kertomusta vahinkotapahtumasta ja vammamekanismista. Kääntäen tämä tarkoittaa, että myöhemmin annettu selvitys, joka muuttaa olennaisesta esimerkiksi tapahtuman luonnetta, ei saa samaa painoarvoa lääketieteellisen syy-yhteyden tai todennäköisyyden arvioinnissa. Tämä on perusteltua, sillä lähtökohtaisesti voidaan ihmismuistin perusteella olettaa, että ajallisesti vahinkotapahtuman ajalliseen läheisyyteen sijoittuva vahinkokuvaus on luotettavampi kuin esimerkiksi kahden viikon päästä annettu kuvaus.⁸² Jos vahingoittunut on esimerkiksi saanut tiedon jo vakuutusyhtiön päätöksen perusteluista ja tämän jälkeen antanut uuden, korvattavuutta puoltavan selvityksen, on ilmeistä, ettei tälle voida antaa juuri painoarvoa.⁸³

Merkittävimpänä selvityksiä korvattavuuden ja lääketieteellisen syy-yhteyden arvioinnille ovat vamman tai sairauden tutkimusta ja hoitoa kuvastavat lääkärilausuntojen potilasmerkinnät. Lääkäriasiakirjoista tulisi ilmetä vammamekanismi eli tapaturman kuvaus, lääketieteelliset löydökset ja arvio siitä, millä todennäköisyydellä vamma sopii tapaturman aiheuttamaksi. Korvattavuuden arvioinnissa myös lakisääteisellä tapaturmailmoituksella ja hallintolain mukaisella vahingoittuneen kuulemisella on hyvin merkittävä vaikutus korvattavuuden arvioinnissa, etenkin jos lääkärilausunto on suppeasti kirjattu tai asiassa ilmenee ristiriitaisuutta.

Ristiriitaisen selvityksen, kuten tapahtumankuvauksen, voi katsoa heikentävän syy-yhteyttä puoltavaa näyttöä. Ristiriidan merkitystä syy-yhteyden arvioinnissa merkitystä riippuu varsin paljon siitä, onko ristiriita luonteeltaan enemmänkin tarkentava selvitys vai muuttaako se

⁸¹ Mänttari, s. 44

⁸² Ks. Julia Korkman, *Muistin varassa* (2022), s. 52. Esimerkiksi jo 1900-luvun alun tunnettu oikeuspsykologi Hugo Münsterberg kritisoi sitä, että muistia pidettäisiin luotettavana – ja korosti myös sitä, että ihminen saattoi todistaa tosiseikaston vastaisesti myös tiedostamattaan muistojen vääristymisen vuoksi. Nykyään muistin vääristyminen esimerkiksi ajan tai uuden tiedon myötä on yleisesti tunnistettua. Muuttunut kertomus on varsin tärkeä kysymys vakuutus oikeudessa. Kuvauksen muuttamiseen on kuitenkin perusteltua suhtautua varsin kriittisesti.

⁸³ Mänttari s. 43

olennaisesta tapahtuman luonnetta esimerkiksi sen osalta, että vahingoittunut kertoo kaatuneensa maahan, vaikka aikaisemmin on ollut puhe ainoastaan horjahtamisesta. Tarkentavaan selvitykseen on oikeus- ja korvauskäytännössä suhtauduttu suopeammin, etenkin jos muu lääketieteellinen selvitys tukee tapaturmaisuuutta. Esimerkiksi jäljempänä tarkemmin käsiteltävässä tapauksessa korkein oikeus on katsonut, että vammalöydökset tukivat vahingoittuneen myöhemmin vahinkotilanteesta antamaa tarkempaa selvitystä, josta kävi ilmi ulkoinen tekijä.⁸⁴

3.6 Syy-yhteysarviointi ammattitautiasioissa

Ammattitautina korvattavan sairauden lääketieteellisen syy-yhteyden edellytys poikkeaa tapaturman aiheuttaman vamman ja sairauden syy-yhteysarvioinnista. Työtapaturma- ja ammattitautilain 26 §:n mukaan ammattitaudin tulee olla pääasiallisesti aiheutunut työntekijälle altistumisesta fyysikaaliselle, kemialliselle tai biologiselle tekijälle 21 §:ssä tarkoitetussa työssä, 22 §:ssä tarkoitetulla työntekopaikan alueella tai 24 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetussa koulutuksessa. Lain 27 §:ssä säädetään ammattitautiluettelosta. Ammattitautiluettelon mukaiset sairauden korvaamisessa edellytyksenä on ainoastaan, että työntekijän pääasiallisesta altistumisesta työstä johtuvissa olosuhteista on saatu riittävä selvitys.

Edellä kuvattu ammattitautiluettelo voidaan katsoa helpottavan lääketieteellistä syy-yhteysarviota tietyissä ammattitautiasioissa, sillä tietyn altistuksen tunnetaan lääketieteellisen tiedon perusteella aiheuttavan sairauden. Täten yhtä laajaa tapauskohtaista arviointia kuin esimerkiksi vamman ja vammamekanismin välillä ei ole näissä tilanteissa tarpeen tehdä.⁸⁵ Ammattitautien syy-yhteyden arvioinnissa kyse on näin ollen rajoitetusta notoristyyppisestä tosiseikastosta. Tämä tosiseikaston ei kuitenkaan ole ratkaisun ainoasta peruste – toisin kuin Havun kuvaamassa ratkaisukäytännössä – vaan vain osa oikeudellista syy-yhteysharkintaa. Ratkaiseva merkitys on lopulta sillä, missä pääasiallinen altistus katsotaan tapahtuneen. Edelleen on lisäksi huomattava, että luettelo ei ole kuitenkaan tyhjentävä korvattavien ammattitautien osalta, vaan myös muita kuin ammattitautiluettelon mukaisia sairauksia voidaan korvata, jos todennäköisen pääasiallisen altistumisen edellytys täyttyy.⁸⁶ Kuluneina

⁸⁴ KKO 2012:92

⁸⁵ Mänttari s. 119

⁸⁶ HE 277/2014 vp, s. 84

vuosina korkein oikeus onkin antanut prejudikaatteja luettelon ulkopuolisen ammattiaistman korvattavuudesta, arvioiden sitä, voidaanko pääasiallisen altistuksen katsoa olleen vahingoittuneen työ.⁸⁷

3.7 Olosuhteen merkitys työtapaturman määritelmän täydentäjä

Vahingon korvattavan sattumisolosuhteen edellytyksen voi katsoa täydentävän tapaturman määritelmän työtapaturmaksi. Jotta korvausta voidaan myöntää, täytyy myös kolmannen edellytyksen, eli olosuhteen korvattavuuteen vaatimuksen täytyä. Syy-yhteysajattelussa olosuhdesuojan ytimen voidaan katsoa muodostuvan työtapaturma- ja ammattitautilain 21 §:n mukaisesti työnteossa sattuneissa tapaturmissa: tässä suoja on laajimmillaan, sillä lain tarkoituksena on korvata juuri työstä aiheutuneet seuraukset paikasta tai toiminnan luonteesta riippumatta. Tämän ytimen ympärille korvaussuojan kattavuus kaventuu: esimerkiksi saman lain 22 §:n nojalla tapaturma on korvattava työntekopaikan alueella, jos se on sattunut tavanomaisessa toiminnassa. Työtapaturma- ja ammattitautilakia aiemmassa korvauskäytännössä esimerkiksi taukojen aikaista toimintaa ei yleisesti katsottu korvattavaksi.⁸⁸ Tässä korvattavuutta rajaa jo sekä alueellinen ulottavuus että toiminnan tavanomaisuuden edellytys.

Oikeuskäytännössään tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta on katsonut, ettei työntekopaikan pysäköinti ollut työntekopaikan aluetta, kun vastamelukuulokkeita hakeva henkilö vahingoittui siellä liikkueensa.⁸⁹ Korvauskäytännössä on katsottu, että työpaikan alue määrittyy sen mukaan, missä työtehtäviä suoritetaan.⁹⁰ Työntekopaikan alueen määritelmän rajaaminen työskentelypaikan mukaisesti on tarkoituksenmukaista, sillä muuten alueella rajoittaminen kävisi yhä hankalammaksi esimerkiksi liikkuvassa työssä, jossa

⁸⁷ Ks. KKO 2019:46, jossa altistusta ei katsottu työperäiseksi paljolti oireiden ilmaantumisen viiveen vuoksi; vrt. KKO 2022:65, jossa sama sairaus korvattiin työperäisen ajallisen syy-yhteyden ja muiden altistustekijöiden poissulkemisen myötä.

⁸⁸ Mänttari s. 61

⁸⁹ Tamla 8.9.2022 –1893/2021. Mielenkiintoisesti äänestysratkaisussa (6–4) vähemmistöön jääneet katsoivat, että toiminnassa oli kyse työnteosta, sillä kuulokkeet olivat työväline.

⁹⁰ Takon lausuntorekisteri 23/2025, työpaikan piha ei ollut työntekopaikan aluetta, kun työntekijä ei työskennellyt piha-alueella. Ks. myös HE 277/2014 vp.

työntekopaikka seuraa työntekijää.⁹¹ Kuitenkin on perusteltua kysyä, olisiko työntekopaikan alueen käsitettä syytä tulkita joustavammin kokonaisarvioiden, kun työntekijä liikkuu työntekopaikkansa välittömässä läheisyydessä työpäivän aikana. Tätä voi perustella myös sillä, että lain esitöissä on katsottu, että työntekopaikan alueen käsitteen kuuluisivat varsinaisten työtehtävien suorittamispaikan lisäksi myös muut läheiset tilat, joissa työntekijän on lupa työntekopaikan alueella liikkua.⁹²

Tavanomaisen toiminnan käsite rajaa myös työntekopaikalla sattuneen tapaturman korvattavuutta. Työntekopaikalla oleskelun tulee liittyvän nimenomaisesti työntekoon – esimerkiksi työajan ulkopuolella kahvin hakeminen tai muu ajanvietto ei ole työntekopaikalle tavanomaista toimintaa, vaan nämä ovat korvattavia ainoastaan työnteon aikana.⁹³

Tavanomaisuudelle on asetettu kaksi kriteeriä: ensinnäkin arvioidaan yleistä tavanomaisuutta. Riidatonta on se, että kahvin hakeminen ja wc:ssä käynti täyttävät nämä kriteerit työntekopaikasta riippumatta.

Toinen arvioitava kriteeri koskee sitä, mikä on asianomaiselle työnteko tavanomaista toimintaa. Tapaturma-asioiden korvauslautakunnan ratkaisussa trampoliinihyppely katsottiin taukoliikunnaksi ja siten myös tavanomaiseksi toiminnaksi, kun työnantaja oli nimenomaisesti hankkinut trampoliinin taukoliikunnaksi.⁹⁴ Ratkaisusta on johdettavissa se, että työnantaja voi toiminnallaan ja työpaikalla hyväksytyillä käytännöllä konkludentisti eli hiljaisesti hyväksyä tietyn toiminnan riskit, jolloin on myös tavanomaista toimintaa. Toisaalta ilmeistä on se, että kielletty tai turvallisuusohjeiden vastainen toiminta ei voi olla työntekopaikalle tavanomaista.

Työntekopaikan alueen ulkopuolella sattuneiden vahinkojen korvattavuudessa suojan ala kapenee entisestään. Esimerkiksi virkistystilaisuuden kohdalla arviointiin toiminnan liittymistä työhön ja työnantajan intressin näkökulmasta. Korvattavuuteen vaikuttaa se, voiko toiminnan nähdä työhön liittyvänä virkistäytymisenä vai enemmän oman harrastuksen

⁹¹ Salo 2016, s. 35 ks. myös HE 277/2014 vp, s. 77.

⁹² HE 277/2014 vp,

⁹³ Salo s. 35

⁹⁴ Tamla 3645/2020

toteuttamisena, jolloin kyse ei ole enää virkistystilaisuudesta.⁹⁵ Työtapaturma- ja ammattitautilain 23 §:n 1 kohdan mukaiseen asunnon ja työpaikan väliseen matkaan liittyy edellytys matkan tavanomaisuutta. Toisaalta matkaan katsotaan kuuluvan myös vähäinen poikkeama matkareitiltä lasten päivähoidon, ruokakaupassa käynnin tai muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi. Voidaan katsoa, että edellä mainittuihin rinnastuvat syyt on jätetty myös korvaus- ja oikeuskäytännössä täsmentyväksi.

Korvattavuuden ala on kapeimmillaan tapaturman sattuessa 25 §:n mukaisesti kotona tai määrittelemättömässä paikassa tehtävässä työssä. Tällöin asiassa korostuu varsin tarkka punninta toiminnan syy-yhteydestä työhön, sillä vain välittömästi työntekoon liittyvä toiminta on korvattavaa. Oikeuskäytännössä tulkinta on vedetty varsin ankaraksi: esimerkiksi kahvin juomisesta aiheutunutta tapaturmaa kokouksen aikana ei katsottu vakuutusosoikeuden ratkaisussa korvattavaksi, sillä itse vahingon aiheuttaneen kahvinjuonnin ei katsottu kuuluvan vahingoittuneen työtehtäviin. Ilmeistä on, että varsinaisella työntekopaikalla vastaava vahinkotapahtuma olisi korvattu. Epäselvää asiassa on se, onko etätyössä sattuneen vahingon korvattavuus todella tarkoitettu rajattavan näin tarkasti – huomioiden sen, että vahinkohetkellä vahingoittunut kuitenkin selvitysten perusteella teki töitä osallistumalla etäkokoukseen.

Edellä kuvatuilla työtapaturmana korvattavien olosuhteiden sääntely on tarkentunut ja monipuolistunut työtapaturma- ja ammattitautilaissa. Yhtäältä on ilmeistä, että korvaussuojaa on haluttu rajoittaa niiden olosuhteiden osalta, johon työnantaja ei ole voinut vaikuttaa esimerkiksi työntekeympäristön osalta. Tätä korostaa muun muassa se, että kolmikantaisessa valmistelussa työnantajaosapuolen edustajat kannattavat samoin perustein työmatkan jättämistä kokonaan korvaussuojan ulkopuolelle.⁹⁶ Toisaalta myös työkuultuuri ja työnteon muodot ovat muuttuneet lain valmistulusta eikä nykyisen kaltaista etätyökuultuuria ole osattu varmastikaan ennakoida. Siksi esimerkiksi etätyön korvauskäytännöt ovat kritiikille alttiilta, sillä sääntely on arvoitava vanhentuneeksi nykyisen työelämän tarpeisiin.⁹⁷

⁹⁵ HE 277/2014 vp, s. 80.

⁹⁶ STM selvityksiä 2008:46, s. 39.

⁹⁷ ks. Emeritus-professori: Hampaiden kolauttaminen kahvi-kuppiin voi olla työtapaturma. Helsingin Sanomat 29.4.2024. Artikkelissa työoikeuden emeritusprofessori pitää vakuutusosoikeuden jaottelua työnteosta epäluonnollisena.

Korkein oikeus ei ole jäljempänä tarkasteltavaa tapausta lukuun ottamatta antanut ratkaisuja korvaukseen oikeuttavasta olosuhteesta työtapaturma- ja ammattitautilain aikana. Tämä on nähtävä merkittäväksi puutteeksi kolmesta syystä. Ensinnäkin työtapaturman olosuhdetta koskeva tunnusmerkistö ja korvattavien olosuhteiden sääntely poikkeavat huomattavasti kumotun lain korvauskäytännöstä. Täten vanhat vahingon sattumisolosuhteita koskevat ratkaisut eivät sovi enää päteviksi oikeusohjeiksi.⁹⁸ Toinen syy edellyttää korkeimmalta oikeudelta linjaavia ratkaisuja on se, että sääntely osin kaipaa täsmennystä esimerkiksi etätyön korvaussuojan kattavuuden osalta. Kolmas syy koskee sitä perustetta, että korvattavasta olosuhteesta annetun voidaan katsoa olevan varsin laajasti sovellettavissa: jos esimerkiksi KKO:n ratkaisukäytännössä todettaisiin, että postipaketin haku rinnastuu ruokakaupassa asiointiin, olisi tämä selvä oikeusohje alemmille asteille ja vakuutusyhtiöille siitä, mikä on laissa annettujen esimerkkeihin rinnastuva syy sallitulle poikkeamalle työmatkan aikana.

3.7.1 Todennäköisyyden vaatimus

S Todennäköisen lääketieteellisen syy-yhteyden edellytys vamman tai sairauden korvaamiselle on muodostunut jo tapaturmavakuutuslain aikaisessa korvauskäytännössä. Ennakkopäätöksessään KKO 2012:73 kohdassa 5 korkein oikeus toteaa, että vamma tai sairaus on yleensä katsottu korvattavaksi, jos tapaturman ja vamman tai sairauden välillä on lääketieteellisesti arvioiden todennäköinen syy-seuraussuhde. Määritelmä on tältä osin varsin identtinen työtapaturma- ja ammattitautilaissa.

STM:n työryhmän muistiossa lääketieteellisen syy-yhteyden arvioinnissa keskeistä on vammamekanismin arviointi: kuvautuvatko vammat, sairauden ja niiden oireet luonteenomaisina kuvatulle vamma- tai altistusmekanismille. Myös esimerkiksi vamman vaikeuden arviointi liittyy syy-yhteyden pohdintaan. Lääketieteellisesti ei ole käytännössä mahdollista sanoa eksaktisti syy-yhteyttä täysin todistetuksi. Täydellisyyttä lähentele varmuuden näyttäminen johtaisi lähinnä vamman hoidin näkökulmasta tarpeettomiin, laajoihin tutkimuksiin.⁹⁹

⁹⁸ Nyssölä, s. 50

⁹⁹ STM selvityksiä 2008:46, s. 42, ks. myös Mänttari s. 38

Täyden näytön hankaluuden – ja osin myös prosessiekonomisista syistä – näyttökynnyksenä korvauksen saamiseksi on todennäköinen syy-yhteys. Korvattavuuden puoltavien seikkojen täytyy olla painavampia kuin korvattavuutta vastaan puhuvien syiden (*pro et contra* -punninta).¹⁰⁰ Vaadittava näytön voidaan täten katsoa vastaavan vahingonkorvausoikeudessa ja riita-asiassa edellytettävää uskottavan näytön vaatimusta (OK 17:2:2), josta on käytetty esimerkiksi määrittelyä ”jonkinlainen järkevä näyttöenemmyys”.¹⁰¹

Työtaturma- ja ammattitautilain mukainen syy-yhteyden todennäköisyysvaatimus vastaa pitkälti kumotun potilasvahinkolain mukaista syy-yhteyksittä, jonka perusteella hoidon ja vahingon syy-yhteyttä voidaan pitää muut syyt huomioiden todennäköisempänä kuin sitä, että syy-yhteyttä ei olisi. Nykyisin voimassa olevan potilaskorvauslain 23 §:n mukaan korvausta myönnetään edelleen vastaavan todennäköisyysperusteen mukaisesti. Potilaskorvauslain esitöissä korvattavuuden edellytyksen olevaa todennäköisyysvaadetta perusteltu työtaturma- ja ammattitautilain lain esitöitä vastaavin syin: syy-yhteyssuhteet ovat monimutkaisia ja niiden täysi selvittäminen ei aina ole mahdollista parhaillakaan menetelmillä.¹⁰²

Lääketieteellisen syy-yhteydenarviossa hyödynnetään vakuutuslääketieteessä vakiintunutta viisiportaista asteikkoa. Varminta todennäköisyyttä ilmaisee erittäin todennäköinen. Tällöin tapaturman ja vamman syy-yhteys on käytännön tasolla ilmeinen; riidattomasti ja selvästi todistettu. Astetta alemmalla tasolla asteikossa syy-yhteys katsotaan todennäköiseksi. Tällöin voidaan katsoa, että yli 50 %:n todennäköisyydellä vamma tai sairaus on aiheutunut tapaturmasta Syy-yhteyttä vamman ja tapaturman välillä voidaan näin ollen edelleen pitää pääasiallisena. Kolmannella portaalla syy-yhteys katsotaan enää mahdolliseksi. Vamma tai sairaus voi siis olla tapaturmaista, mutta toisaalta se voi selittyä vastaavasti myös muilla tekijöillä. Neljäs ja viides kriteeri on määritetty syy-yhteyden osalta epätodennäköiseksi tai

¹⁰⁰ HE 277/2014 vp, s. 71. Mänttari s. 38

¹⁰¹ Määritelmä on Juha Lappalaisen teoksessa *Dan Frände ym., Prosessioikeus*, 2021, s. 711. Tätä sivuutettu myös oikeudenkäymiskaaren uudistamista annetussa hallituksen esityksessä HE 46/2014 vp s. 46. Ilmeistä on, että vaadittava näyttö riippuu käsiteltävän asian luonteesta.

¹⁰² HE 298/2018 vp, s. 17–18. Vaadittavan näytön osalta on todettu, että potilaan voi olla käytännössä erittäin vaikeaa tai mahdotonta hankkia näyttöä esimerkiksi vahingon aiheuttaneen laitteen turvallisuudesta. Tämän voi nähdä perusteluna tapauskohtaisen todennäköisyysarvion tarpeesta yksittäistapauksesta, jossa muutkin seikat kuin vahingoittuneen tarjoamana näyttö huomioidaan.

erittäin epätodennäköiseksi. Nämä puhuvat syy-yhteyttä vastaan samalla varmuudella kuin asteikon yläpää sen syy-yhteyden puolesta: syy-yhteys voidaan sulkea pois todennäköisesti tai erittäin todennäköisesti.¹⁰³

Työtapaturma- ja ammattitautilain 16 §:n sanamuodon mukaisesti ja myös oikeuskäytännön perusteella vaadittavan näytön lääketieteellisestä syy-yhteydestä tulee olla vähintään todennäköistä. Tämä määrittää täten todennäköisyysarvioinnin alaraja eikä pelkkä mahdollisuus sille, että tapaturma on syy-yhteydessä esimerkiksi vahingoittuneella ajallisesti tapaturman kanssa alkaneisiin oireisiin.¹⁰⁴ Oikeustieteellisessä kirjallisuudessa on katsottu, että lääketieteellisen todennäköisyyden syy-yhteyden edellytys sulkee täten korvattavuuden pois, vaikka tapaturmasta riippumattomat muut syyt jäisivät tuntemattomaksi.¹⁰⁵

Lainkohdan perusteluissa on lain esitöissä erikseen todettu, että syy-yhteyden arviointi on vakuutusyhtiön asiantuntijalääkäriin tehtävä.¹⁰⁶ Jokseenkin ristiriitaisesti lain esitöissä puhutaan yhtäältä siitä, että vakuutusyhtiön evätessä korvauksen lääketieteellisin perustein, sillä on 124 §:n mukaan ”korostettu perusteluvollisuus päätökseen johtaneiden lääketieteellisten seikkojen osalta.” Toisaalta saman lainkohdan perusteluiden mukaan vakuutuslaitoksen ei tarvitse osoittaa, mikä tapaturmasta johtumaton ”muu seikka kuin vahinkotapahtuma voisi olla vamman tai sairauden aiheuttaja.” Lääketieteellinen erotusdiagnostiikan – eli arvio siitä, mikä on esimerkiksi sairautta ja mikä tapaturmaa – on katsottava kuuluvan selvästi lääketieteellisten seikkojen alaan. Täten näiden perusteluiden tulisi vähintään kohtuullisissa määrin myös vakuutusyhtiön päätökseltä ilmetä.

¹⁰³ STM selvityksiä 2008:46, s. s.42–43, ks. myös HE 277/2014 vp s. 22 ja Mänttari s. 38

¹⁰⁴ Salo, s. 31

¹⁰⁵ Mänttari, s. 39

¹⁰⁶ HE 277/2014 vp s. 72

4 Ratkaisun perustelevinen työtapaturma- ja ammattiasioissa korkeimmassa oikeudessa

4.1 ”Tuomarit puhuvat tuomioidensa kautta”

Otsikon mukaiseen sanontaan voi törmätä eri asiayhteyksissä, kuten asiantuntijakirjoituksissa. Tutkielman kirjoittajalla tämä tuli ensimmäisen kerran vastaan oikeustieteellisen ainejärjestön valmennuskurssilla. Kontekstina oli se, että tuomioistuimet osallistuvat oikeuden vuoropuheluun – ja laajemminkin yhteiskunnalliseen keskusteluun – ratkaisujensa välityksellä.

Yksinkertaistetun sanonnan viesti on hyvä, mutta perustellummin voisi todeta, että tuomioistuimet puhuvat perustelujensa kautta.¹⁰⁷ Perustelut ratkaisevat oikeudellisen ratkaisun pätevyyden – jos esimerkiksi tuomioistuin sivuuttaa oikeudenkäymiskaaren 24:4 mukaisen perusteluvelvollisuuden eikä erittele seikkoja tai sitä oikeudellista päättelyä, johon ratkaisu perustuu, tuomio ei täytä sille asetettuja ”institutionaalisia oikeudellisia ratkaisuperiaatteita”.¹⁰⁸

Korkeimman oikeuden osalta ratkaisun perustelun vaatimukseen sovelletaan edellä mainittu oikeudenkäymiskaarta korkeimmasta oikeudesta annetun lain mukaisesti. Alemmissa muutoksenhakuasteissa, eli tapaturma-asiain korvauslautakunnassa sekä vakuutus oikeudessa käsiteltävään tapaukseen soveltuvat oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 87 §:n mukaiset perusteluvaatimukset:

Hallintotuomioistuimen on perusteltava päätöksensä. Perusteluista on ilmevä sovelletut lainkohdat sekä se, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun ja mihin oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu perustuu.

¹⁰⁷ Ks. Virolainen-Martikainen, 2010. Tuomion perustelevinen. Teoksen alkusanoissa on mainittu mottona ”Perusteluistaan tuomio punnitaan.”

¹⁰⁸ Siltala, s. 188–189. Kohdassa Siltala viittaa H.L.A Hartin oikeiden tunnistamissääntöön, jonka pohjalta institutionaaliset oikeudelliset ratkaisuperiaatteet määräytyvät. Vrt. esimerkiksi työtapaturma- ja ammattitautiasiaa korvattavuuden puolesta ja vastaan puhuvien seikkojen erittelemisen vaade.

Muotoilu vastaa asiasisällöltään käytännössä oikeudenkäymiskaaren perusteluvloitetta. Voidaan katsoa, että tuomioistuimille ja muutoksenhakuasteille on asetettu tosiasiallisesti yhtäläinen, asiassa sovellettavasta prosessilajista riippumaton perusteluvollisuus.¹⁰⁹

Perusteluvollisuus on korostunut työtaturma- ja ammattitautiasioissa. Ensinnäkin jo vakuutuslaitosta koskee työtaturma- ja ammattitautilain 124 §:n mukaan hallintolain mukainen perusteluvollisuus. Perusteluvollisuus on korostunut, mikäli korvausta ei myönnetä ja tämä perustuu keskeisesti lääketieteellisiin seikkoihin. Tällöin saman lainkohdan mukaan ”päättöksen perustelujen tulee sisältää arviointiin pääasiallisesti vaikuttaneet seikat ja näiden seikkojen pohjalta tehdyt johtopäätökset.” Korkeimpaan oikeuteen asti ulottuvan perusteluvollisuuden voidaan täten katsoa alkavan jo lakia toimeenpanevasta vakuutusyhtiön ratkaisusta.

KKO:n ratkaisukäytännössä on oikeustapausesimerkkejä, joissa vakuutusoikeuden ratkaisu on todettu lain vastaiseksi, koska sitä ei ole perusteltu lain edellyttämällä tavalla.¹¹⁰ Näissä korkein oikeus on joko kumonnut vakuutusoikeuden ratkaisun ja antanut asiasta ratkaisun tai palauttanut asian vakuutusoikeudelle uudelleen ratkaistavaksi todeten, että ”(a)sia palautetaan vakuutusoikeuteen, jonka tulee ilmoituksetta ottaa se uudelleen käsiteltäväkseen ja huomioon ottaen palautuksen syy siinä laillisesti menetellä.” Myös vakuutusyhtiön päätös voidaan kumota puutteellisen perusteluiden vuoksi. Asiasta säädetään työtaturma- ja ammattitautilain 246 §:ssä, jonka mukaan tapaturma-asiain korvauslautakunta voi poistaa vakuutuslaitoksen päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Tämä edellyttää, että vaatimuksen kohteena oleva päätös on ilmeisen lain vastainen tai perustuu virheelliseen taikka puutteelliseen selvitykseen. Tarkemmin perusteluvollisuuden laiminlyöntiä käsitellään jäljempänä.

Oikeudenkäymiskaassa ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa asetetaan kuitenkin vain vähimmäisvaatimukset tuomion perustelemiselle. Mikäli ratkaisu alittaa nämä vähimmäisedellytykset, on kyseessä oikeudenkäyntivirhe. Tällöin voidaan asia palauttaa uudelleen alemmalle asteelle uudelleen ratkaistavaksi, kuten edellä käsitellyssä tapauksissa on

¹⁰⁹ Mantila: Hallinto- ja siviiliprosessuaalisten ratkaisujen merkitys rikosprosessissa, s. 5. Oikeudenkäyntien prosessilajit on perinteisesti jaoteltu rikos-, siviili- ja hallintoprosessiin. Ks. myös Siltala, s. 189. Asiasisällöllisesti vastaava säännös on myös oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11:4.

¹¹⁰ Perusteluvollisuuden laiminlyönnin osalta ks. ratkaisut KKO 2013:8 ja KKO 277/2014.

tehty. Vähimmäisvaatimuksista ei ole kuitenkaan suoraan tulkittavissa, mikä on katsottava hyväksi perustelemiksesi.¹¹¹ Jossain määrin esimerkiksi oikeudenkäymiskaaren 24:4 mukainen edellytys oikeudellisen päättelyn ja ratkaisun perusteluiden punninnan näyttäminen on perusteltua arvioida hyväksi perustelukäytännöksi.

4.2 Oikeudellisen ratkaisun teoria

Oikeudellinen ratkaisu voidaan jäsenellä kahdella tavalla: sekä ratkaisuheuristiikan että ratkaisun perustelun teorian näkökulmasta. Oikeudellisen ratkaisuheuristiikan keskiössä on se prosessi, jonka seurauksena tuomari keksii ratkaisun. Oikeudellisen perustelun teoria voidaan kuvata ratkaisun oikeuttamisesta, justifikaatiosta. Virolainen ja Martikainen erottelevat vielä oikeudellisen ratkaisun tarkastelusta oikeudellisen argumentaation omaksi näkökulmakseen.¹¹²

Korkeimman oikeuden ratkaisujen perusteluita tarkastellaan myös tässä esityksessä oikeudellisen argumentoinnin metodin kautta. Argumentointi on toisaalta yhtä lailla myös osa ratkaisun oikeuttamisperusteita: kun tuomio perustellaan julkisesti, tarkastellaan tätä argumentaatiota justifikaationa.¹¹³ Ihannetilanteena tässä kolminaisuudessa voidaan pitää sitä, että argumentointi johtaa oikeutettuun päätökseen: heuristisessa prosessissa tuomarin keksimä ratkaisu pohjautuisi oikeudellisen arvioinnin perusteella syntyneeseen johtopäätökseen.

Oikeusheuristiikkaa ei ole silti mielekäästä eriyttää liialti perusteargumentoinnista. Edesmennyt korkeimman oikeuden oikeusneuvos Pertti Välimäki kuvaa ratkaisun keksimistä oikeudellisena ”separaattorina”, jossa kierros kierrokselta oikeusjuttu saadaan eroteltua oikeudelliseksi kysymyksenasetteluksi, josta prosessisäännöillä ja normiperusteilla saadaan hyväksyttävä ratkaisu.¹¹⁴ Välimäen ajattelusta on tulkittavissa, että tässä separaattorin toiminnassa kaiken ei-oikeudellisen suodattuessa pois jäljelle jää ainoastaan oikeudellista ainesta, kuten lainvalmistelutöitä, aikaisempia prejudikaatteja ja lainoppia. Näistä Välimäki katsoo myös ratkaisun hahmottuvan. Tätä vastoin amerikkalaisen oikeusrealismin mukaan heuristinen johtopäätös ei ole puhtaan oikeudellisen harkinnan tulos, vaan siihen vaikuttavat

¹¹¹ Huovila, Oikeuslähdeoppi ja oikeudellinen argumentaatio rikostuomion perusteluissa, s. 14.

¹¹² Ks. Siltala, s. 191 sekä Virolainen-Martikainen s. 11–12.

¹¹³ Virolainen-Martikainen s. 12–13

¹¹⁴ Välimäki, s. 99–100, Lakimies 1/2024.

de facto muun muassa tuomarin henkilökohtaiset mieltymykset sekä yhteiskuntaideologiset preferenssit.¹¹⁵

Mikä merkitys on sillä, onko ratkaisu tuomarin valistunut arvaus siitä, mikä on asiassa oikeudenmukainen lopputulos vai oikeudellisen punninnan johtopäätös, jos perustelut kuitenkin molemmissa tapauksissa tukevat ja oikeuttavat ratkaisun vallitsevan oikeusjärjestyksen mukaiseksi? Eittämättä esimerkiksi työtaturma-asioissa inhimillisillä tekijöillä on vaikutusta: tuomari saattaa hyvinkin ratkaisussaan painottaa kohtuullisuutta ja sitä, mitä työtaturma- ja ammattitautisääntelyllä on haluttu korvata. On yhtä ilmeistä, että yhteiskuntaideologialla on työtaturma- ja ammattitautien sääntelyssä voimakas vaikutus: työtaturma- ja ammattitautilaki on pitkälti perustunut eri osapuolten (partit) – työnantajan, työntekijän ja julkisen vallan – intressien sovittamiselle ja jopa konsensukselle. Edellä mainitut työmarkkinaosapuolet ovat myös edustettuina niin lain soveltamisohjeita antavassa tapaturma-asian korvauslautakunnassa kuin tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnassa ja vakuutus-oikeudessaakin.¹¹⁶ Silti fakta- ja normipäätelyn perusteella tehtävän ratkaisu on katsottava täyttävän paremmin yhdenvertaisuuden ja sääntöperusteisuuden periaatteita kuin ennalta keksitty ratkaisu, jolle kehitetään sitten lainopillisesti pätevät, oikeusjärjestyksen mukaiset perustelut.

4.3 Oikeudellisen ratkaisun rakenne työtaturma- ja ammattitautiasioissa

Oikeudellinen ratkaisu ottaa kantaa yhtäältä siihen, mitä asiassa on näytetty tapahtuneen ja toisaalta siihen, mitkä normit tähän oikeudelliseen arviointiin soveltuvat. Arvioinnin kohteena on siten sekä tosiseikat eli faktat, esimerkiksi lääkärintlausunnolta kaatumisesta seurannut polven vamma ja kipu, että oikeusnormit, kuten työtaturma- ja ammattitautilain 16 §:n mukainen syy-yhteys. Oikeudellisen ratkaisun voi tiivistää siihen, että näiden suhdetta verrataan toisiinsa – arvioiden lopulta sitä, vastaavatko oikeusnormit asian tosiseikastoa.¹¹⁷

Tuomion perusteleminen -teoksessa tuomio jaotellaan neljään eri vaiheeseen. Nämä ovat sovellettavien normien valinta ja määrittäminen (normipremissi), konkreettisten tosiseikkojen

¹¹⁵ Siltala, 191. Kyseessä on Critical Legal Studies -suuntauksen väite.

¹¹⁶ Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 2 §:n mukaan sen kokoonpanoon kuuluu mm. kuusi työelämän ja työmarkkinoiden olosuhteita tuntevaa jäsentä. Vastaavasti vakuutus-oikeudesta annetun lain mukaan tapaturma-asioissa oikeuden kokoonpanoon kuuluu sekä työnantajatahon että työntekijätahon edustaja.

¹¹⁷ Virolainen-Martikainen, s. 7.

valinta (faktapremissi), normien ja faktojen välisen suhteen (tunnusmerkistön täytyminen) oikeudellinen päättely (subsumptio, lainsoveltaminen) ja lopulta asian johtopäätös, ratkaisu ja oikeusseuraamuksen määrittäminen. Huomioiden edellä kuvatun perusteluvollisuuden yhtäläisyyden prosessilajien välillä voidaan tätä nelivaiheista mallia soveltaa sekä korkeimman oikeuden ratkaisujen että alempien asteiden perustelujen analysoinnissa.

Prosessuaalisesta näkökulmasta KKO:n ratkaisut työtaturma- ja ammattitautiasioissa täyttävät Virolaisen ja Martikaisen esittämät neljä vaihetta. Ratkaisun alussa on esitetty, milloin asiassa on myönnetty valituslupa ja mitä asiassa on vaadittu. Tätä seuraa luettelomainen erittely korkeimmalle oikeudelle osapuolten toimittamasta selvityksestä sekä tieto siitä, onko korkein oikeus esimerkiksi hankkinut asiassa ulkopuolisen lääkärin arvion.

Toisena kohtana ratkaisussa kuvataan käsittelyratkaisu. Korkeimmalta oikeudelta voi työtaturma- ja ammattitautiasioissa vakiintuneen sääntelyn mukaan hakea muutosta ainoastaan siltä osin kuin asiassa on kyse siitä, oikeuttaako vamma tai sairaus korvaukseen tai kenelle korvaus on maksettava. Käsittelyratkaisussa korkein oikeus käytännössä jo soveltaa tätä normistoa ja rajaa mahdollisesti valitusta jättämällä tutkimatta sen osan, jonka ei katsota kuuluvan valitusoikeuden piiriin. Tällainen voi olla esimerkiksi vakuutusyhtiölle osoitettu vaatimus myöntää eläkettä täytenä tietyn päivän jälkeen.¹¹⁸ Tosiasiallisesti raja on jossain määrin semanttinen. Nimittäin KKO:n katsoessa ratkaisussaan, että *de jure* vakuutusyhtiön tulee suorittaa korvausta edelleen tietystä vammasta tai sairaudesta, tarkoittaa *de facto* tämä myös velvoitetta myöntää korvausta eläkkeestä. Käsittelyratkaisussa on siten kyse normipremissin valinnasta, kun oikeus valitsee ne normit, joiden kautta valitus tutkitaan tai jätetään tutkimatta.

Käsittelyratkaisua seuraa – joskus pääasiasratkaisun alle eritelty – perustelujen osio, jonka alussa asia taustoitetaan ja suoritetaan kysymyksenasettelu. Taustoitus on tosiseikkojen valintaa, jossa todetaan esimerkiksi vakuutusyhtiön suorittaneen vahingoittuneelle korvausta niskan venähdysvammasta. Konkreettinen riidanalainen kysymys ilmoitetaan usein seuraavasti:

¹¹⁸ KKO 342/2010. Tässä valitusti rajattiin koskemaan ainoastaan oikeutta korvaukseen tietyn päivämäärän jälkeen.

”Asiassa on kyse siitä, ovatko piiskaniskuvamma ja vahingoittuneen pitkittyneet niskahartiaseudun oireet syy-yhteydessä hänelle sattuneeseen tapaturmaan.”¹¹⁹

Kysymyksenasettelua seuraavaa asian tosiseikaston kuvailua on pidettävä edelleen faktapremissin määrittämisenä, kun kyse on vain asiassa niiden tosiseikkojen määrittämisestä, jotka asetetaan ratkaisun perustaksi. Varsinainen oikeudellinen päättely tapahtuu kuitenkin vasta jäljempänä perusteluissa.¹²⁰

Subsumptio eli normien ja faktojen välistä suhdetta koskeva päättely alkaa vasta tämän jälkeen. Asia on KKO:n ratkaisuihin eriytetty oman otsikkonsa alle, kuten ”Korkeimman oikeuden arviointi syy-yhteydestä”. Arviointiosio alkaa asiassa sovellettevan normin toteamisella, kuten tapaturmavakuutuslain 1 §:llä, jonka mukaan työntekijällä on oikeus saada mainitun lain mukaista korvausta työtapaturman häntä kohdanneen työtapaturma vuoksi. Myös se, miltä osin sovellettava normisto, kuten lääketieteellinen syy-yhteys, perustuu vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön, eritellään arvioinnin alussa. Kyse on täten oikeuslähteiden ilmoittamisesta.

Päättely on tosiseikkojen määrittämistä, kuten piiskaniskuvamman syntymekanismien arviointia ja esimerkiksi vammamekanismin arviointia suhteessa kuvattuun tapahtumankulun mukaiseen vahinkotapahtumaan: onko vammaenergia ja -mekanismi ollut sellainen, että on todennäköistä, että vahingoittuneelle kuvautunut vamma ja oireet ovat seurausta vahinkotapahtumasta? Tämä on oikeudellista päättelyä, jossa ratkaistavana kysymyksenä on korvaukseen oikeuttavan normin, lääketieteellisen syy-yhteyden, edellytysten täyttyminen asiassa esitetyn selvityksen ja tosiseikaston eli näytön perusteella. Päätöslauselma täydentää ratkaisun. Johtopäätöksenä vakuutuslainsäädännön ratkaisu joko kumotaan, sitä muutetaan tai se pysytetään, eli ratkaisua ei muuteta ja se jää voimaan. Jos ratkaisu kumotaan tai sitä muutetaan esimerkiksi määräämällä vakuutuslaitos suorittamaan korvausta vahingoittuneelle, korkein oikeus palauttaa asian vakuutuslainsäädännölle ”tarvittavia toimenpiteitä varten.”

¹¹⁹ KKO 2011:69, kohta 3.

¹²⁰ Virolainen-Martikainen, 2010 s. 7

4.4 Korkeimman oikeuden argumentointi työtapaturma- ja ammattitautiasioissa

Edellä kuvattu rakenne toistuu jokaisessa korkeimman oikeuden työtapaturma- ja ammattitautiasiossa annetussa ratkaisussa Muodollisesti niiden voi siis katsoa täyttävän lain mukaiset oikeudellisen ratkaisun edellytykset. Tämä ei kuitenkaan kerro argumentoinnin ja perusteluiden sisällöllisestä laadukkuudesta. Sinänsä hyvinkin muotoilut perustelut voivat olla oikeudellisesti huonot, esimerkiksi lakiin perustamattomat.¹²¹ On perusteltua katsoa, kuten Välimäki on todennut, että hyvässä oikeudellisessa argumentoinnissa oikeuslähdeopilla on lopulta ratkaiseva asema.

Työtapaturma- ja ammattitautiasioissa oikeudellisesti velvoittavin oikeuslähde on työtapaturma- ja ammattitautilaki ja sen siirtymäsäännösten nojalla ennen 1.1.2016 sattuneiden vahinkotapausten osalta tapaturmavakuutuslaki. Aikaisemmin kappaleissa 2 ja 3 tehtyjen sääntelyyn ja tapaturman syy-yhteyden kohdistuneiden katsausten perusteella on kuitenkin selvää, että oikeuskäytännöllä, lain esitöillä ja kokonaisarviointilla on erittäin suuri merkitys oikeuslähteenä työtapaturma- ja ammattitautiasioissa. Työtapaturma- ja ammattitautilain säännökset ovat – osin tarkoituksellakin – alttiita tapauskohtaiselle tulkinnalle ja arvioinnille. Pelkästään säännöksiin mekaanisesti viittaavaan ratkaisutapaa ei voida pitää riittävänä, vaan esimerkiksi lääketieteellisen syy-yhteyden arvioinnissa punnittava seikasto täsmentyy lain esitöissä.¹²²

Miten KKO:n suorittaman oikeudellisen argumentoinnin ja perustelemisen onnistuneisuutta tulisi arvioida? Oikeuslähdeopin seuraamisen edellytys on toki selvä. Tämä ei kuitenkaan ole vielä riittävää, vaan perusteluiden sisältö ratkaisee. Korkeimman oikeuden ratkaisuaineistosta ilmenee, että argumentaatio tukeutuu varsin paljon lain esitöissä kuvattuihin syy-yhteyden

¹²¹ Ks. Huovila, s. 14. Käsiteltävässä ruotsalaisen alioikeuden ratkaisussa muodollisesti hyvin perusteltu päätös kumottiin, sillä hovioikeus katsoi, ettei alioikeus perustanut tuomiotaan Ruotsin oikeusjärjestyksessä voimassa olevaan lakiin.

¹²² Ks. HE 277/2014 vp, s. 21–22. Syy-yhteyden osalta on arvioitava mm. lääketieteellistä tutkimustietoa, vammamekanismin ja vamman vaikeutta, viivettä hoitoon hakeutumisessa sekä syy-yhteyden puolesta että vastaan puhuvia seikkoja. Ks. Huovila, s. 17. Ranskalaisen oikeusperinteen mukaan tuomari ei saa luoda oikeutta vaan on sen mekaaninen soveltaja. Tämä johtaa myös perusteluiden niukkuuteen. Huovila katsoo aiemmin vaikuttuneen suomalaisen legalismin olevan sukua Ranskan järjestelmälle.

korvattavuuden arviointikriteereihin. Täten nämä on valittu tarkasteltavaksi luokittain KKO:n ratkaisukäytännöstä. Näihin viitataan argumentointimetodikeinoina.¹²³

4.4.1 Pro et contra -argumentit

Pro et contra -perustelumethodissa on kyse puolesta ja vastaan -argumentoinnista, jossa tuomioistuin punnitsee sekä korvattavuutta puoltavia seikkoja (*pro*) että sen vastaisia seikkoja (*contra*). Kyse on myös kahdesta – tai useammasta – näkökulmasta, joita perusteluissa verrataan toisiinsa. Näin ollen voidaan katsoa, että *pro et contra* -argumentoinnissa on kyse oikeudellisesta vuoropuhelusta, jossa vaihtoehtoiset seikat ovat vuorovaikutuksessa siten, että painavin peruste voittaa. Erityisesti oikeudellisesti kiperissä tulkintakysymyksissä puolesta ja vastaan -argumentointi on katsottava tarpeelliseksi. Jos asiasta esitetään vain suoraviivaiset puoltavat perustelut asiassa tehdyille ratkaisulle eikä vaihtoehtoisia seikkoja osoiteta punnitukseksi lainkaan, on ilmeistä, etteivät hyvän perustelemisen edellytykset täyty.¹²⁴ Perustelemisessä on kyse lopulta myös tuomioistuimen avoimuudesta; puolesta ja vastaan -punninta tuo julkiseksi sitä prosessia, puhuttakoon oikeudellisesta argumentaatiosta, joka on johtanut ratkaisuun.

Oikeudellisessa kirjallisuudessa on katsottu, että tuomioistuinten perustelut ovat olleet niukkoja aina 2000-luvulle saakka ja vasta viime vuosikymmeninä tämä konventio on yleistynyt KKO:n johtamana. Aiemmin *contra*-argumentteja on pidetty jopa tarpeettomina.¹²⁵ Työtapaturma- ja ammattitautiasioissa korvattavuutta puoltavilla ja vastaan puhuvilla perustelut ovat kuitenkin jopa välttämättömiä. Lain esitöissä syy-yhteyden arvioinnista on mainittu, että ”(s)yy-yhteyden puolesta puhuvien seikkojen tulee siten olla painavampia kuin syy-yhteyttä vastaan puhuvien seikkojen.” Kyseessä on merkityssisällöltään *pro et contra* -argumentointia vastaavan punninnan edellyttäminen.

Korkein oikeuden voi katsoa hyödyntäneen puolesta ja vastaan -perustelumethodia varsin monipuolisesti ratkaisuharkinnassaan. Ratkaisussa KKO 2014:15 oikeuskysymyksenä oli se, olivatko saadut seurannaisvammat syy-yhteydessä tapaturmaan. Korkeimman oikeuden

¹²³ Virolainen-Martikainen, 2010 s. 60. Teoksessa on katsottu, että perustelemismetodi viittaa tapaan, jolla tuomioistuin perustelee tuomionsa.

¹²⁴ Virolainen-Martikainen, s 62–63.

¹²⁵ Ks. Haapanen, 2005, s.180 ja myös Virolainen-Martikainen s. 61. Haapasen mukaan *pro et contra* -argumentaatio ei ole itsestään selvästi kuulunut korkeimman oikeuden perustelutraditioon.

oikeuskäytännössä seurannaisvamman on katsottu oikeuttavan korvaukseen, jos sen tiedetty olevan mahdollista kehittyä sitä edeltäneen tapaturmavamman seurauksena.

Tapauksessa KKO 2014:15 vahingoittunut oli saanut työmatkalla ulosajon yhteydessä niskan retkahdusvamman. Neljän kuukauden kulutta vahinkohetkestä vahingoittunut oli kuljetettu sairaalaan, jossa hänelle oli todettu aivoinfarkti sekä osittainen näönmenetyks. Vakuutusyhtiö sekä alemmat muutoksenhakuasteet olivat evänneet korvattavuuden näistä sillä perusteella, ettei niiden katsottu todennäköisessä syy-seuraussuhteessa 31.1.2010 sattuneeseen tapaturmaan.

Korkeimman oikeuden arvioi korvattavuutta puoltavan ensinnäkin sen, että vahingoittuneelle ei todettu aivoinfarktille muita altistavia valtimosairauksia tai valtimosairauden riskitekijöitä. KKO totesi, että tapauksessa infarktin aiheuttama dissekoituma eli repeämä voi olla yleisen lääketieteellisen tiedon perusteella tapaturmaista (traumaperäistä) tai sairausperäisistä syistä aiheutunutta. Ratkaisussa korkein oikeus edelleen päätteli, että kun sairausperäisiä syitä ei todettu repeämälle, voitiin sen todennäköisemmin katsoa aiheutuneen tapaturman seurauksena kuin itsestään sairausperäisenä syynä. Tätä päätelmää tuki se, että asiantuntijalausunnossa arvioitiin, että alkuperäisen liikennetapaturman vammaenergia on hyvin riittänyt aiheuttamaan aivovaltimon dissekoituman, jonka olisi voinut aiheuttaa kuvattua vähäisempikin vamma. Korvattavuutta vastaan sen sijaan puhui pitkä ajallinen neljän kuukauden seurannaisvamman ilmenemisen ja vahinkotapahtuman välinen ajallinen viive, joka oli asiantuntijaneurologinen mielestä poikkeuksellisen pitkä. Yleisesti traumaattisen repeämän viive on keskimäärin vain päiviä, joskin yli kahdenkin kuukauden viiveitä on tavattu.

Loppupäätelmässään korkein oikeus totesi, että asiassa ei ilmene sellaista lääketieteellistä näyttöä, jonka perusteella tapaturmasta riippumatonta syytä olisi pidettävänä traumaa todennäköisempänä syynä. Tällaista vaihtoehtoista näyttöä ei ollut myöskään vakuutusyhtiö tuonut esille. Näin ollen seurannaisvammojen katsottiin olevan korvattavassa syy-yhteydessä tapaturmaan ja vakuutus oikeuden päätös kumottiin.

Tapaus on varsin hyvä esimerkki paitsi puolesta ja vastaan punninnasta myös korkeimman oikeuden monipuolisesta punninnasta työtapaturma- ja ammattitautiasioissa. *Pro et contran* lisäksi KKO sovelsi myös muita lain esitöissä mainittuja korvattavuuden arviointikriteerejä: muiden syiden poissuljenta, ajallista syy-yhteyttä sekä yleistä lääketieteellistä tietämystä. Toisaalta johtopäätöksessään korkein oikeus tukeutui varsin paljon ulkopuolisen asiantuntijaneurologin kannanottoon.

4.4.2 Vaihtoehtoisten syiden poissuljenta

4.4.3 Vaihtoehtoisten syiden poissuljenta

Puhtaasta *pro et contra* -argumentoinnista on työssä erotettu korkeimman oikeuden varsin taajasti hyödyntämä muiden syiden poissuljenta. Argumentoinnissa on kyse syrjäyttävästä argumentoinnista: siinä arvioidaan muita mahdollisia tekijöitä, jotka voisivat olla esimerkiksi vamman pääasiallisena syynä ja perustellaan, miksi näin ei kuitenkaan ole.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa 2011:44 arvioitiin kuulonalenemasairauden syy-yhteyttä poliisityöhön, jossa vahingoittunut altistui laukausselulle ampumaharjoituksissa. Alemmissa asteissa katsottiin, ettei molemminpuolinen sisäkorvaperäinen kuulonalenema ollut korvattava työstä aiheutuneena ammattitautina tai muuna olennaisena sairauden pahenemisena. Perusteluin mainittiin muun muassa, että merkittävä kuulonalenema oli aiheutunut vasta kuulosuojainten käyttämisen jälkeen. Tätä voi tulkita siten, että työperäisestä meluallistuksesta riippumattomat syyt katsottiin todennäköisemmiksi aiheuttajiksi. KKO:ssa vahingoittunut vaati päätöksen vakuutusosoikeuden kumoamista ja korvausta ammattitaudista.

Toisin kuin vakuutuslaitoksen kuulemma korva-, nenä- ja kurkkutautien erikoislääkäri, korkeimman oikeuden pyytämässä arviossa Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontaviraston (Valvira) asiantuntijajäsenet pitivät meluvammaa pääasiallisesti työstä aiheutuneena. Vakuutusyhtiön pyytämän lausunnon mukaan kuulosuojaimet olivat riittävät estämään meluvamman aiheutumisen työssä. Tätä vastoin Valviran toinen asiantuntija päätteli, ettei riittävää vastanäyttöä melulle altistumisesta muualla kuin työssä ollut esitetty ja sen lisäksi laukaisumäärät ja melulle altistuminen esimerkiksi kuulosuojauksen riittämättömyyden vuoksi olivat todennäköisempiä syitä huonokuuloisuudelle kuin sairausperäinen huonokuuloisuus. Valviran toinen asiantuntijajäsenen mukaan myös muut kuin meluallistuksesta johtuvat syyt, kuten synnynnäiset ja sairausperäiset kuulonalenemat voitiin sulkea pois erittäin todennäköisesti. Kuulontutkimuksessa näkyvä muutos kuulossa myös sopi myös profiililtaan meluvammalle varsin tyypilliseksi. Valviran virallisen lausunnon yhteenvedon oli, että vahingoittuneella ilmennyt molemminpuolinen kuulonalenema oli näin ollen todennäköisesti työperäinen.

Ratkaisun 14 kohdassa korkein oikeus viittaa siihen, että lääketieteellisen syy-yhteyden arviointi meluvammoissa perustuu poissuljentamenettelyyn, jossa päädytään todennäköisimmän syyn löytämiseen. KKO katsoi tämän perusteella, että samaa on sovellettava myös syy-yhteydestä suoritettussa oikeudellisessa arvioinnissa, jossa vaihtoehtoja punnitsemalla ja poissulkemalla päädytään todennäköisimpään aiheuttajaan. Tästä lievästä kehäpäätelmästä huolimatta korkeimman oikeuden arviointi ja erityisesti vaihtoehtoisten syiden poissuljenta on tapauksessa katsottava ansioituneen perinpohjaiseksi.

Ensinnäkin korkein oikeus toteaa, että lääketieteellisen arvioinnin perusteella muu meluallistutus ja synnynnäiset tai sairausperäiset viat. Oikeudellisen separoinnin myötä arvioitavaksi jäi sen erittely, oliko pääasiallinen kuulonaleneman aiheuttaja laukaumelu vai iästä johtuva kuulon heikkeneminen. Tässä ikähuonokuuloisuuden todennäköisyys arvioidaan vähäisemmäksi ensinnäkin siksi, että kuulon heikkeneminen on todettu alkaneen jo nuorena, mikä on epätyypillistä ikähuonokuuloisuudelle. Toisekseen silmä- ja suojalasit ovat voineet heikentää kuulosuojauksen tehoa. Kolmanneksi myöskään vahingoittuneen lähisukulaisen kuulosairaudesta ei voi suoraan vetää johtopäätöksiä, että juuri ikähuonokuuloisuus olisi vahingoittuneella todennäköisempää kuin meluallistuksesta johtuva huonokuuloisuus. Johtopäätöksensä KKO täten arvioi, että ikähuonokuuloisuus on voinut olla osa vahingoittuneen huonokuuloisuutta, mutta sitä puoltavat syyt eivät ole yhtä painavia kuin työperusteisen meluallistuksen puolesta puhuvat. Näin ollen korkein oikeus kumosi vakuutus oikeuden ratkaisun ja määräsi korvausta ammattitaudista aiheutuneesta sisäkorvan kuulonalenemasta.

Korkeimman oikeuden perusteleminen on tässäkin katsottava suurelta osin ansiokkaaksi. Vaihtoehtoinen tapahtumainkulku on selvitetty riittävästi ja korvausta vastaan sekä puolesta puhuvia syytä on eritelty monipuolisesti. Myös lääketieteellistä tietämystä on hyödynnetty monipuolisesti sekä tapauskohtaisen lääketieteellisen selvityksen arvioinnissa että yleisen lääketieteellisfysiologisen tietämyksen osalta esimerkiksi kohdassa 17, jossa KO toteaa, että laukaumelun kaltainen impulssimelu on kuulolle haitallisempi kuin tasainen melu. Tasaisella melulla KKO:n voi katsoa viittaavan työstä riippumattomaan meluallistukseen ja siten korvattavuutta vastaan puhuviin syihin.

Kriittisesti tarkasteltuna korkein oikeus olisi voinut suoremmin kantaa siihen, minkälainen näyttö on annettava arviolle, jonka mukaan ”ei ole poissuljettu, että vahingoittuneen kuulon heikkenemisellä olisi yhteys tämän lähisukulaisen kuulon heikkenemiseen, jolloin kysymyksessä olisi geneettinen alttius sisäkorvarappeumaan.” Tämän tyyppinen arvioinnin on katsottava jäävän niin yleisen spekulatiiviselle tasolle todennäköisysharkinnassa, että korkein oikeus olisi voinut tämän selvemminkin sivuuttaa – etenkin kun KKO itse toteaa, ettei ole edes selvää, onko mainitulla lähisukulaiselle edes todettu asiassa pohdittavaa ikähuonokuuloisuutta.

On ilmeistä, että KKO suorittamalla arvioinnilla on koko työtaturma- ja ammattitautialan käytäntöä linjaava vaikutus. Tällöin korkeimmalla oikeudella on katsottava olevan myös erityinen vastuu siinä, miten se viestii punnillaan. Lähtiessään mukaan arvioimaan likimain spekulatiivisesti mahdollisia faktaseikastoja ja tapahtumakuvauksia käy helposti kuin harakalle tervatulla sillalle: kun nokan saa irti, on pyrstö jo kiinni tervassa.

4.4.4 Ristiriitaisuuden arviointi

Yleisesti ristiriitaisen tapahtumankuvauksen on katsottava heikentävän näyttöä korvattavuuden puolesta sekä vähentävän syy-yhteyden todennäköisyyttä puoltavaa kantaa arvioinnissa. Tapaturmailmoituksella saattaa on esimerkiksi tapahtumankuvauksena, että henkilön selkä kipeytyi äkillisesti kesken työpäivän. Pelkästään tällainen selvitys ei oikeuta korvaukseen korvauskäytännön perusteella, sillä vahinkotapahtuma ei täytä tapaturman tunnusmerkistöä. Jos vahingoittuneen kertomus kielteisen päätöksen saadessaan olennaisesti muuttuu ja siitä kuvautuu tapaturma, joudutaan punnitsemaan tämän uuden selvityksen merkitystä. Vahingoittuneella – ja työnantajalla – on kuitenkin intressi saada korvausta. Lähtökohtaisesti esimerkiksi kaatuminen, kompastuminen tai selän venäyttäminen ottaessa kiinni esimerkiksi putoavaa esinettä on niin merkittävä poikkeama tapahtumankulusta, että siitä vahingoittunut tulee maininneeksi asiasta esimerkiksi lääkärikäynnillä tai työnantajalle. vahingoittuneen tulisi mainita esimerkiksi lääkärikäynnillä tai työnantajalle.¹²⁶

Julkaisemattomassa ratkaisussa KKO 2293/2011 oikeuskysymyksenä oli kyse siitä, oliko vahingoittuneelle sattunut tapaturmavakuutuslain mukainen tapaturma tämän polvilumpion mennessä poissijoiltaan katolle kiipeämisen yhteydessä. Vahingoittuneen tekemän vahinkoilmoituksen mukaan hän oli kiivennyt tikkailla töissä, kun hän oli tuntenut rusahduksen ja kovan kivun vasemmassa polvessaan. Vahingoittuneen näkemys oli se, että polvi oli ollut vahinkohetkellä huonossa asennossa tai että tikkaat olivat heilahtaneet. Tämä selvitys oli annettu yli kaksi viikkoa ensimmäisen lääkärintodistuksen kirjausten jälkeen.

Vakuutusyhtiön päätöksen mukaan vahingoittuneelle ei ollut sattunut tapaturmavakuutuslaissa tarkoitettua tapaturmaa. Päätöksessään yhtiö katsoi, ettei vahinkohetkellä kuvattu sellaista ulkoista vammaenergiaa, joka olisi yksinomaan aiheuttanut polven sijoiltaanmenon. Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus eivät ole muuttaneet vakuutusyhtiön päätöstä. Vakuutusosoikeus katsoi lisäksi, ettei alkuvaiheen selvityksissä kuvautunut sellaista ulkoista tekijää, kuten jalan luiskahtamista portaalta, jonka perusteella korvausta tulisi myöntää.

Korkein oikeudessa asiassa oli ratkaistava ensinnäkin se, oliko kyseessä tapaturman tunnusmerkistön täyttävä vahinkotapahtuma ja toisekseen se, oliko polven sijoiltaanmeno syy-yhteydessä mahdolliseen tapaturmaan.

Valviran asiantuntijalääkärin mukaan radiologiset löydökset polvesta olivat siten normaalit, etteivät ne viitanneet rakenteelliseen poikkeavuuteen, joka olisi

¹²⁶ Mänttari-Nyyssölä, s. 41. Teoksessa on katsottu, että mitä vakavammasta tapaturmasta on kyse, sitä epätodennäköisempää on, ettei tämä ilmene ensimmäisistä asiasta annetuista selvityksistä.

merkityksellisenä sitä, että asiasta annetut selvitykset, kuten myös lääketieteellinen asiantuntijatodistelu, olivat osin ristiriitaiset:

Korkein oikeus katsoo, että polvilumpion synnynnäinen vika on saattanut jollain tapaa vaikuttaa sijoiltaanmenoon. Varsinaista tapaturma riippumatonta sijoiltaanmenotaipumista vahingoittuneella ei ole kuitenkaan todettu olevan. Myös tapaturman jälkeen ilmennyt veripolvisuus oli todennäköisemmin tapaturman voimakasenergisyyteen kuin pääosin sijoitaanmenotaipumukseen seurauksen syynä. Johtopäätöksessä korkein totesi, että punninnan perusteella polvilumpion sijoiltaanmeno on tapaturman seurausta kumoten vakuutusoikeuden ratkaisun.

Kumotun sotilastapaturmalain aikaisen tapaturma-asiasta annetun prejudikaatin KKO 2012:92 voi katsoa vahvistavan korkeimman oikeuden tulkintalinjaa uuden selvityksen painoarvon punninnassa. Tapauksessa ensikäyntitietojen perusteella vahingoittunut oli hypännyt ojan yli ja alastulon yhteydessä huomannut polvilumpionsa menneen sijoiltaan. Näiden tietojen perusteella valtiokonttori ei katsonut vahingoittuneelle ei ollut sattunut tapaturmaa, sillä asiassa ei ilmennyt ulkoista tekijää, kuten polven vääntyminen. Muutoksenhaussa tapaturma-asiain korvauslautakunta ja vakuutusoikeus katsoivat, että hyppy oli ollut tavanomainen liikesuoritus eikä myöhemmin annettu selvitys liukastumisesta ollut enää siten oikeudellisesti merkityksellinen, että tapaturmaisuuutta olisi tullut arvioida toisin.

Alemmat muutoksenhakuasteet argumentoivat hylkävää kantaansa sillä, että kun asiasta oli annettu useita vaihtoehtoisia tapahtumakuvauksia, ensimmäistä selvitystä oli pidettävä luotettavimpana. Näkemys saa sinänsä tukea oikeuskirjallisuudesta ja työtapaturma- ja ammattitautilaista annetusta hallituksen esityksestä.¹²⁸ Kuitenkin lain esitöissä on viitattu samassa yhteydessä myös korvattavuutta puoltaviin ja sitä vastaan puhuviin merkintöihin. Tältä osin alempien asteiden ratkaisu ovat perusteiltaan varsin puutteelliseksi: ne perustellaan ainoastaan *contra*-argumentoinnilla eikä asiassa eritellä lainkaan korvattavuutta puoltavia seikkoja, kuten vamman laatua.

Vakuutusoikeus ja tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta ovat jättäneet myös erityisen olennaisen asian huomiotta: tapaturman määritelmä on kokonaisuus, johon kuuluu myös seurauksen eli vamman tai sairauden tapaturmaisuuuden arviointi. Tätä korkein oikeus perusteleekin osuvasti ratkaisun kohdassa 8: ”(s)en arvioinnissa, onko vamma aiheutunut

¹²⁸ Ks. Mänttari-Nyyssölä, s. 43. Ks. HE 277/2014 vp s. 71–72. Toisaalta lain esitöissä viitataan kuitenkin puoltavien ja vastaan puhuvien seikkojen arviointiin.

tapaturmasta, voidaan ottaa vammautuneen esittämän kuvauksen ohella huomioon myös kyseisestä vammasta esitetty lääketieteellinen selvitys.” KKO pitää merkityksellisenä myös lääketieteellistä tutkimustietoa asianomaisen vamman syntymekanismien osalta. Tässä korkeimman oikeuden voi katsoa viittaavan siihen, että jos jonkun vamman tiedetään olevan varsin yleinen seuraus tietynlaisesta vammamekanismista, tukee tämä näyttöä itse vahinkotapahtuman tapaturmaisuudesta – vaikka tätä tapaturmamekanismia ei alkuvaiheessa ole osattu täsmällisesti kuvata. Vastaavasti selvää on, että mikäli traumaperäisyys on sanotussa vamatyypissä vain mahdollista ja esitetyt lääketieteelliset syyt tuovat esiin sairausperäistä alttiutta, vähentää sen todennäköisyyttä, että asiassa on kyse tapaturman aiheuttamasta vammasta.

Traumaperäisyyttä puoltavana näyttönä korkein oikeus on asiassa pitänyt sitä, että vahingoittuneella ei ole esitetty erityistä sisärakenteista alttiutta polven sijoiltaanmenoon, ja toisaalta polven repeämävammat tukivat selvitystä merkittävästä vammaenergiasta (tapauskohtainen lääketieteellinen arviointi). KKO:n ilmaiseman käsityksen mukaan lääketieteellisen tiedon perusteella aikuisen polven sijoiltaanmeno ilman aiempia polvilumpiovaivoja on käytännössä aina traumaattista (yleinen lääketieteellinen arvio). KKO:n johtopäätöksen mukaan näyttö tuki myöhemmin täsmentynyttä kuvausta vahinkotapahtuman tapaturmaisuuksista, sillä korvattavuutta puoltaneet yleinen ja tapauskohtainen lääketieteellinen arvio olivat painavampia seikkoja korvattavuuden puolesta kuin sitä vastaan puhunut lievä ristiriita annetuissa selvityksissä vahingon syntymekanismista.

Ratkaisu vahvistaa korkeimman myöhemminkin ottamaa kantaa, jonka mukaan vähäinen ristiriita vahinkotapahtuman tapahtumankulusta ei vielä ratkaisevasti vaikuta korvattavuuteen, jos vammasta saatu lääketieteellinen selvitys sekä tutkimustieto vamman syntymekanismista tukevat sitä, että vamman on tapaturmaista eli ulkoisen tekijän aiheuttamaa.¹²⁹ Tämän lisäksi edellytyksenä voi katsoa olevan, että myöhemmin annettu selvitys nimenomaan täsmentää tapahtunutta tapaturmaa. Käytännön voi katsoa vähentäneen ankaraa tulkintaa ensiselvitysten vaikuttavuudesta koko vahingon korvattavuuteen ja myös poikkeuksena pääsäännöstä, jossa ensitietoja pidetään luotettavimpana selvityksenä. Yhtäältä on myös huomionarvoista, että korkein oikeus on korostanut ratkaisuisaan ristiriitaisuuden olleen vain lievää. Tällöin eroavaisuus, etteivätkö molemmat tapahtumankulut voisi olla mahdollisia ja totta

¹²⁹ Ristiriidan arvioinnista ks. myös ennakkopäätös KKO 2012:73

samanaikaisesti tilanteessa, kuten esimerkiksi sinänsä tavanomainen hyppääminen ja polven vääntyminen tilanteessa. Toisaalta yhtä ilmeistä on, että tätä ratkaisulinjaa ei kuitenkaan voida soveltaa oikeusohjeena, jos ristiriitaisuus muuttaa olennaisilta osin tapahtumanluonnetta, jolloin uusi selvitys ei enää kuvaudu alkuperäiselle tapahtumalle luonnollisena.

4.4.5 Ratkaisun riittävä perusteleminen

Korkein oikeus on antanut myös ratkaisuja, joissa on jo hyvinkin selvästi ilmoitettu, että vakuutusosoikeuden ratkaisun perustelut eivät ole olleet asiassa riittäviä. Prejudikaatissa KKO 2013:8 oli kyse sekä lääketieteellisestä syy-yhteydestä tapaturman ja vamman (jäätynyt olkapää) välillä että tuomion perustelemisesta. Vakuutusosoikeuden ratkaisu oli eritelty oman alaotsikon alle ja ratkaisun kohdassa 4 KKO kritisoi varsin suoraan vakuutusosoikeuden ratkaisua:

Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta on selostanut asian tosiseikkoja ja tapahtumatietoja sekä katsonut esitetyn tapaturmaa koskevan ja lääketieteellisen selvityksen perusteella, että myös jäätynyt olkapää oikeutti korvaukseen. Vakuutusosoikeus on taas asiassa esitetyn selvityksen ja primaarin tilankuvauksen perusteella katsonut, ettei jäätynyt olkapää ollut seurausta A:lle sattuneesta tapaturmasta vaan sen oli todennäköisemmin katsottava johtuvan tapaturmasta riippumattomista sisäsyntyisistä syistä. Vakuutusosoikeus ei ole tarkemmin perustellut seikkoja, joiden johdosta se on saman selvityksen perusteella tullut täysin toisenlaiseen johtopäätökseen kuin muutoksenhakulautakunta. Vakuutusosoikeuden päätös ei sen vuoksi sisällä sellaisia riittäviä perusteluja, joilla muutoksenhaussa asianosaiset ja muutoksenhakutuomioistuin voisivat arvioida ratkaisun oikeellisuutta. Vakuutusosoikeuden perustelujen puutteellisuudesta huolimatta Korkein oikeus on viivytyksen välttämiseksi ottanut asian välittömästi ratkaistavakseen palauttamatta sitä vakuutusosoikeuteen.

Ratkaisun perusteella on ilmeistä, että KKO katsoo, että vakuutusosoikeuden ratkaisu ei täytä oikeudellisen ratkaisun perusteluita, jonka vuoksi periaatteessa ratkaisu tulisi kumota ja palauttaa vakuutusosoikeudelle uudelleen ratkaistavaksi. Tässä painoarvoa on saanut kuitenkin sen aiheuttama viivästys asian lopullisessa ratkaisussa. Sitä, miksi juuri kyseinen asia on syytä käsitellä KKO:ssa välittömästi, ei perusteluista ilmene. Ei liene liian rohkeaa tulkita ratkaisua, että KKO on katsonut tapaturma-asiain muutoksenhakulautakunnan arvioineen asiaa jo riittävästi ja näytön kannalta siten oikein, ettei asiaa ollut syytä palauttaa vakuutusosoikeuteen arvioitavaksi lääketieteelliseen seikkojen osalta. Pääsääntöisesti KKO on tavannut palauttaa asioita vakuutusosoikeuteen lääketieteellisin seikaston (uudelleen)arvioimiseksi, sillä se katsoo lähtökohtaisesti vakuutusosoikeudessa olevan paremmat mahdollisuudet ottaa kantaa

lääketieteelliseen selvitykseen.¹³⁰ Esimerkiksi julkaisemattomassa ratkaisussa KKO 1456/2017 kohdassa 26 korkein oikeus perustelee palauttamista seuraavasti:

Vaikka syy-yhteyden arviointi on viime kädessä luonteeltaan oikeudellista harkintaa, on lääketieteellisellä selvityksellä suuri merkitys syy-yhteyttä arvioitaessa. Tämän vuoksi ja kun tässä asiassa on Korkeimmassa oikeudessa esitetty suuri määrä uusia kirjallisia todisteita ja asiantuntijalausuntoja ja kun todisteet ja asiantuntijalausunnat ovat poikkeuksellisen erisuuntaisia sekä perusteiltaan että johtopäätöksiltään, Korkein oikeus katsoo osapuolten oikeusturva ja oikeusastejärjestys huomioon ottaen, ettei ole asianmukaista, että Korkein oikeus tutkii ensimmäisenä oikeusasteena laajahkon uuden lääketieteellisen selvityksen merkitystä väitetyn syy-yhteyden olemassaololle. Asian tutkiminen tapahtuu soveliaimmin vakuutusosoikeudessa. Tähän johtopäätökseen on vaikuttanut myös se, että asiantuntijalausuntoa ei enää ole saatavissa valtakunnalliselta sosiaali- ja terveystieteelliseltä (Valvira).

Vakuutusosoikeuden ratkaisujen puutteista oli kyse myös julkaisemattomassa ratkaisussa KKO 277/2014, jossa korkein oikeus katsoi olevan kyse ensisijaisesti siitä, onko vakuutusosoikeus perustellut päätöksensä lainmukaisesti.

Vakuutusosoikeuslain 16 §:n 1 momentin mukaan asian käsittelyssä vakuutusosoikeudessa sovelletaan hallintolainkäyttölakia, jollei erikseen toisin säädetä. Hallintolainkäyttölain 53 §:n mukaan päätös on perusteltava ja perusteluista on ilmentävä, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun ja millä oikeudellisella perusteella siihen on päädytty. Korkein oikeus toteaa, että vakuutusosoikeus on perustellut ratkaisuaan viittaamalla asiassa uutena selvityksenä esitettyyn kuntotutkimukseen sekä vahingoittunutta tutkineiden lääkäreiden asiassa antamiin lausuntoihin. Perusteluista ei kuitenkaan ilmene, mitkä seikat vakuutusosoikeuden viittaamassa selvityksessä ovat olleet sellaisia, että vakuutusosoikeus on kroonisen poskiontelotulehduksen korvattavuuden arvioinnin osalta päätenyt päinvastaiseen johtopäätökseen kuin tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta. Päätöksen perusteluista ei siten ilmene niitä tosiseikkoja ja sitä oikeudellista päättelyä, jolla vakuutusosoikeus on ratkaisuunsa päätenyt. Tästä johtuen vakuutusosoikeuden päätös ei sisällä sellaisia perusteluja lopputulokseen johtaneista syistä, joiden pohjalta asianosaiset ja muutoksenhakutuomioistuimien voisivat arvioida ratkaisun oikeellisuutta. Edellä mainituilla perusteilla Korkein oikeus katsoo, ettei vakuutusosoikeus ole perustellut valituksenalaista päätöstään hallintolainkäyttölain 53 §:n edellyttämällä tavalla. Sen vuoksi asia on palautettava vakuutusosoikeudelle uudelleen käsiteltäväksi

¹³⁰ Ks. myös KKO 2014:90, kohta 16. Vastaavasti KKO on katsonut, ettei oikeusastejärjestyksen vuoksi sen ”ole asianmukaista ensimmäisenä oikeusasteena tutkia suullisesta todistelusta ilmenevän selvityksen merkitystä väitetyn syy-yhteyden olemassaololle, vaan tämä tapahtuu tarkoituksenmukaisemmin vakuutusosoikeudessa.”

Tapaus on huomionarvoinen, sillä se on ainoa ratkaisu, jossa vakuutusyhtiö on valittanut korkeimpaan menestyksekkäästi.¹³¹ Toinen merkittävä seikka on se, että vakuutus oikeus oli ratkaissut asian vahingoittuneen eduksi, mikä on erittäin poikkeuksellista. Vielä ainutkertaisempaa ratkaisussa kuitenkin on se, että KKO ratkaisi tässä, vaikkakin menettelyllisesti syystä, asian vahingoittuneen työntekijän vahingoksi. Ratkaisusta ilmenevistä seikoista on katsottava, että korkein oikeus asettaa myös selvän vaatimuksen perustelemiselle myös vahingoittuneen eduksi. Oikeusohjeenmaista johtopäätöstä vaadittavien perusteluiden laajuudesta ei voida kuitenkaan tämän ratkaisun perusteella tehdä, sillä vakuutus oikeus on käytännössä jättänyt kantansa täysin perustelematta. Lähtökohtaisesti perusteluvelvollisuus on silti yhtä laaja niin vahingoittuneen eduksi ratkaistaessa kuin hylkäävässä päätöksessä. Aiemmin tarkasteltu hallituksen esitys ja korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntö asettavat kuitenkin hylkääville ratkaisulle varsin korostuneen näyttökynnyksen.¹³² Heikomman suojan periaatteella voi myös olla jonkinlainen merkitys merkitystä työtapaturma- ja ammattitautiasioissa korkeimman oikeuden arvioinnissa, kuten Olli Norros on esittänyt näkemyksensä.¹³³ Tätä näkemystä puoltaa ainakin tilastollisesti se, että korkeimmassa oikeudessa vakiintuneesti ratkaistu vahingoittuneen eduksi. Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta on myös tuoreessa oikeuskäytännössään¹³⁴ viitannut heikomman suoja -ajatteluun:

Muutoksenhakulautakunta toteaa lisäksi että työtapaturma- ja ammattitautilain mukaisen työtapaturmaturvan soveltamisalaa tulkittaessa kokonaisharkinnassa on huomioitava myös se sopimusoikeudellinen sekä sosiaali- ja työoikeudessa noudatettu tulkintaperiaate, jonka mukaan suojataan heikomman osapuolen eli työntekijän etua. Epäselvissä / tulkinnanvaraisissa alanteissa tulkinnan on kallistuttava siihen suuntaan, että vahingoittunut kuuluu korvausturvan piiriin.

¹³¹ Tutkimuksen kohteena olevissa tapauksissa vakuutusyhtiö tai valtiokonttori on hakenut muutosta ainoastaan tapauksessa ratkaisussa KKO 277/2014 ja KKO 2025:20. Jälkimmäisessä valtiokonttori hävisi jutun.

¹³² Ks. esimerkiksi Norio-Timonen 2014, s. 866–867 hallituksen esityksen tavoitteista ja s. 859 sen osalta, miten vakuutusyhtiön tulisi esittää näyttöä syy-yhteyden osalta kilpailevista selityksistä.

¹³³ Olli Norros arvioi teoksessa Työtapaturma- ja ammattitautiasiat KKO:n ratkaisukäytännössä 1998–2010 (toim. Norio-Timonen), että heikomman suoja -ajattelu on ainakin jonkinlainen merkitys kiperissä oikeuskysymyksissä, s. 157. Norroksen tulkintaa voi katsoa vahvistavan myös KKO:n lausuma prejudikaatissa KKO 2022:65 kohdassa 25, että KKO on ”edelleen todennut ratkaisukäytännössään, että näyttövaikeudet tämänkaltaisissa tilanteissa eivät automaattisesti voi johtaa siihen, että korvaussäännökset jäisivät tehottomiksi.” Tämän voi katsoa sekä kritisoivan silkkään yleiseen tietämykseen perustuvaa argumentointia että jossain määrin myös alentavan korvattavuuteen oikeuttavaa näyttökynnystä esimerkiksi lääketieteellisen selvityksen osalta.

¹³⁴ Tamla 2896/2024

Toisaalta heikomman suoja -argumentaation painottamista työtaturma- ja ammattitautiasioiden ratkaisussa voi myös kritisoida. Tätä ei mainita ratkaisussa arvioitavana seikkana esimerkiksi työtaturma- ja ammattitautilaissa tai sen esitöissä. Heikomman suoja -periaate saa kuitenkin kiistattomasti merkitystä vakuutusturvan voimassaolon osalta: mikäli työnantaja on laiminlyönyt vakuuttamisvelvollisuuden, on työntekijä oikeutettu korvauksiin tästä huolimatta – ellei tämä työntekijä ole ollut menettelystä tietoinen ja hyväksynyt tätä.¹³⁵

¹³⁵ Mänttari-Nyyssölä 2016, s. 29. Työntekijän korvausoikeuden menettämisestä säädetään työtaturma- ja ammattitautilain 185 §:ssä.

5 Tutkimustulokset

5.1 Havaintoja tutkimusaineistosta

Tutkimusaineistona on ollut 70 korkeimman oikeuden työtaturma- ja ammattitautiasioissa antamaa ratkaisua. Aineisto on sisältänyt sekä KKO:n prejudikaatteja että julkaisemattomia ratkaisuja kokonaisuudessaan. Ratkaisuista on havaittavissa muutamia selviä tendenssejä.

Vakuutusosoikeuden hylkäävä ratkaisu on muuttunut tai kumottu 64 kertaa 70 tapauksesta. Täten muutosprosentti on häkellyttävän korkea, yli 92 %. Muuttuneet ratkaisut ovat vähintään osin ratkenneet vahingoittuneen eduksi. Muutetuissa ratkaisuissa on usein kyse siitä, että vahingoittunut tekemänsä pätevän valituksen – oikeuttaako sairaus tai vamma korvaukseen – lisäksi myös vedonnut tiettyyn seikkaan, kuten korvaukseen määrään, jota KKO ei ole toimivaltainen tutkimaan rajoitussäännöksen vuoksi. Korkein oikeus on tällöin rajannut valituksen tutkimista ja muuttanut ratkaisua. Kyse ei ole siitä, että ratkaisut muuttuisivat vakuutusyhtiön eduksi, koska vakuutusyhtiöt eivät käytännössä valita – tai vaihtoehtoisesti saa valituslupia – korkeimpaan oikeuteen työtaturma- ja ammattitautiasioissa. Liioittelematta voi sanoa, että valittaminen on ollut täten vahingoittuneelle kannattavaa lähes jokaisessa tapauksessa. Vastaavasti vakuutusosoikeuden ratkaisu on pysytetty ainoastaan 6 tapauksessa. Näistä yhdessä tapauksessa asia on tosin ratkaistu vahingoittuneen eduksi.

Toinen yhdistävä tekijä ratkaisuille on ratkaisuissa käsiteltävää asiakysymys: 61 tapauksessa kyse oli syy-yhteydestä tapaturman ja seurauksen eli vamman tai sairauden välillä. Mielenkiintoisesti prosessuaalisiin syihin liittyvät oikeuskysymykset, kuten oikeus suulliseen käsittelyyn, valituksen toimittaminen määräajassa sekä lääkärijäsenen esteellisyys ovat olleet vahingon sattumisolosuhdetta yleisempiä KKO:n ratkaisukäytännössä. Mistään suuremmasta ilmiöstä ei toki ole kyse, sillä näitäkään ratkaisuja KKO ei ole tosin antanut kuin neljä kappaletta.¹³⁶ Aineistoin perusteella syy-yhteys on kuitenkin edelleen dominoiva syy hakea muutoksenhauulle korkeimmasta oikeudesta työtaturma- ja ammattitautiasioissa. Selkeää vammatyyppejä tai esimerkiksi kehonosaa ei aineistosta nouse esille. Ratkaisuissa kuitenkin korostuvat sellaiset vahingot, joista korvausta on jo myönnetty jonkin aikaa ja sitten evätty syy-yhteyden puuttumisen vuoksi, kun esimerkiksi ”yleisen lääketieteellisen tietämyksen” perusteella vamman olisi pitänyt jo parantua. Tällöin korvauksen myöntäminen on lopetettu,

¹³⁶ KKO 147/2016, KKO 148/2016, KKO 2014:66 ja KKO 2014:90.

kun korvausta on katsottu ”riittävästi myönnetyksi korvattavan vamman osalta”. On varsin ymmärrettävää, että valitusintressi on korkea tapauksissa, joissa korvausta on jo myönnetty oireiden jo työkyvyttömyyden pitkittyessä. Näissä tilanteissa myös työnantajan myöntämä sairausajanpalkan maksuvelvollisuus on useimmiten päättynyt, jolloin vahingoittuneen toimeentulo voi olla hyvinkin riippuvainen työtaturmajärjestelmän etuuksista.

Kolmas mielenkiintoinen ratkaisumääriin liittyvä ilmiö koskee epäsuhtaa ratkaisujen ajoittumisessa. Tarkastelujakson ensimmäinen ratkaisu KKO 2010:15 on annettu 1.3.2010. Vuoden 2016 alkuun ja 22.1.2016 annettuun ratkaisuun KKO 147/2016 mennessä korkein oikeus antoi yhteensä 53 ratkaisua. Tämän jälkeen vuoteen 2025 mennessä työtaturma- ja ammattitautiasioita on käsitelty KKO:n ratkaisukäytännössä 17 tapauksessa. Puolet lyhyemmässä ajassa KKO on täten vuosien 2010 ja 2016 antanut yli kolminkertaisen määrän ratkaisuja kuin sitä seuranneen vajaan vuosikymmenen aikana. Tendenssinä korkeimman oikeuden antamat ratkaisut ovat siis vähentyneet.

5.2 Miksi KKO:n antamat ratkaisut työtaturma- ja ammattitautiasioissa ovat vähentyneet?

Prejudikaateille ei olisi yhtä suurta tarvetta, mikäli KKO:n ohjausvaikutus hyväksyttäisiin alemmissa asteissa. Jos KKO:n ohjausvaikutus olisi toteutunut, tämän tulisi tällöin ilmetä tilastoista vastaavasti, että KKO:n on muuttanut aiempaa vähemmän vakuutus oikeuden ratkaisuja. Tarkasteltaessa viimeistä 17 ratkaisua vuoden 2016 alusta alkaen korkein oikeus on pitänyt voimassa vakuutus oikeuden ratkaisun neljä kertaa, ellei huomioida tuoreinta ennakkopäätöstä, jossa KKO ja vakuutus oikeus päätyivät katsomaan olosuhteen korvattavaksi. Näistä neljästä muusta tapauksesta, jotka KKO:ssa ratkaistiin muutoksenhakijan vahingoksi, kahdessa oli kyse syy-yhteyden arvioinnista. Kun syy-yhteydestä muutoin on annettu 11 vahingoittuneelle myönteistä päätöstä samalla ajanjaksolla, on muutosprosentti vahingoittuneen eduksi edelleen yli 85 % (11/13). Näin ollen ei voida katsoa, että KKO:n ohjausvaikutus olisi ainakaan syy-yhteyksymyksissä edelleenkaan hyväksytty tapaturmavakuutusjärjestelmässä ja alempien asteiden ratkaisukäytännössä.

Ratkaisumäärien väheneminen johtuu siis jostain muusta syystä. Ratkaisujen määrän vähentyminen näyttää olevan ainakin ajallisessa yhteydessä työtaturma- ja ammattitautilain voimaantuloon 1.1.2016. Kyseisen lainmuutoksen vaikutusta esimerkiksi syy-yhteyden arvioinnin muuttumiseen on kuitenkin vaikea arvioida tarkoin vähäisen otannan vuoksi. Ne

muutamit tapaukset, joissa työtaturma- ja ammattitautilakia on sovellettu syy-yhteyden arvioinnissa, ovat muuttuneet korkeimmassa oikeudessa.¹³⁷ Vaikka lainmuutokset näkyvätkin varsin jälkisyklisesti vasta pidemmän ajan jälkeen korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä alempien oikeuksien käsittelyajat huomioiden.¹³⁸ Otannan perusteella syy-yhteyksymykset muuttuvat edelleen korkeimmassa oikeudessa myös työtaturma- ja ammattitautilain voimaantulon myötä. Uuden sääntelyn tarkempi vaikutus, kuten sen arviointi, miten ratkaisumäärät ja muutosprosentti kehittyvät tulevina vuosina, jäävät kuitenkin myöhemmän tutkimuksen selvitettäväksi, kun tarkastelun kohteena olevat ratkaisumäärät kasvavat

5.3 Prosessilajin muuttumisen vaikutus

Edellä todetusti työtaturma- ja ammattitautiasioissa kyse on hallintoprosessista niin vakuutusyhtiöissä, tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnassa kuin vakuutus oikeudessa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vakuutusyhtiön tai tuomioistuimen pitäisi oma-aloitteisesti huolehtia riittävän näytön hankkimisesta asian ratkaisemiseksi. Tämä tarkoittaisi sitä, kuten Jaana Norio-Timonen on kuvannut, että vakuutetulla pitäisi olla hyvät mahdollisuudet menestyä asiassa juuri näissä hallintoprosessin alaisissa muutoksenhakuasteissa. Viranomaisaloitteisissa asioissa pitäisi yksilön voida luottaa siihen, että viranomainen tuntee lain ja osaa hankkia riittävät selvitykset.

Korkeimmassa oikeudessa sen sijaan osapuolilla on yhtäläinen, siviiliprosessin mukainen näyttötaakka vaatimuksistaan. Korkeimmassa oikeudessa – toisin kuin tapaturmavakuutusjärjestelmässä – lisänäytön esittämistä rajoittaa myös preklusio; uutta selvitystä, jota ei ole prosessin aikana aiemmin esitetty, ei oteta enää KKO:ssa huomioon ilman pätevää syytä.¹³⁹ Vahingoittuneelle asetetun näytön esittämisen vaatimuksen sekä preklusion myötä vaikuttaisi kiistattomalta, että vahingoittuneella olisi heikompana osapuolena huonommat menestysmahdollisuudet. Näin ei kuitenkaan tilastojen perusteella

¹³⁷ KKO 364/2022 CRPS:n katsottiin olevan syy-yhteydessä tapaturmaan. Samoin ratkaisussa KKO 834/2023 vahingoittuneella todetun hartiaseudun hermopunoksen vaurion katsottiin todennäköisessä lääketieteellisessä syy-yhteydessä A:lle sattuneeseen työtaturmaan.

¹³⁸ Tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan toimintakertomuksen (2024) mukaan valituksen keskimääräinen käsittelyaika oli noin 9 kuukautta. Vakuutus oikeuden toimintakertomuksen mukaan keskimääräinen käsittelyaika oli vuoden 2024 lopussa 12,6 kuukautta.

¹³⁹ ks. preklusiosta työtaturma-asioissa KKO 148/2016. Uusi selvitys on hyväksytty KKO:ssa esimerkiksi siitä syystä, että vahingoittunut on saanut tietyn diagnoosin tai tutkimustuloksen vasta myöhemmin eikä ole voinut esittää sitä jo prosessin aikaisemmassa vaiheessa.

ole, sillä vasta korkeimmassa oikeudessa tapaukset kääntyvät säännönmukaisesti vakuutetun eduksi.

Tapaturmavakuutusjärjestelmän ”notorinen tosiseikasto” ja yleinen todennäköisyys eivät enää riitä, vaan vakuutusyhtiön tulisi esittää yksilöityä näyttöä niistä kilpailevista tekijöistä, jotka ovat sen mukaan todennäköisemmässä syy-yhteydessä oireisiin kuin tapaturma. Erikoista on myös se, että tosiasiallisesti asian laaja-alainen selvittäminen ja pohdinta toteutuu vasta korkeimmassa oikeudessa sen pyytäessä ulkopuolista asiantuntijalausuntoa syy-yhteydestä, vaikka alempien asteiden tulisi tarpeen mukaan hankkia tällaista selvitystä viran puolesta.¹⁴⁰ Ståhlberg ja Karhu ovat jokseenkin kriittisesti todenneet, että KKO:n ratkaisukäytännössä ulkopuolinen asiantuntijanlausunto on usein saanut merkittävää painoarvoa korkeimman oikeuden arviossa. Tähän näkemykseen painoarvosta on helppo yhtyä, mutta kritiikki ei ole kovin hyvin perusteltua: alemmilla asteilla olisi yhtäläinen mahdollisuus – jopa velvoite – hankkia vastaavaa selvitystä. Sitä ne eivät kuitenkaan säännönmukaisesti tee. Oikeudellisesti hyvin perusteltuna on pidettävä myös Mika Hemmon näkemystä siitä, että ulkopuolisen asiantuntijajäsenen puolueeton arvio on erityisen perusteltu, kun asiassa ilmenee erisuuntaista lääketieteellistä todistelua ja näkemystä.¹⁴¹

Hallintoprosessin alaisissa muutoksenhakuasteissa työtapaturma- ja ammattitautiasioissa muutoksenhaku on vahingoittuneelle maksutonta.¹⁴² Sen sijaan korkeimmassa oikeudessa vahingoittuneella on ainakin periaatteessa kuluriski. Tämä kuluriski on aktualisoitunut vahingoittuneelle ainoastaan kerran niistä kuudesta tapauksesta, joissa korkein oikeus hylännyt vahingoittuneen oikeuden korvaukseen. Tarkempaa selitystä sille, miksi näin on toimittu ainoastaan kerran, ei ratkaisujen perusteista ilmene. Osin kyse voi olla siitä, että vakuutusyhtiöt eivät ole vaatineet vahingoittunutta korvaamaan asiassa ilmenneitä oikeudenkäyntikuluja. Toisaalta kyse voi olla siitäkin, että KKO on katsonut kohtuulliseksi, etteivät kulut sosiaaliturva-asian muutoksenhaussa pääsääntöisesti siirry vahingoittuneen kustannettavaksi myöskään korkeimmassa oikeudessa. Ongelmallista tässä on se, että korkein

¹⁴⁰ Ståhlberg – Karhu 2013 s. 514–515

¹⁴¹ Hemmo 2005, s. 131

¹⁴² Maksuttomuus perustuu tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 15 §:ää ja vakuutuslain osalta tuomioistuinmaksulain 5 §:n 4 kohtaan.

oikeus ei ole perustellut tätä käytäntöä mitenkään tarkemmin. Julkaisemattomassa ratkaisussa KKO 800/2013, jossa kyse oli oikean polven oireiden syy-yhteydessä sattuneeseen tapaturmaan, on päätöslauselmassaan velvoittanut vahingoittunut korvaamaan ”vakuutusyhtiön oikeudenkäyntikulut 4652 euroa Korkeimmassa oikeudessa”. Vaikka ratkaisu kulujen määräämisestä muutoksenhakijan vahingoksi on ainutkertainen suhteessa muihin tapauksiin, joissa KKO ei ole vahingoittuneen vaatimuksesta muuttanut vakuutusyhtiön päätöstä, ei korkein oikeus perustele tätä mitenkään tarkemmin. Ratkaisu vaikuttaa samanlaiselta syy-yhteyksymykseltä kuin muutkin tapaukset, sillä kuten KKO kohdassa 5 toteaa, ” Asiassa on riidatonta, että vahingoittunut on 21.5.2008 sattuneessa tapaturmassa saanut oikean polven ruhjevamman”. Riidanalaista oli se, ”olivatko pitkittyneet oikean polven vaivat ja polven sisäsyrtjän nivelvoidekalvon poimun eli mediaalisen plican osittainen repeämä syy-yhteydessä hänelle 21.5.2008 sattuneeseen tapaturmaan.” KKO ei myöskään totea, että vaade on ilmeisen perusteeton tai syy-yhteyden puute olisi riidatonta. Täten on mahdotonta arvioida, miksi juuri *in casu* asiassa on tuomittu kulut vahingoittuneen kustannukseksi.

Mikäli vakuutusyhtiö olisi vaatinut kulujen maksamista, olisi tämä tullut myös kirjata ratkaisun ennakkotietoihin. Tällä olisi ollut myös ennakkopäätösarvoa. Nyt ratkaisu näyttäytyy tätä vastoin ratkaisuaineistossa yksittäisenä anomaliana, joka on kätkeyty korkeimman oikeuden kirjaamoon kuriositeetiksi. Kokonaisuutena voi kuitenkin todeta, ettei kuluriski korkeimmassa oikeudessa näytä ainakaan olevan este vahingoittuneen intressille hakea muutosta, kuten siviiliprosesseissa usein saattaa olla.¹⁴³

¹⁴³ Siviilioikeudellisten riita-asioiden oikeudenkäyntien kalleus on laajasti keskusteltu aihe, johon on otettu kantaa niin mediassa kuin oikeusministeriön 17.11.2022 julkaisemassa oikeudenhoidon selonteossa, jossa että keskeisiä oikeusturvaongelmia ovat muun muassa oikeusprosessien pituus ja oikeudenkäyntien kalleus.

6 Johtopäätökset

Tilastollisen otannan perusteella vahingoittuneen näkökulmasta pääsy KKO:n kuvautuu pienen lottovoittoon rinnastuvana keinona päästä oikeuksiinsa, kun huomioidaan muutosprosentti, jolla korkein oikeus on ratkaissut tapauksia vahingoittuneiden eduksi. Asia ei ole luonnollisestikaan näin yksioikoinen, sillä korkein oikeus myöntää keskimäärin vain noin 5 %:lle jutuista valitusluvan. Aineistosta - ja myös toki ylimmän tuomioistuimen antamasta kritiikistä - voidaan kuitenkin päätellä, että työtaturma- ja ammattitautiasioissa alempien muutoksenhakuasteiden, etenkin vakuutusosoikeuden, lain soveltaminen ja ratkaisun perustelut ovat olleet ilmeisen puutteellisia ja siten jopa virheellisiä.

Tätä taustaa vasten vakuutusosoikeuden ja vakuutuslääkäreitä edustavien tahojen näkemykset siitä, että korkein oikeus on jostain syystä muuttanut linjaansa vakuutusosoikeuden linjan pysyessä samana ja siitä, ettei vakiintunutta lääketieteellistä syy-yhteyssarviota tulisi yleisissä tuomioistuimissa kyseenalaistaa, ovat perin kummallisia ja jopa Suomen oikeusjärjestykselle vieraita. Ylin tuomiovalta kuuluu Suomessa korkeimmille oikeuksille eikä voida pitää oikeusastejärjestyksenäkään kannalta tavanomaisena, saati hyväksyttävänä, että alempi tuomioistuin torjuu korkeimman oikeuden ohjausvaikutuksen todeten, että sen suunta linja on nyt jostain syystä muuttunut. Tästä asetelmasta väistämättä nousee ajatus, että vakuutusosoikeus katsoo oman oikeudellisen arviointinsa olevan parempaa kuin KKO:n ratkaisukäytäntö.

Timo Havu on katsonut, että KKO sivuuttaa vakuutusosoikeudelliset periaatteet ja ratkaisee asioita pelkästään tapauskohtaisen näytön perusteella ja sivuuttaa täten yhdenvertaisen kohtelun vastaavissa tapauksissa, joissa ”näyttö on erilaista.”¹⁴⁴ Perustelu on heikko, jos sillä on tarkoitus puolustaa yleistä lääketieteellistä todennäköisyyttä ratkaisuperusteena. Karhu ja Ståhlberg ovat esittäneet vastaavan näkemyksen siitä, että korkeimman oikeuden työtaturma- ja ammattitautiasioissa antamat ratkaisut perustuvat yksittäistapauksellisiin tosiseikkoihin ja harkintaan. Näin ollen he päättelevät, ettei niille – kuten näytön arviointiratkaisuille yleensäkin – voi antaa vastaavaa prejudikatiivista merkitystä kuin KKO:n ratkaisuille yleensä. Näkemys on varsin kummallinen, sillä onhan lopulta jokaisessa tuomioistuimen ratkaisemassa asiassa kyse yksittäistapauksesta. Vaikka ratkaisuihin tosiseikat poikkeavat esimerkiksi vammautuneen kehonosan ja tapahtumankuvauksien osalta, eivät

¹⁴⁴ Havu, 2006.

tapaukset silti ole silkkvoja ainutlaatuisia anomaliaita, joiden osalta korkeimman oikeuden ratkaisuisissa ei olisi minkäänlaista yleisempää ennakkopäätösarvoa tai oikeusohjetta. Tuskin tällöin korkeimmalla oikeudellakaan olisi intressiä näitä julkaista, jos näillä ei ajateltaisi olevan yleisempää merkitystä lainkäytön alalla. Sen sijaan, että tarkastellaan sitä, mitä tosiseikastoja korkein oikeus arvioi, on oikeudellisesti arvokkaampaa arvioida sitä, miten korkein oikeus tapauksia arvioi. Lopulta riittävän monen prejudikaatin myötä hahmottuu varsin selkeitä oikeusohjeita sekä oppirakennelmia esimerkiksi syy-yhteyden arvioimiseksi. Vastaavia havaintoja voi tehdä myös julkaisemattomien ratkaisujen perusteluista. Kolmas peruste katsoa, että ratkaisuilla on yleisempää soveltuvuutta, on KKO:n ratkaisukäytännöstä työtaturma-asioiden muutosprosentti suhteessa vakuutusosoikeuden ratkaisuihin Keskeisenä viestinään korkein oikeus linjaa toistuvasti, että lääketieteellinen syy-yhteys on lopulta oikeudellinen arvio, jossa pelkästään yleinen lääketieteellinen todennäköisyysarviointi ei ole riittävä ratkaisuperuste. Tästä johdettuna toisena viestinä KKO myös edellyttää, että mikäli kilpaileviin syihin syy-yhteyttä vastaan vedotaan, tulee myös nämä perustella tapauskohtaisella näytöllä.

Vaikuttaa ilmeiseltä, että tapaturmavakuutusjärjestelmä – vakuutusosoikeus sen portinvartijana – ei ole halunnut tunnustaa KKO:n prejudikaattien ohjausvaikutusta. Se on enemmänkin torjunut ne yksittäistapauksellisia ratkaisuja ja pitänyt kiinni yleisestä vakuutusosoikeudellisesta ratkaisukäytännöstään. Tätä vastentahtoista selvittämistä tukee myös tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan sosiaali- ja terveysministeriölle antama lausunto, jonka mukaan korkeimman oikeuden prejudikaattien noudattaminen on ongelmallista, sillä ne perustuvat siviiliprosessiin – ja tapaturma-asioissa on sen mukaan kyse hallinto-oikeudellisista asioista. Vakuutusosoikeus on ollut yhtä vastentahtoinen hyväksymään KKO:n ohjausvaikutusta. Tähän voi vakuutusosoikeuden osalta vaikuttaa se, että vakuutusosoikeuden ratkaisuista valittaminen on rajattu ainoastaan työtaturma-asioihin.¹⁴⁵ Muut vakuutusosoikeudessa ratkaistut asiat eivät – käsittelyvirheseen liittyviä tuomion purkamisia liittyviä lukuun ottamatta – päädy korkeimpien oikeuksien arvioon. Näin ollen yksi mahdollisuus on se, että toisin kuin esimerkiksi yleiset tuomioistuimet, vakuutusosoikeus ei ole tottunut ylemmän asteen kritiikkiin ja sen omien johtopäätösten oikeudelliseen

¹⁴⁵ Tapaturma-asioiden lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle 27.1.2014, s. 18–19. Antamassaan lausunnossa Tamla katsoi, että ehdotettu muutoksenhakujärjestelmä olisi ongelmallinen jopa perustuslain näkökulmasta ja ehdotti, että ”koko muutoksenhakuprosessin ajan noudatettaisiin yhdenmukaisesti hallintoprosessuaalisia säännöksiä.”

arvosteluun. Sosiaaliturvan muutoksenhakua kriittisesti arvioinut oikeustieteilijä Kai Kuusi on myös esittänyt vakuutusosoikeuden ratkaisukäytännöstä näkemyksen. Tämän mukaan vakuutusosoikeuden linja nojaa sen satavuotiseen historiaan ja alkuperään vakuutusyhtiöiden neuvostona, joka ”siunaa ankaran ratkaisukäytännön hallinnossa ja vakuutuslaitoksista.” Kuusi arvioi, että ratkaisuruuhka saa myös vakuutusosoikeuden vahvistamaan valtaosan hallintopäätöksistä, ”mikä edelleen vahvistaa olemassa olevia ratkaisuperiaatteita ja saman kierteen jatkumisen”. Seurauksena tyytymättömyys vakuutusosoikeuden ratkaisuihin työllistää laillisuusvalvojia ja korkeimpia oikeusasteita.¹⁴⁶

KKO:n ja alempien muutoksenhakuasteiden oikeuskäytännön ristiriitaisuus on saanut laajempaakin huomiota. Ratkaisuksi tähän on aiemmin esitetty jopa valituskiellon laajentamista siten, että vakuutusosoikeuden ratkaisusta ei olisi enää mahdollista valittaa korkeimpaan oikeuteen.¹⁴⁷ Tätä ei voi pitää mitenkään mielekkäänä ratkaisuna, vaan ehdotus on pikemminkin oikeudellisesti ongelmallinen ja siten kritiikille altis. Edellä käsitellyn perusteella on perusteltua katsoa, että korkein oikeus noudattaa argumentaatiossaan lain esitöissä edellytettyä arviointikriteeristöä: puolesta ja vastaan punnintaan, yleistä lääketieteellistä tietämystä ja nimenomaisesti vakuutettuun liittyvää näyttöä eli tapauskohtaista lääketieteellistä arviointia. Vaikka muutoksenhaku siirrettäisiin esimerkiksi korkeimpaan hallinto-oikeuteen, on hankala nähdä, että ne kriteerit, jolla syy-yhetyttä tarkastellaan, poikkeaisivat merkittävästi KKO:n suorittamasta oikeudellisesta argumentaatiosta. Näköpiirissä ei ole kuitenkaan drastisia muutoksia työtaturma- ja ammattitautiasioiden muutoksenhakujärjestelmään

Alempien asteiden kritiikkiä voisi olla perusteltua, jos korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntö poikkeaisi merkittävästi työtaturma- ja ammattilainsäädännön edellytyksistä. Asia ei kuitenkaan ole – tapaturmavakuutusjärjestelmä tuntuu kuitenkin itse korostavan luomaansa vakuutuslääketieteen oppirakennelmaa yleisesti tunnetusta lääketieteellisestä syy-yhteydestä.

¹⁴⁶ Kuusi, Kai, 2013.

¹⁴⁷ Ks. myös tarkemmin Toimeentuloturvan komiteamietintö 2001, s. 195–196. Komitean ehdotusten yleisenä lähtökohtana oli keskittää muutoksenhaku sosiaaliturva-asioissa kaksiportaiseksi, Komitean ehdotusten lähtökohtana on, että kaikissa toimeentuloturva-asioissa on kaksiasteinen muutoksenhakujärjestelmä, ”jossa ensimmäisenä oikeusasteena toimii muutoksenhakulautakunta ja toisena oikeusasteena vakuutusosoikeus.” Ks. myös Havu, jossa kirjoittaja vakuutusosoikeuden ylituomarin asemassa esittää, erityistuomioistuimille voisi olla perusteltua antaa ”laajempi yksinomainen toimivalta lakisääteisten vakuutusten piiriin kuuluvissa vahinkotapahtumissa.” että. Ks. myös Norio-Timonen, s. 865.

Kun KKO poikkeaa tästä ja edellyttää laajempaa oikeudellista perustelua, alemmat asteet kuittaavat nämä ratkaisut yksittäistapauksina yrittäen naamioida kritiikin pelkästään retorisiin prosessilajien toisistaan poikkeaviin kaapuihin. Tässäkään keisarilla ei ole kuitenkaan lopulta ole vaatteita; näitä perusteluita ei ole pidettävä vakuuttavana argumentaationa korkeimman oikeuden ja vakuutus-oikeuden sekä tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan välisestä linjaerosta. Täten on ymmärrettävää, että – toisin kuin Juhani Juntunen on katsonut – lääketieteellinen päätelmä syy-yhteydestä voi muuttua korkeimmassa oikeudessa.¹⁴⁸

Norio-Timonen ja Kuusi arvioivat tapaturmavakuutusjärjestelmän menettelyiden johtuvan prosessiekonomista syistä: vakuutusyhtiöille korvausten toimeenpano ja muutoksenhaku ovat massaluontoista toimintaa, jolloin yksityiskohtainen arviointi ja *pro et contra* -arviointi ei ole mielekäästä päätöksistä. Norio-Timonen arvioi, että vakuutusyhtiöille aiheutuu korvausmeno, mikäli korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöä alettaisiin noudattaa laajemmin.¹⁴⁹ Tämä perustelu ei ole lopulta täysin vakuuttavana: korvaustoiminta on vakuutusyhtiöille liiketoimintaa ja korvausmenon kasvu näkyy vastaavasti erikoismaksuperusteisten vakuutusten hinnoittelussa ja maksutulossa. Vaikutus siirtyy myös ajan myötä taulustoperusteisiin vakuutuksiin, joissa työn yleinen vahinkotaajuus ja korvausmeno vaikuttavat vakuutuksen hinnoitteluun.¹⁵⁰ Täten perustellummin kysymys on enemmänkin siitä, mitä järjestelmästä on tarkoitus ja lainmukaista korvata. Osin tähän vaikuttaa luonnollisesti yhteiskunnallisena kulmana työtapaturmajärjestelmän kolmikantaisuus ja konsensus siitä, mitä kaikkea järjestelmällä halutaan korvata.

Toisin kuin Karhu ja Ståhlberg ovat arvioineet, on katsottava, että työtapaturma-asioissa korkeimman oikeuden prejudikaateilla on oikeustilaa yleisemmin linjaavaa arvoa. Esimerkiksi Mikko Tulokas on katsonut, että ”KKO ohjaa oikeuskäytäntöä yksittäisiä oikeustapauksia

¹⁴⁸ Juntunen, 2006. Asiantuntijakolumnissaan Juntunen pitää ongelmana, että yleiset tuomioistuimet, joilta lääketieteellinen tietämys puuttuu, tulkitsevat syy-yhteyttä toisin kuin ”syvällisen asiantuntemuksen ja kokemuksen omaavat erityistuomioistuimet”.

¹⁴⁹ Norio-Timonen 2014, s. 865–866. Ks. myös Kuusi 2013, 895. Kuusi katsoo, että lautakuntamenettelyyn ja vakuutus-oikeuteen perustuva järjestelmä on prosessikuluiltaan edullinen (ilmeisesti viitaten yleisiin tuomioistuihin, joissa kustannukset ovat yleisesti tunnetusti suuria) ja kysyy, onko halpuus ”erillisjärjestelmän perimmäinen syy.”

¹⁵⁰ Ks. tarkemmin tapaturmavakuutusmaksuista esimerkiksi STM 2008:46, s. 69, 79. Maksutariffeilla on pyritty sekä kannustamaan työnantajia työturvallisuustyöhön että huomioimaan myös työnantajan vahinkotilasto vastaavasti maksun suuruudessa.

ratkaisemalla ja ratkaisuja julkaisemalla”¹⁵¹ *In casu* -argumentaatio on näin ollen katsottava varsin heikoksi ja keinotekoiseksi argumentiksi. Täten Norio-Timosen argumentti siitä, että vaikutuksen tulisi ulottua koko tapaturmajärjestelmän läpi aina vakuutuslaitosten ratkaisutoimintaan saakka, on varsin perusteltu.¹⁵² Ohjausvaikutuksen lisäksi prejudikaatit voidaan mieltää myös keinoksi herättää keskustelua ja jopa asettaa painetta vakuutusosoikeudelle, kuten Pauliine Koskelon kritiikki ratkaisumääristä ja siitä virinnyt keskustelu vakuutusosoikeuden ratkaisukäytännöstä osoittivat. Tätä vasten on erikoista, että korkeimman oikeuden ratkaisumäärät ja prejudikaatit ovat vähentyneet merkittävästi viimeisen kymmenen vuoden aikana. Prejudikaattien vähentyntä tarvetta vastaan puhuu ainakin se ratkaisukäytännöstä ilmenevä seikka, että ratkaisujen muutosprosentti ei ole merkittävästi pienentynyt. Työtaturma-asioista annettujen ratkaisujen vähentyminen KKO:ssa on mielenkiintoisessa syy-yhteydessä myös korkeimman oikeuden presidentissä tapahtuneeseen henkilövaihdokseen: edellä mainittu, myös työtaturma-asioissa aktiivinen keskustelija Koskelo jätti KKO:n presidenttiyden vuoden 2015 lopussa. Vaikka valituslupa-asioissa oikeusneuvokset ovat itsenäisiä, vaikuttaa siltä, että myöhemmille KKO:n presidenteillä on ollut erilaisia painotuksia siitä, missä asioissa KKO:n linjaaville ratkaisuille on tarvetta.

Johtopäätöksenä on selvää, että korkeimman oikeuden prejudikaatit eivät ole muuttaneet vakuutusosoikeuden ja tapaturmajärjestelmän ratkaisukäytäntöä. KKO:n prejudikaateille on täten edelleen selvästi tarvetta. Niiden nykyinen vähäisyys on selkeä epäkohta ja hankaloittaa lain yhtenäistä soveltamista. On myös katsottava, että työtaturma- ja ammattitautilain tarkemmat säännökset esimerkiksi syy-yhteydestä eivät ole ratkaisseet KKO:n ja tapaturmavakuutusjärjestelmän välistä ristiriitaa.¹⁵³ Prejudikaateille on syy-yhteyсарvioinnin lisäksi tarvetta työtaturma- ja ammattitautilain olosuhdesäännöksissä. Vakuutusosoikeuden tiukan linjan huomioiden korkeimman oikeuden oikeustilaa linjaaville ratkaisuille olisi tarvetta esimerkiksi työtaturma- ja ammattitautilain 21 §:n työnteon alaa koskevan korvauskäytännön sekä 23 §:n asunnon ja työpaikan välisen matkan korvaussuojan osalta. Myös esimerkiksi 25 §:n mukaisilla etätöön korvattavuutta koskevilla KKO:n prejudikaateilla

¹⁵¹ Tulokas, 1999, s. 412.

¹⁵² Norio-Timonen, s. 864–865.

¹⁵³ Norio-Timonen arvioi työtaturma- ja ammattitautilaista annetun hallituksen esityksen myötä jo vuonna 2014. etteivät ehdotetut säännökset ratkaise KKO:n ja tapaturmajärjestelmän välistä ristiriitaa.

on yhteiskunnallista merkitystä ottaen huomioon nykyisen korvauskäytännön tiukan rajaavuuden ja etätyön yleisyyden. KKO:n olosuhderatkaisut olisivat myös *de lege ferenda* - näkökulmasta tarpeellisia, sillä olosuhderatkaisut voisivat myös antaa painetta lainsäädäntötoimille, kuten esimerkiksi oikeuskäytännössä syntyneen tapaturman määritelmän ja syy-yhteyden osalta nähtiin tarpeelliseksi.

Tulevassa tutkimuksessa selvitettäväksi jää, miten korkeimman oikeuden lausuntokäytäntö kehittyy työtapaturma- ja ammattitautilain perusteella ratkaistuissa asioissa. Tarkemman tutkittavaksi jää myös, jatkuuko mekaaninen soveltamiskäytäntö ja legalismin perintö tapaturmavakuutusjärjestelmässä. Mielenkiintoisin tutkimuskohde on kuitenkin myös jatkossa eittämättä se, pysyykö korkeimman oikeuden ja vakuutusoikeuden välinen jännite ja linjaero ennallaan vai taipuvatko alemmat asteet noudattamaan KKO:n prejudikaateista ilmenevää korvauskäytäntöä.